

KURTULUŞ ve BAĞIMSIZLIK SAVAŞIMIZIN ÖYKÜSÜ

Dr Emrullah Güney

ÖNSÖZ

Dr. Emrullah Güney 'in, yaşamlarını ulusumuz ve ülkemiz için yitiren şehitlerimize adadığı "**Kuvayı Milliye Güzellemesi**" adlı yapıtını oluşturan bölümler gözetildiğinde **Ulusal Kurtuluş Savaşı'mızdan** laik Cumhuriyet'imizin açıklanmasına değin geçen kutsal süreçte yeniden doğuşumuzun nasıl gerçekleştiği çekici bir dille anlatılmaktadır. Büyük **ATATÜRK** ve arkadaşlarının göğüslediği güçlükler, çekilen yoksunluklar, saptanan aykırılıklar, kimi sapkınlıklarla isyanlar ve aymazlıklar birer ibret tablosu biçiminde okuyucuların önüne serilmekte, saltanat ve hilafet yanlılarıyla sömürgeci dış güçlerin ilginç işbirlikleri olaylarla kanıtlanmaktadır.

Cumhuriyetimizin temeli Türk kahramanlığının unutulmaz örneklerinin destanı yerel kaynakları, kentlerimizin adıyla sıralanmaktadır. Tarihimizin şanlı sayfaları, ulusal dayanışmayı güçlendiren kazanımlar olarak hepimizi mutlu kılmalıdır. Yapıtın bu doğrultuda toplumsal bir işlev yüklediği gerçeği gözardı edilemez. Yazar, Müdafaa-i Hukuk kurumlaşması, Kuvayı Milliye gücüyle başlayan Ulusal Kurtuluş Savaşımızı kimi cephelerini, Erzurum'u, Sivas'ı, Kahramanmaraş'ı ve güzel yurdumuzun birbirinden değerli yörelerini koçaklamalar, yiğitlemeler, türkülerle bir kez daha sevdirmektedir.

Eşsiz Türkiye'mizin, laik Cumhuriyet'imizin, varlık nedenimiz ve yaşam felsefemiz Atatürk ilkelerinin, Büyük Atatürk'ün önderi olduğu Türk Devrimi ile kaynağını oluşturduğu Türkiye aydınlanmasının bu yapıtta kıvanç duyuran, övünmekte haklılığımızı vurgulayan özelliklerini bulacaksınız. Sanatsal bir yaklaşımla ayrı bir tadı yaşayacaksınız. Yazarı kutluyorum. Ulusal değerlerimizin nasıl edinildiğini öğrenmek, onları bilinçle koruyup savunmanın koşuludur.

Yekta Güngör ÖZDEN

Atatürkçü Düşünce Derneği Genel Başkanı

İÇİNDEKİLER

Kuvayı Milliye'nin Kalk Borusu	
Ege Efelerine Ululama	
Erzurum ve Sivas Kongrelerinin Koçaklaması	
Urfa yiğitlemesi	
Pontusçulara Karşı Karadeniz Uşağı	
Türk Trakya'da Ölüm Kalım Savaşımı	
Doğu Anadolu'da Direnen Türk Gücü	
Çukurova'da, Toroslarda Fransız Zulmüne Karşı	
Duranlar	
Dağlarımızda Direnenlerin Türküsü	
Kendi Kendini Kurtaran Kahramanların Beldesi: Maraş	
Gaziantep : Destan Yaratan Yiğitler Beldesi	
İnebolu Kayıkçılarının Türküsü	
Türk Ulusu : Kurtuluş Savaşları Öncüsü	
Yararlanılan kaynaklar	

KUVAYI MİLLİYENİN KALK BORUSU

Ondokuz mayıs bindokuzyüzondokuz
Bir eski kıyı kenti Samsun.
Bu başlayan bir yeni gün değil, bir çağ.
Duyar milyonlarca yüreğin çarpıntısını
Kocaman yüreğindeki kocaman vuruşta.
Bu vuruş, böyle canlı ya, korku yok gayri.
Bu vuruş böyle canlı ya, ölüm öldü.
“Ferman padişahın , dağlar bizim” demiş Dadaloğlu.
Bunu diyemeyecek mi bir Mustafa Kemal?

Bir giz, bir kocaman yürekte
Kocaman dalgalarla halkı bulur.

Saray bitik, hayır yok saraydan,
Vahdettin İngilizin avucunda, yitik.
Kim demiş Fatih’in torunu bu şaşkın,
Uykulu gözleri kelebek gözlükleri ardında,
Uykulu vicdanı, uykulu yüreği.
Oysa millet yaralı, ama diri.
Çok şey yapılabilir bu halkla.
Yeter ki dilince söylensin her bir şey,
Yeter ki içten söylensin, erkekçe söylensin.
Yeter ki söyleyen Mustafa Kemal olsun.

Bir giz kocaman yürekte
Kocaman taşkınlarla halkın olur.

(Orhan Asena .Kurtuluş Savaşı Destanı' ndan)

Uçurumun ucuna gelmiş, ardarda süren savaşlar sonu yıkılmış, halkı bezgin ve de umutsuz bir ülke... Koca bir devlet göz göre göre tarihe karışmış; elde kalan son parçası, Anadolu da tehlikede... Çünkü galip devletler Türkün yaşam ortamını tümünden yok etmek sevdasındalar. Anadolu, tarihinin en karanlık günlerini yaşıyor... Türk anaları Mehmetlerini Galiçya'da, Çanakkale'de, Kafkasya'da, Hicaz'da yitirmiş...Gidenlerin çoğu geri dönmemiş.. Söke söke almışlar bağrından... Güttüğü davar sürüsünün başından koparmışlar, çift sürerken sabanın kolundan çekip almışlar... Doğurgan Anadolu hatunu Mehmentsiz kalmış... Anadolu kadını gidip de gelmeyenlerine ağıtlar yakmakta... Kara bulutlar dolaşiyor gökte... Bir uğursuzluk çökmüş ki Anadolu üstüne, kendiliğinden çekip gidesi değil...

Ozan öğretmen İzzet Çetin'den dinleyelim, Anadolu'nun durumunu

**Dağları dağ,
Yokuşları yokuş,
Kışları kış,
Bir ülke varmış.**

**Açları aç,
Çıplakları çıplak,
Yoksulları yoksul yaşarmış
Karanlıklarda bir ülke...**

**Ne güneşler doğmuş batmış üstüne,
Ne esmedik yeller kalmış...
Böyle bir ülke varmış
Daha da bu çağda
Masallarda...**

Birinci Büyük Paylaşım Savaşının halk dilindeki adı Cihan Harbi..Ya da seferberlik.. Bu büyük savaşlarda Çanakkale cephesinde, Doğu cephesinde, Filistin cephesinde vuruşan , ordulara komuta eden ve silah bırakışmasında İstanbul'a dönen, ancak, boş durmayıp ülkenin kurtulması için planlar hazırlayan ve Bandırma Vapuru ile 19 Mayıs 1919 günü Samsun'a ulaşan Ordu Müfettişi Mustafa Kemal Paşa'ya kulak verelim bir..O namı askeri dinleyelim de ülkenin içinde bulunduğu durumu, yani manzarai umumiyeyi öğrenelim.

"Ordunun elinden silahları ve cephanesi alınmış ve alınmakta... İtilaf devletleri, Ateşkes Anlaşması hükümlerine uymayı gerekli görmüyorlar. Birer uydurma nedenle, itilaf donanmaları ve askerleri İstanbul'da. Adana iline Fransızlar, Urfa Maraş, Antep'e İngilizler girmişler... Antalya ile Konya'da İtalyan birlikleri, Merzifon'la Samsun'da İngiliz askerleri bulunuyor. Her yanda yabancı devletlerin subay ve memurları ve özel adamları çalışmakta... Daha sonra, sözüme başlangıç olarak aldığımız tarihten dört gün önce, 15 Mayıs 1919'da itilaf devletlerinin uygun bulmasıyla Yunan ordusu İzmir'e çıkarılıyor" (Nutuk'tan)..

Balkan Savaşında koparabildiğince toprak kazanan Yunanistan, Birinci Dünya Savaşına girmeyip, eski Bizans'ı diriltme "*Megali idea*" hayalleriyle Anadolumuza göz diyor... Büyük Britanya imparatorluğunun kışkırtması, izni ve desteğiyle sonunda İzmir'de "*Büyük ve anlamlı Küçük Asya Askeri Harekatı*" başlıyor. Fakat, Yunanistan bambaşka şeyler beklemektedir.

Ve **İlk kurşun** atılıyor İzmir'de; olayları harekete geçiren ilk kurşun bir **kalk borusu** gibidir...

Hasan Tahsin de ilk kurşunu atan, ilk kalk borusunu çalan yiğit...

Mehmetler Galiçya'da kaldı, Çanakkale' den dönmedi, Kafkasya'da yitti, Hicaz çöllerinden geri gelmedi ama, o doğurgan Anadolu, elindekiyle yetinmesini de bilirdi. Bunlar artık yaban topraklarını değil, kendi öz yurtlarını koruyacaklardı. Sürüleri çobansız kalacakmış: ne gam. Ve Mehmetler bıraktılar harman mevsiminde ekin biçerken tırpanlarını, yurdun savunmasına koştular... Ve Mehmetler bıraktılar örse çekiş vurmaya , Yunanın önüne dikildiler. İşliklerde, evlerde, dükkanlarda yaşlı erkekler, analar, gelinler, bebeler kaldı yalnız... Onlar da giden oğullarına yardım edeceklerdi. Yaşam durmayacak, sürüp gidecekti... **Kuvayı Milliye**... Güzel Türkçemizle **Ulusal Güçler**... Hasan Tahsin' in çektiği tetikle uyanmış, yay gibi gerilmiş , okunu düşmanın bağına atmağa hazır Anadolu yiğitlerinin örgütü... Bir "**halk yiğitlemesi**"...

Kuvayı Milliye direnmek demektir... Haksıza karşı haklının savunulması demektir. Yunan ordusunun ve ardındaki besleyicilerinin kıyıcılığına , zulmüne karşı yiğitçe, koçakça kafa tutmak demektir Kuvayı Milliye..

Neden devletin orduları karşılamıyordu işgalci, sömürgeci orduları? Neden devletin ordusu önlemiyordu bu zulmü, insanlığın yüz karası bu eziyetleri? Sanki bir hakmışçasına, Yunan ordusunun içerilere doğru ilerlemesine neden göz yumuluyordu?

Ordularımız dağıtılmış, cephane depolarımıza, savaş gemilerimize, tren yollarımıza el konulmuştu. 1912 den beri süren savaşlar koyu bir bezginliğe düşürmüştü halkı... Fakat, daha düne değin sınırlarımız içinde binbir olanağı değerlendirip rahatça zenginleşen Yunanlar, İzmir'e ordularını çıkarınca bir silkindi ulus, bir açtı gözlerini ve kaptığı gibi nacağını, çiftesini, tabancasını..çiftçi tırpanıyla, çoban mesesiyle .. Karşı durdu düşmana... Toplandı, karar aldı, örgüt kurdu, baş seçti... Sonra... Sonrası bir destan...

Ulusal Kurtuluş Savaşımız bir güzel yiğitlemedir... Bir güzel Kuvayı Milliye koçaklamasıdır... Bıyığı yeni terlemiş, gıdasızlıktan tam boya erişememiş, fakat yüreği çatal çatal, namusunu çiğnetmemeye kararlı insanlara özgü bir ışıkla gözleri aydınlanmış Anadolu yiğitlerinin öyküsüdür Kuvayı Milliye...

Kimler önyak oldu Kuvayı Milliye'ye? Örgütün çekirdeğini kimler attı bu bitirgen toprağa da boy verdi? Boy verip de düşmanı yurttan kovdu?

**"Küçük Asya" derler onlar
Bizim Halk dilimizde Anadolu.
Baştan başa derdimiz çilemiz
Bir avuç ekp bir avuç biçtiğimiz
Yakıp gecelerini türkü diye söylediğimiz
Kayalarından tuz çekip ekmek yediğimiz
Garip çeşmelerinden su içtiğimiz
Sırrı bir bizlere açık Anadolu !**

(Ceyhun Atuf Kansu, *Sakarya Meydan Savaşı*'ndan)

Yunan ordusunun zulmüne, kıyımına, eziyetlerine dayanılamıyordu. İleri görüşlü kişiler, aydın gençler bıçağın kemiğe dayandığını hissetmeye başlamışlardı. Birinci Dünya Savaşına yedeksubay olarak katılıp da, silah bırakışması üzerine köylerine, kentlerine dönen öğretmenler, aydın din adamları, efeler, çeteciler... işte bunlardı Kuvayı Milliyeyi kuranlar...Örgütleyip de bir halk direniş hareketi olarak yürütenler...

**Çal borazancı başı çal borazanı
Kafkasya'dan Galiçya'dan Yemen'den
Toplansınlar ne yiğitler kalmışsa.
Topla birbirine çat Osman Çavuş
Kurtarılmış yenik, yılgın cephelerden
Kaçırılmış ne tüfekler kalmışsa.
Çağır gelmeye hazır kumandan bey
Gençlikleri toz duman hey, ateş barut
Gelsinler ne zabitler kalmışsa.**

**Son tüfekleri yurdumun geride yok
Son askerleri yurdumun geride yok
Son zabitleri yurdumun geride yok
Son erkekleri yurdumun geride yok
Bir yol daha akmaya hazır
Son kanı Anadolu'nun geride yok.**

(Ceyhun Atuf Kansu, *Sakarya Meydan Savaşı*ndan)

İzmir, Yunanlarca ele geçirildiğinde, Ege Bölgesinde önceleri büyük bir şaşkınlık yaşandı. Fakat ilk 15 gün içinde örgütler süratle kuruldu. O zamana değin yol kesen, kasaba basan dağ eşkiyası, bırakıp suçsuz halkımızı soymayı, ortak düşmana, Yunan ordusuna direnmeye başladılar. Madem Anadolu'ydu tehlikede olan... Birleşmek gerekiyordu. Tüfekler kırıldı: olsun !... Cephane yetersizdi: olsun ! Düşmanın topu, mitralyözü, kamyonu, uçağı vardı: olsun !Yurdun elden gitmesi tehlikesi ortadayken yokluğun, kıtlığın ne önemi vardı ki.? Çünkü bu, ezene karşı ezilenin, haksıza karşı mazlumun baş kaldırmasıydı... Haklı olanların inancı öbürlerinin silah üstünlüğünü bastırıyordu.

Kuvayı Milliye Mustafa Kemal demektir. İstanbul'daki sultan sarayının ve Babıali'nin fesine karşı kalpak vardı Yunan ordusuna karşı çarpışanların başında... Bir diğer adları da Kemalci idi. Fakat, direndikleri yalnız Yunanistan'ın sömürgeci ordusu da değildi... İçteki düşman ondan geri kalmıyordu. Sadrazam Damat Ferit Paşa ve Hükümeti, Anadolu'daki Ulusal ayaklanmayı bastırmak istiyordu. Yunan ekmeğine yağ süreceğini bile bile... Türkü Türke kırdırmaktaki amaçları... Padişah da onaylıyordu bu kıyımı... Şeyhülislamdan aldıkları bir fetva ile Hilafet Ordusu kurmuşlardı. Bu ordunun paralı askerleri de vardı. Kaydolanlara aylık bağlanıyordu. Halkın bu orduyu desteklemesini isteyen bildiriler İngiliz, Fransız uçaklarıyla Anadolu'ya dağıtılıyor, havadan yağdırılıyordu... İstanbul Birinci Divanı Harbi Örfi, uydurma gerekçelerle Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarını gıyaben idama mahkum ediyordu...

Erzurum Kongresinde alınmış bir karar vardı... İstanbul Hükümetinin tüm uğraşlarına, tüm karşı koyma çabalarına karşın, Mustafa Kemal Paşa içten, inançlı sesiyle şöyle diyordu:

"KUVAYI MİLLİYEYİ AMİL VE İRADEYİ MİLLİYEYİ HAKİM KILMAK ESASTIR."

Yani, Ulusal Güçleri etken ve ulusal iradeyi egemen kılmak temel ilkedir. Kuvayı Milliye örgütü kurulduktan sonra önemli çalışmalar yapılmıştır. Sivas Kongresinden sonra Heyeti Temsiliye, Anadolu'daki kutsal savaşı örgütlemeye, desteklemeye, komutan göndermeye başlamıştır. Öyle ki, artık Anadolu sahipsiz değildir. Heyeti Temsiliye ta 1920 yılının 23 Nisanına değin, bir Bakanlar Kurulu gibi çalışacaktır.

Ulusal Kurtuluş Savaşımızda Kuvayı Milliye'nin başarılarını madde madde sıralarsak, bu halk direniş örgütlerinin geniş çaplı, başarılı çalışmaları daha iyi anlaşılır.

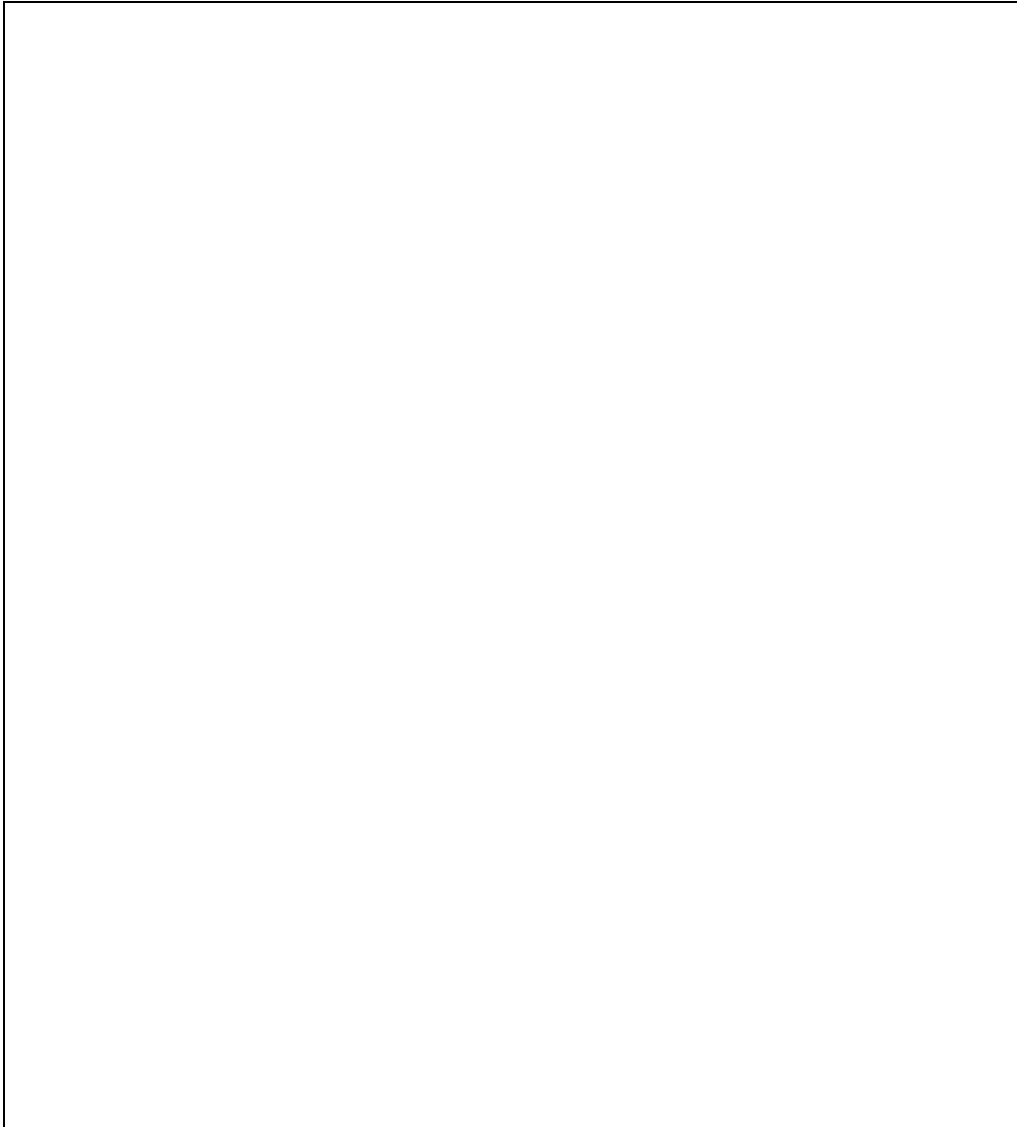
- * **Türk Ulusunun Yunan işgalini kabul etmediğini dünyaya duyurmak,**
- * **Yunan ordusunun içerilere doğru ilerlemesini önlemek, geciktirmek,**
- * **Baskınlar yaparak Yunanların moralini bozmak,**
- * **Babıalinin yardımcılarıyla başkaldıran iç hayınları susturmak,**

- * Türk köylerini Rum ve Ermeni çetelerden korumak,
- * **Türk Ordusunun yeniden kurulmasına olanak ve zaman kazandırmak,**
- * **Anadolu ayaklanmasını bir Ulusal Kurtuluş Savaşı olarak tanıtmak,**
- * **Cephane kaçırmak için İstanbul yolunu Ankara'ya açmak..**

Kuvayı Milliye, Birinci Dünya Savaşının sonunda ordularımızın dağıldığı olağanüstü günlerde, tehlikenin dört bir yanımızı sardığı kritik dönemde kurulmuş ve başarılı işler yapmıştı... Yerel güçler Yunan ordusuna karşı zaman zaman zaferler kazandılar. Baskınlarla Yunan askerlerinin moralleri bozuluyor, silah ve cephane, mühimmat ele geçiriliyordu. Fakat karşımızdaki ordu düzenliydi. Düzenli, orduya karşı düzenli ordu çarpışabilir ve son zafer böyle kazanılabilirdi. Bu nedenle Türkiye Büyük Millet Meclisi, çete savaşlarıyla kesin zaferin kazanılamayacağını anlamıştı... İnönü Savaşlarından önce düzenli Türk ordu birliklerinin kurulmasıyla Kuvayı Milliye'nin önemi azalmadı yine de... Çünkü Ordumuzla kenetlenmiş olarak, yanyana Ulusal Kurtuluş Savaşımızın sonuna değin düşmanla çarpıştı Kuvayı Milliye'nin adsız yiğitleri... Yalnızca batıdan ilerleyen Yunan ordusu değildi çarpıştıkları!... Anadolu güneyinde Antep'te, Maraş'ta, Adana'da, Urfa'da, Fransızlara karşı direndiler, yurt için öldüler, ölümsüzleştiler...

Doğuda Ermenilere ve Gürcülere karşı da dövüştü Kuvayı Milliye yiğitleri... Karadeniz kıyılarında ve dağlarında Pontusçulara karşı vuruştular... Bir hiyanet yarışı içinde İngiliz ve Yunan paralarıyla beslenip silahlanan yerli hayınları da Kuvayı Milliye kahramanları tepeledi, etkisiz kıldı .. Kuvayı Milliye yiğitlerinin binlercesi Anadolu'nun dağında, düzündeki, yaylasında, denizinde şehitlik rütbesini kazandı... Direnmeleri ve kentlerimizi savunmalarıyla yüzümüzü ak ettiler. Namusumuzu çiğnetmediler düşmana...

Kuvayı Milliye yaratmış bir ulusa , Türk ulusuna ne mutlu !...

EGE EFELERİNE ULULAMA

Eğilmez başın gibi
Gökler bulutlu efem
Dağlar yoldaşın gibi
Sana ne mutlu efem.

Oyna yansın cepkenin
Yansın güneşten tenin
Gün senin şenlik senin
Bayramın kutlu efem

Ege'nin incisi güzel İzmir 1919'un baharında Yunan eline düştü.
Kurtuluşu 1922'nin 9 Eylülü...

İzmir'in kavakları,
Dökülür yaprakları...

Türkçemizin balını derlediği binbir çiçekten yapan ozan, yurt güzellemeleri ustası Ömer Bedrettin Uşaklı, Ege efelerine övgüler dizmiş. Efe doğruluğun simgesi...Efe, haklının yanında olan, saldırgan karşı direnen, toprağını savunan, namusunu çiğnetmeyen demek...Ege efelerinin destanı 1919'un Mayıs'ının 15. günü başlar söylenmeye. O gün bir acılı dönemin başlangıcıdır. Egeli için, Türk ulusu için... Ulusun gönlüne o gün bir acı çokuşur kalır ki, zehir zıkkım bir acı.

Güzel İzmir'in, Ege'nin dilber beldesi İzmir'in işgalini öyle kolayca kabul etmedi Egeliler... Hasan Tahsin'in attığı ilk kurşun dağlarda, ovalarda yankılandı, ses verdi. Ayağa kalktı Ege yiğitleri. Toplanıp Yunana karşı gelme gereğini duydular, duyurdular...Direnme başlamıştı. Saldırgan Yunan ordusuna dar edecektik Egeyi... Terimizi damlata damlata yetiştirdiğimiz üzümü, inciri, haram edecektik...Kız saçı tütünümüzü keyifle içmelerine izin vermeyecektik. Ürün, emek verenin hakkıdır. Öyleyse, sömürgeye kaptırmayacaktık emeğimizin karşılığı ürünümüzü ve ekmeğimizi..

Ve bir destan yaratılmaya başlandı ki, 15 Mayıs 1919'larda başlayıp 1922' nin 9 Eylülüne değin sürüp giden... Ege efelerinin destanı...

Avrupalı dostlarının yardımıyla Osmanlı imparatorluğundan ayrılan Yunanistan'ın gözü vardı Anadolu'da. Eski Bizans'ı diriltmek gibi bir ham hayal peşindeydi. Buna "*Megali idea*" diyorlardı ki "*Büyük ülkü*" demek... Ve Atina'ya en yakın Anadolu beldesi izmir, iştahını kabartıyordu Yunanistan'ın... Öyleyse işgal buradan başlamalıydı. 1919 yılının 12 Nisanında İzmirli savaş sonrasında ilk acısını tattılar. Averof adlı bir Yunan savaş gemisi karaya bir Efun müfrezesi çıkardı. Yerli Rumların taşkınlıkları arttı. Fakat, ey Türk oğlu, korkmana gerek yok: Çünkü Albay Süleyman Fethi Bey Kolordu Komutanıdır İzmir'de. Yunan müfrezesine ateş açtıracaktır... Kararı kesin... İzmir'in yurtsever Türk halkını tiksindiren davranışlarıyla Yunan birliği, gerisin geri gemiye dolur. Gönüllerde bayraklaşır kahraman Albay... O gün Türkün gönlündeki acı, yiğit Albayın kararlı tutumuyla dağılır gider...

Yunanların ilk taşkınlığıdır bu... Fakat son değildir. İstanbul Hükümetinin acizliğinden, kararsızlığından yararlanan Yunanlar, İzmir'e asker çıkarmayı, işgali başlatmaya düşünmekte... Yunan işgalinin yaklaşmakta olduğunu anlayan İzmirli yurtseverler, 14 Mayıs gecesi toplanıp gösteriler, ateşli konuşmalar yaptılar. İzmir'imizi Yunanoğluna vermeyeceklerine and içtiler...

Ne çare ki, 15 Mayıs sabahı Yunan işgali başladı... Yunanistan, Anadolu'ya uygarlığını getiriyordu güya...Adalar Denizi'nin doğusundaki Anadolu halkı onların gözünde "*barbar*" idi. Uygarlıklarının ilk gösterisini 35 Türkü öldürerek yaptılar. Demek, Avrupa'nın hayran kaldığı Helen uygarlığı buydu. Katlettikleri silahsız insanlardı: çocuklar ve yaşlılar... Ve kahraman subaylarımız süngülendi, kurşuna dizildi: "*Zito Venizelos*" diye bağırmadıkları için...

Yunan ordusunun sancağını taşıyan efun askeri, Hasan Tahsin' in attığı kurşunla yere düşerken, fırsat bu fırsattır diyen Yunan askerleri ve yerli Rumlar, Türkleri öldürmeye başlıyorlardı. ilk kurşunu atan

Hasan Tahsin şehit olup sonsuzluğa yürürken yerini yeni direnişçiler alıyordu. Bir Hasan Tahsin ölürken bin, onbin Hasan Tahsin, Yunan işgalcilerinin karşısına dikiliyordu. Artık savaşılacak düşman belliydi ve bu durum, Türk ulusunun birleşmesini gerekli kılıyor, Yunana karşı koymaya zorluyordu.

İşgalin ilk günlerinde Türk halkı derlenip toparlanamadı kolayca... Yunanlar ne yazık ki o güzel Mayıs günlerinde, kanlı ayaklarıyla çiğnediler Ege toprağını... Doğuya ve kuzeye doğru ilerlediler... Fakat bu hep böyle süremezdi... Düşmana karşı durmak, örgüt kurmak, halkı bilinçlendirmek gerekiyordu. İlk Kuvayı Milliye örgütü Ödemiş'te kuruldu. Cephanelikteki 1600 tüfek, eli silah tutanlara dağıtıldı. Ödemiş Kuvayı Milliye'sinin asıl gücünü efeler oluşturuyordu. İzmir Yunan işgal Komutanlığı Ödemiş'i ele geçirmek için buraya birlikler gönderdi. Ödemiş Kuvayı Milliye'si, işgalcileri Hacı İlyas tepelerinde karşıladı. Savaş beş saat sürdü. Yunanlar çok kayıp verdiler; fakat askerleri çoktu. Ve ne yazık, düşman güzel Ödemiş'e girdi. Kuvayı Milliye yiğitleri geri çekilecek, yeniden direnecek, ve düşmanın üstüne yürüyeceklerdi...

Ne acı!.. Ödemiş Yunan eline düştü, fakat Kuvayı Milliye'ye olan güven de arttı. Kuvayı Milliye demek ki başarı kazanabilecekti. 1919 un Mayısı sona ermeden Alaşehir'de, Aydın'da, Çine'de Kuvayı Milliye örgütü kurulmuştu.

Bir büyük tiyatro eserleri yazarı Dr Orhan Asena'ya soralım Ege efelerini..

Yörük Ali bir fırtınaydı dağlarda
Mekansız.
Adı, kimi yüreklerde umut, kimi yüreklerde korku
Amansız.
Dağcasına bir gönül, dağcasına bir gurur
Ve yüz kızartıcı bir yaşam
Yaşanması imkansız.
Bir kutsal öfkeydi yüreğinde
Onu tüm ötekilerden ayıran

**Bir öfke ki: bir gün bir volkan gibi
Patlayıverecek apansız.
Yoksulluk alışılmış bir şey,
Alışılmış şey zorbalık, yolsuzluk,
İnsanlar yaşayamaz olmuş
Yalansız.
Ama o alışamıyordu bir türlü
İnsanın bu denli alçalışına,
Böyle yıkılmasına erdemin bir fiskeyle
Cansız.
Devlet desen tüm gücüyle zorbada yana
Yoksulun tanrısı o kadar uzakta
O kadar dermansız.
Hak, parayla alınıp satılan mal,
Adalet zenginin lüksü,
Padişah dağlar dağlar arkasında
Kör, sağır ve vicdansız.
Kişi, yaşamak için onuruyla,
Postunu kaptırmadan, ezdirmeden gururunu,
Sırtını vermeli dağlara, duman olmalı,
Baş döndüren, göz karartan uçurumlar üstünde,
Kartalların zor erişebildiği
Bir duman, ellenilmez, dokunulmaz,
Etsiz kemiksiz kansız.**

Yürük Ali Efe, Çine'nin Madran Dağlarında eşkiya idi. Daha 22 yaşında iken yanında beş zeybeği ile birlikte dolaşırdı. Yunan işgali başladıktan sonra yurtsever bir yedeksubayla görüştü. Bu görüşme, eşkiyanın yaşamında yeni bir dönemin başlangıcı oldu. Eşkiyalığı bırakıp, ortak düşman Yunanoğluna karşı koymaya karar verdi. Yenipazar'da Efenin çevresindeki kızan sayısı kırkı buldu. Artık Yörük Ali Efe bir Kuvayı Milliye'cidir. Buyruğundaki yiğitlerle, Malkoç köprüsü baskınına düzenler ve Yunan birliğini tümüyle yok eder. Bu başarı, Efelerin, Kuvayı Milliye'nin ilk büyük başarısıdır. Yüreklendirici, coşturucu ilk örneğidir. Yörük Ali Efe ve kızanları yurtseverliğin destanını yazarlar. Bu başarıdan sonra sayıları dörtyüzü geçen Kuvayı Milliye'ciler, düşmanın rahatça ilerlemesini durdururlar. Yunan ordusunun silah üstünlüğüne karşılık, efelerin elinde av tüfekleri, kamalar, tabancalar vardır... Fakat, bu eşitsizliğe aldırmadan, efeler

Aydın üzerine yürüdüler. Üç gün ve üç gece sokak savaşlarından sonra Yunanlar kenti boşaltmak zorunda kaldılar. Dağda eşkiyalık yapan diğer efeler de Türk halkını soyup yağmalamaktan vazgeçip Kuvayı Milliye saflarında yer almaya başladılar. Artık, ilk günlerin durgunluğu atılmıştır. Bu sıralarda Demirci Mehmet Efe de dağdan düze iner. Bu kez, silahını doğrulttuğu düşman Yunan ordusudur. Artık basacağı yer, suçsuz namuslu insanlarımızın köyleri, evleri değil, Yunan ordusunun cephanelikleri ve bizzat müfrezeleridir.

Kuvayı Milliye, Bergama'da da büyük işler başarır. Askeri birliklerimizin de yardımıyla tarihsel kalıntılarca zengin güzel Bergama, Yunan ordusundan geri alındı. Yunan taburu tümüyle yok edilmiş ve makineli tüfekler ele geçirilmişti.

Bu ganimet silahlar Millicileri çok sevindirmiş, kendilerine olan güvenlerini de artırmıştı... İzmir'den gönderilen Yunan yardımları, bu sayede Aliağa'dan daha beriye geçirilmedi.

Kuvayı Milliye Ege örgütünü kuranlar kimlerdi? Yusuf izzet Paşa, Albay Kazım Bey ve Albay Bekir Sami Bey... Kuzeyde de Yarbey Ali Bey örgüt çalışmalarına hız vermişti. Ayvalık dolaylarında Yunan işgali bu nedenle gerçekleşmiyordu. Çünkü Ali Beyin askerleri kolay kolay izin vermiyorlardı Yunan askerlerinin geçişine... 28 Mayıs'ta Ayvalığı işgal etmek isteyen Yunanlar, karşılarında 172. Alayı buldular. Ayrıca 150 kişiden oluşan bir Kuvayı Milliye de yardım etmişti. Böylece Balıkesir dolaylarında da direniş başlıyordu... Denizli yöresinin yurtseverleri de boş durmuyorlardı. Denizli Kuvayı Milliye'sinin kurucuları arasında köylüler, Albay Tefik Bey, Mutasarrıf Faik Bey vardı... Halk, büyük ölçüde destekliyordu. Çünkü, Denizli yöresinde önlem alınmazsa bu güzel diyar da tehlikeye düşebilirdi...

Yunan ordusuna karşı daha başarılı olabilmek için Balıkesir'de ve Alaşehir'de kongreler planlandı. Konuşuldu, tartışıldı, kararlar alındı.

Ege efeleri, Kuvayı Milliye örgütü içinde değerli bir varlık olarak Yunan ordusuna karşı çarpıştılar. Yurt savunmasında, Anadolu erleri ile birlikte açlıkla ve soğukla ve sıcakla da savaşarak Yunan

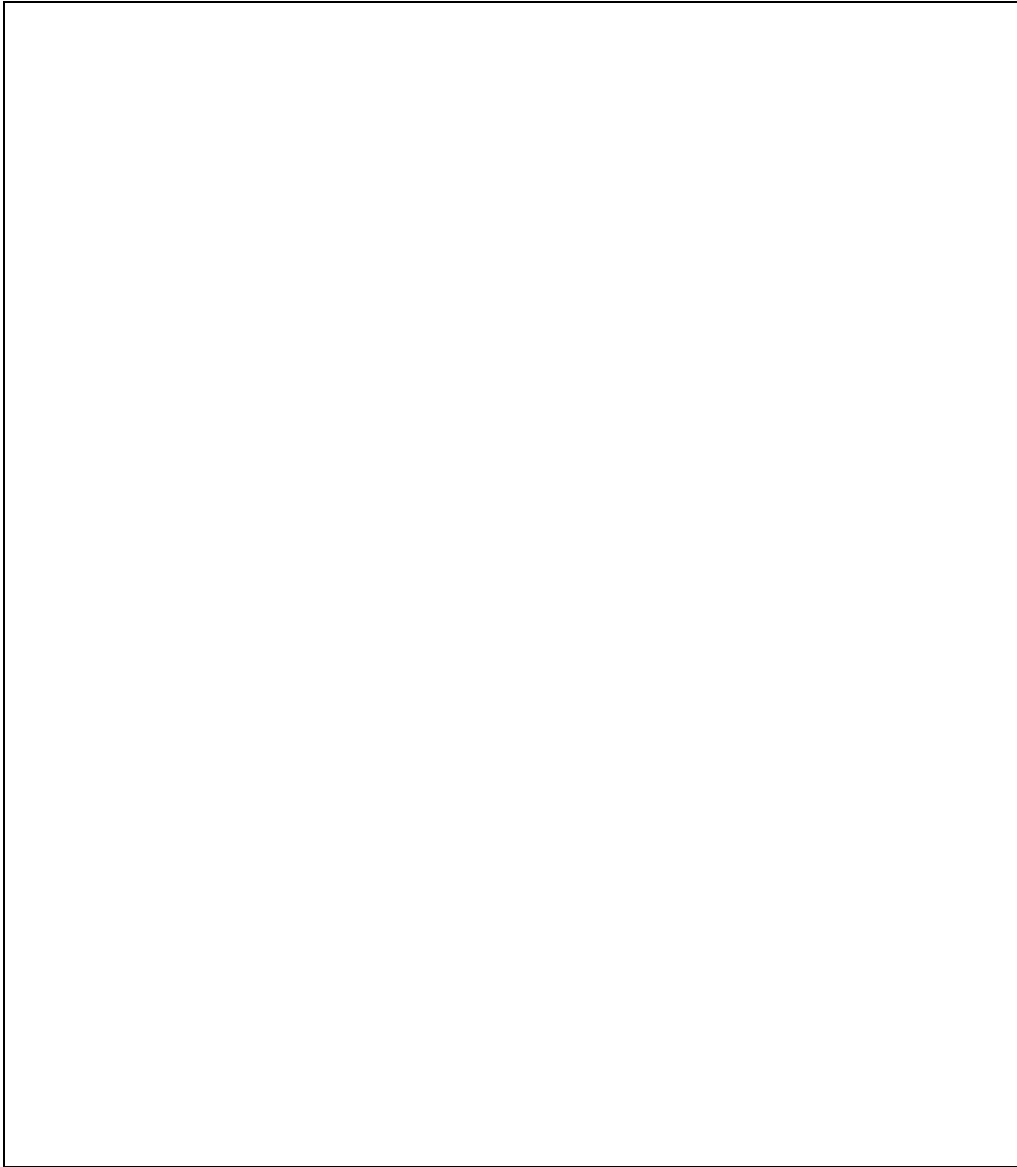
ordusunun ilerlemesini önlemeye uğraştılar. Ulusal ordunun kurulması için Türkiye Büyük Millet Meclisine zaman kazandırdılar. Savaşıkları yalnız Yunan askerleri de değildi. İstanbul Hükümetinin, kardeşi kardeşe kırdırtmak için düzenlediği hilafet ordusuna karşı da savaştılar. Öldüler, vatan oldular. Ege'nin dağları, ırmakları, bataklıkları, buğu buğu tüten ovaları hala onların ağıtlarıyla, destanlarıyla inler. Düzenli ordular kurulduktan sonra bazı efeler bunu kabul edemediler, ayrıldılar. Bıraktılar çarpışmayı. Hatta Türkiye Büyük Millet Meclisine karşı baş kaldırma sayılabilecek eylemlere giriştiler. Fakat efelerin çoğu Mustafa Kemal'in buyruğunu dinlediler. İnönülerde, Sakaryalarda, Kocatepelerde Mehmetcik oldular, boz giysili Anadolu erleri olarak düşmana direndiler... 9 Eylül de İzmir'e girildiğinde, efeler, yıllardır evlerinden, sevdiklerinden, üzümlü bağlarından, sevgili dağlarından uzaktaydılar. Barış geri geldiğinde efeler, çalışkan, üretken Ege insanı olarak ülke kalkınmasında yerlerini aldılar... Sözüümüzü Yörük Ali Efeye yakılmış bir türkü ile bağlayalım...

Karşiki dağı oydular
İçine de çete koydular
Yörük Alinin de adını
Hazreti Ali koydular

De gidinin efesi
Aydın'dan gelir sesi

Malkoç çayında durdum
Otuz Yunanı vurdum
Üçyüz tane çeteyinen
Aydın'ı Yunandan aldım

De gidinin efesi
Aydından gelir sesi

ERZURUM ve SİVAS KONGRELERİNİN KOÇAKLAMASI

Egenin efesi zeybek oynar; Erzurum dadaşı da bar oynar. Palandöken Dağında kavalımın sesi yankılanır. Dadaş yiğit demek... Korkana dadaş denilmez. Dövüšte teke tek, hemi de silah eşitliğinde vuruşacaksın. Öldürmek yok dadaşın yarasında. Korkmak bir, öldürmek iki... En büyük ayıp... Bir Erzurum dadaşı,na Kemalettin Kamu'ya kulak verelim.

Dediler: Davranma düştün kapana
Ya çek bıçağını, ya gel amana
Dedim ki: Dadaşı doğuran ana
Taşır mı karnında eğilecek baş?

Erzurum... Son 100 yıl içinde nice acı günler görmüş yayla Erzurum... Acılar yanında yiğitliğin erkekçe türküsünü söylemiş doğunun serhat kenti...

Saldırganlara karşı ana, bacı, kardaş, emmi, hep birlikte saldırıp da Gazilik ünvanı almış, acılardan alınının aklıyla çıkmış yiğit Erzurum...

Birinci Dünya Savaşı sonunda yine yıkık, yine acıdır Erzurum. Bir zamanların 100.000 i aşkın nüfuslu kenti sanki yok olmuş, yıkıntılarla kaplı perişan, küçük bir kalıntı ortada kalmıştır. Ama bu yıkıntılar içinde dadaşlar yine yiğit, yine umutludur. Çünkü 1919 yılının Temmuzunda Erzurum, Anadolu' nun en çok konuşulan kenti olmuştur. Gözler Erzurum'a çevrilmiştir. Hastaya ilaçtır, dermandır Erzurum. Kötümserliklerin uçup gideceği, iyimserliklerin gönüllere yerleşeceği kenttir Erzurum... Çünkü Mustafa Kemal Erzurum'dadır. Düğünde baş çeken Erzurum Dadaşı, bu yurt düğününde de Mustafa Kemal'i bağrına basmıştır. Gözler Erzurum'a dikilmiştir. Hem Türk ulusunun dostça bakan gözleri, hem çıkarına dokunulacağı korkusu içinde olanların kem gözleri... Mustafa Kemal ne yapacak? Ne gibi kararlar alacak? Dokuzuncu Ordu Müfettişi Mustafa Kemal, Padişah yaveri Mustafa Kemal, İstanbul'ca geri çağrıldığı halde neden

dönmedi? Bildiği bir şey mi var? Kafalar soru işaretleriyle yüklü... İngilizler İstanbul'da padişaha ve hükümete durmadan baskı yapıyorlar. Ne yapıp edip Mustafa Kemalî İstanbul'a getirip tutuklayacaklar, güya zararsız hale getirecekler... Harbiye Nazırı da ısrar ediyor. İstanbul'u Erzurum'a bağlayan telgraf telleri buyruk tıkırtılarıyla çalışır gece gündüz... Ve yaşamında önemli bir karar verir Mustafa Kemal: Resmi görev ve yetkilerinden ayrılmış olarak, yalnız ulusun sevgisine, cömertliğine ve yiğitliğine güvenerek ve onun bitmez uyarıcı ve yaratıcı kaynağından aydınlanıp güçlenerek vicdanının gösterdiği yolda görevini yapmaya devam edecektir. Artık O, bir Osmanlı Ordusu paşası değil, Türk Ulusundan bir bireydir. Rütbesi yoktur; her biri bir zaferin şanlı armağanı olan madalyalarından arınmıştır ve sivil giysiler içindedir.

**Erzurum yaylasına güneş vuruyor
Palandöken dağında bir bölük kar
Yunmuş yıkanmış yüreğinde bir halkın
Selam duruyor...
Mustafa Kemal, Erzurum hemşehrîsi
Bir Ferdi Millet, halktan biri
Samsuna ayak bastığı günden beri
Soyunup nişanlarmdan, bir bir urbalarından
Ateş gömleğini giyindi halkın
De ki, Oltu kırlarının boz urbasını,
De ki, Erzurum dokumasını giydi,
Soyunup Anafartalar yadigarı üniformalarından
Elleriyle yaktı yapma bezekler köprüsünü,
Vurdu bir dağ yoluna, halkın geçtiği
Paramparça ayaklarla, telgraf tellerinde sesi,
Geliyorum dedi, geldi
Gözleriyle tutuşturmaya örtük ateşini halkın.**

Cumhuriyet ozanı Kansu böyle diyordu. 8 Temmuz dokuza bağlayan, serin yaz gecesinde Anadolu başkaldırısı önderini buluyordu. Artık O Anadolu'dan başka hiçbir yere gitmeyecekti. General değilse de yine baştı o... Kurtuluş Savaşı ustasıydı. Telgraf telleri iniler durur yine. Merkezi Erzurum'da bulunan 15. Kolordu Komutanı Kazım Karabekir Paşa'ya buyruklar verilir İstanbul'dan.

"Mustafa Kemal'in hiç zaman geçirilmeden tutuklanıp İstanbul'a gönderilmesi" istenmektedir. Ama Kazım Karabekir Paşa , Padişaha asi gelmeyi göze almıştır. İstanbul'dan gelen sese değil, Anadolu diye çarpan kalbinin sesine kulak verir. "Emrinizdeyim Paşam !. Ben subaylarım, erlerim, Kolordum, hepimiz emrinizdeyiz!." Bu, Türk tarihinin dönüm noktasıdır. Bir milat gibi..

Ve 23 Temmuzda toplanır Erzurum Kongresi. Ellidört delegeyle... Öğrenciler, komutanlar, gazeteciler, hukukçular, mühendisler, din adamları, eski mebuslar gelmişlerdir kongreye. Yurdun bölünmesi, yok olması tehlikesine karşı coşku dolu ondört gün yaşanır.

Önemli kararlar alınır. Mustafa Kemaldir kongre başkanı. Yurdun kurtarılması için neler yapılması gerektiğini anlatır bir bir. İstanbul'dan tel yazılar gönderilir Erzurum'a. Kurtuluşu İngiliz ya da Amerikan boyunduruğu altına girmekte görenler etkin olmak istemektedirler. Ama o gösterişsiz okul salonunda toplanan kongre üyeleri boyunduruğu sevimli, hoş gösterme çabalarına karşı durup, önemli kararlar alırlar.

* Ulusal sınırlar içinde bulunan yurt parçaları bir bütündür, ayrılmaz.

*** Ne türlü olursa olsun, yabancıların topraklarımıza girmesine ve işle-
rimize karışmasına karşı ve Osmanlı Hükümetinin dağılması halinde ulus,
birlikte direnecek ve savunacaktır.**

*** Yurdun ve bağımsızlığın korunmasına ve güvenliğin sağlanmasına
İstanbul Hükümetinin gücü yetmezse, amacı gerçekleştirmek için geçici
bir hükümet kurulacaktır.**

* Ulusal gücü etken ve ulusal iradeyi egemen kılmak temel ilkedir.

*** Hristiyan azınlıklara siyasal üstünlük ve toplumsal dengemizi bozabi-
lecek ayrıcalıklar tanınmaz.**

* Yabancı devletlerin koruyuculuğu ve boyunduruğu kabul olunamaz.

*** Millet meclisinin hemen toplanması ve hükümet işlerinin Meclis
denetiminde yürütülmesini sağlamak için çalışacaktır.**

"*Ya bağımsızlık, ya ölüm!*" diye bağlandı Erzurum Kongresi... Anadolu doğusunda soğukların bastırmağa başladığı günlerde Sivas'a gelir Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları. O'nun, artık Temsil Kurulu Başkanlığı ünvanı. Yiğidin harman olduğu yerdir Sivas. Halk bülbülü ozanlar yatağı... Sivas yiğitleri de sevgiyle karşılar genç paşayı. İstanbul hükümeti kimi valileri kendi yanına çekmiştir. Hiyanet yarışında birbirini geçmeye çalışanların tüm çabalarına karşın 1919 un 4 Eylülünde toplanır Sivas Kongresi... Bu, daha geniş bir bölgenin delegelerinin toplantısıdır. Çünkü tüm Anadolu' dan gelmişlerdir. Sivas Lisesi binasında Anadolu' nun yurtseverleri toplanmış, önemli kararlar alacak kişilere özgü bir heyecan içinde çalıştılar, tartıştılar... Gizli oyla yapılan seçimi yine Mustafa Kemal Paşa kazanmıştı. Kimi İstanbul efendileri de Kongrenin kararlarını etkilemek için çabalayıp duruyorlar, Amerikan koruyuculuğu altına girme gerekliliğinden ısrarla söz ediyorlardı. Tartışmalar kızışıyordu. Ne yazık; kimi delegeler de yabancı bir devletin egemenliği altına girmenin kötü bir şey olmadığını kabul ettirmeye çalışıyorlardı. *Öte* yandan İngilizlerle ortaklaşa çalışan işbirlikçi İstanbul Hükümeti de kongreyi dağıtma çabasındaydı. Delegeleri etkisiz yapmaya uğraşan kimi devlet adamları, eski subaylar da vardı... .

Sivas Kongresinde yurdun bütününün savunulması ve saldırganlara karşı korunması gerektiği belirtilmiş, çeşitli dernekler "**Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyeti**" adı altında birleştirilmişti. Alınan kararlar şunlardı:

- . **Türk toprakları bölünmez bir bütünü oluşturur.**
- . **Ulusal güçleri etken ve ulusal iradeyi egemen kılmak temel ilkedir.**
- . **Rumluk ve Ermenilik gibi çalışmalara karşı birlik olarak savunulacaktır.**
- . **Azınlıklara toplumsal dengemizi bozacak ayrıcalıklar tanınamaz.**
- . **İstanbul Hükümeti bir dış baskı karşısında yurdun bir bölümünü bırakırsa gerekli önlemler alınacak ve kararlar verilebilecektir.**

Kongre Eylülün 11'inde tamamladı çalışmalarını; 16 kişilik bir Temsil Kurulu çalışmalara başladı. Sivas Kongresinden sonradır ki Kuvayı Milliye vurucu bir güç olarak hem güneyde, hem batıda önem kazandı.

Anadolu'da yeni Türkiye Devletinin temelleri bu kongreyle atılmıştı. Selçuklunun güzel anıtlarıyla bezenmiş Sivas'ta, Atatürk anıtında şöyle yazılıdır:

"Cumhuriyetin temelini burada attık."

URFA'NIN ŞANLI DİRENİŞİ; YİĞİTLEMESİ

Urfa... Peygamberler kenti... Her olayın, her yapının, otların, ağaçların, suların efsane efsane öyküleştığı, hoyratlaştığı diyar... Gökbitemi geniş bozkırlarda, bir uçtan öte uca yel gibi, eser gibi koşturan ceylanlar diyarı.. Öpülesi gözlü, soylu atların, ceylan gözlü dilberlerin salınıp gezdiği diyar.. Güzele meftun olanların,maşukların, vurgunların toprağı...

**Urfalıyam ezelden
Gönlüm geçmez güzelden...**

Nice peygamberlerin yaşadığı, gölünde kutsal balıkların yüzdüğü Urfa'da Mondros Silah bırakışması sonrasında acı günler gördü, şehitler verdi. 1919 un 24 Martında İngilizler el koydular Urfa'ya. Ama, İngiliz işgallerinin amacı Fransızlara yer hazırlamak, halkı alıştırmaktı. Bunun için de ele geçirdikleri yerde uzun süre kalmamışlar, yerlerini Fransızlara bırakmışlardı. Çünkü İngilizlerle Fransızlar Irak ve Musul üzerinde anlaşmışlardı. Suriye Fransızların, Irak da İngilizlerin sömürgesi olacaktı...

İngilizlerin ele geçirdiğinde Urfa, hiçbir ile bağılı olmayan bağımsız bir sancaktı. Silah bırakışmasında Urfa'nın İngilizlere verileceğı hakkında bir madde de yoktu. Zaten anlaşmalara da aykırıydı bu durum. Ama bunu bir "oldu bitti" ye getirdiler. Türk Süvari Alay Komutanının karşı koymasına karşın Urfa'ya el koydular. İşgalci güçler ikiyüz erlik iki piyade alayı, bir zırhlı ve üç binek olmak üzere on otomobil ile elli yük arabasından oluşuyordu. Ve aynı Maraş'ta, Antep'te olduğunca Urfa'da da yerli Ermeniler yol gösterici olarak işgalcilerin önüne düşmüşlerdi. İngiliz askeri giysileri içindeydiler. Yüzyıllardır yanyana yaşadıkları Türk komşularına karşı birden bire kanlı-bıçaklı düşman oluvermiştiler. Ermenilerin İngilizlere rehberlik yapması Urfalıları derin üzüntülere boğdu. Türk gururu yaralanmıştı. Osmanlı Devletinin zayıf durumundan yararlanıp kışkırtmalarla kargaşalık çıkarmak isteyişleri halkın tepkisini doğurdu. Oysa bölgede yüzyıllardır düzen içinde bir yaşam sürüp gelmişti.

İngilizler en küçük bir Türk askeri birliğinin bile bulunmasını istemiyorlardı Urfa'da. Birinci Alay Komutanlığının çekilmesini istediler. Binbaşı Hüseyin Bey reddetti istekleri... Ama sonunda 25 Mart 1919 da Siverek'e çekilmek zorunda kaldı Alay. İngilizler artık babalarının toprağıymış gibi rahatça yerleşebilirlerdi Urfa'ya... Fakat, paylaşmada son kararlar verilmemişti daha. İngilizler çekildi; ardından Fransızlar geldiler. Devraldılar Urfa'yı . 1919 yılının 30 Ekimiydi Fransızın Urfa'ya girdiği tarih. Yine Ermeniler ev sahibi pozunda ve Fransız askerine yol göstericiydiler... Fransız giysileri içinde otomobiller tozu dumana katıp Urfa'ya girerken söyledikleri şarkılar, türküler Türkçeydi. Ama gönüllerinde Türk sevgisine yer yoktu artık. Umutlarını Fransıza bağlamışlardı. İşgalcilere kurtarıcı gözüyle bakıyorlardı çünkü.

Fransızlar ilk iş olarak Türk komutanları, kaymakamları tutuklayıp Adana'ya sürdüler. Ama maşa gibi kullanabilecekleri, kendi isteklerini, buyruklarını yapabilecek satılmışları da salıverdiler cezaevlerinden. Böylece hiçbir etki altında kalmadan karar vermesi gereken Türk adliyesine el attılar, bu kurumu yaraladılar. Urfa halkı bus bus bunalıyordu. Günlük yaşayışı allak bullak oldu halkın... Kadın hamamlarına girdi uygar Fransa'nın saygısız askeri. Bıçak kemiğe dayandı. Bu böyle sürüp gidemezdi. Bir son vermek gerekiyordu işgalcilerin saldırılarına...

Temsil Kurulu Başkanı Mustafa Kemal 25 Ocak 1920 de bütün Kolordulara Sivas'ta yönerge veriyordu. İşgalci güçlere karşı nasıl savaşılacağını belirtiyordu bir bir... **"Fransızlara karşı ayaklanma hareketinin şekli, Fransız güçlerini ayrı ayrı, birdenbire, buldukları yerde sarmak ve ufak garnizonlardan başlayarak tutsak almak ve yoketmektir. Bu gidişin demiryolu tünellerini atmak, yolları otomobil işlemeyecek duruma getirmek ve Fransız güçlerinin birbiriyle olan bağlantısını kesmek yoluyla geliştirilecektir. Ayaklanma peyderpey başlayacaktır. Birinci devre Urfa ayaklanmasıdır. Buna hemen başlanacaktır. Diyarbakırda bulunan 13. Kolordu cephesinin görevi Fırat ırmağının doğusundan düşmanı çıkarıp temizlemektir. Bunun için, her Fransız müfrezesinin bulunduğu binalara ve çadırlata her gece baskın yapılacaktır. Eğer iyi düzenlenirse herbiri aşağı yukarı on kişilik yirmi müfreme ile Fıratın doğusunda bulunan bütün Fransızları**

kuşatmak olanağı vardır. Kesin saldırılar Urfadan değil Fransızların en güçsüz olduğu yerden başlayacaktır. Aşiretlerin de ayaklanmaya katılmaları için uyarılmaları gerekir. Aşiret Fransızlarla tutuştuktan sonra sürer gider çarpışmalar..."

Urfa'da Kuvayı Milliye'nin kurulması bir büyük gereksinimdi artık. Çareler, olanaklar aranmaya başlandı. Yüzbaşı Ali Saip Bey'in Urfa'ya atanması mutlu bir olay sayıldı. Topraklarının düşman eline geçmesinden büyük üzüntü duyan yurtsever Urfalılar toplanıp görüşmelere başladılar. Örgüt kurmanın gerekliliği anlatıldı bu toplantılarda. Aşiret başkanlarıyla bağlantılar kuruldu. Haberleşildi. Kuvayı Milliye örgütü resmen kurulmuş oluyordu böylece... Örgütte yalnız gençler değil, ileri yaşlı saygın kişiler de vardı. Aşiret başkanları da Fransız sömürgecilerine karşı ellerinden geleni yapacaklarını bildiriyorlardı. Yüzbaşı Ali Saip, halkı Fransızlara karşı ayaklandırabilmek için bildireler dağıtıyor, çevreyle haberleşiyor, olayları günü gününe Ankara'ya, Temsil Kurulu Başkanı Mustafa Kemal Paşa'ya iletliyordu.

Aynı günlerde Ermeni taşkınlıkları alabildiğine artmıştı. Hiç bir Urfalı yaşamını güven içinde göremiyordu. Fransızlar Ermeni zulmüne göz yumuyorlardı...

Öte yandan, Yüzbaşı Ali Saip'le ilişki kuranlardan biri de Kılıç Ali'ydi. Yapılan görüşmeler sonucu Fransızlara karşı ayaklanmanın 18 Ocak 1920 de yapılması kararlaştırıldı. Ama ortalıkta Ermeni çarıtları boş durmuyorlardı. Ali Saip Bey'in bir ayaklanma başlatacağı Fransızlara duyuruldu. Kuvayı Milliye'nin başarısızlığa uğramaması için genç yüzbaşı Urfa'dan ayrılmak zorunda kaldı. Bu ayrılış kentin kurtuluşunu bir süre geciktirecekti. Ama bir yararı da oldu bunun: Çevre aşiretlerle daha iyi bir işbirliğine gidilebilecekti artık...

Şubatın yedisini sekizine bağlayan gece Urfa'nın beş kilometre kuzeyinde toplandı Kuvayı Milliye'nin 3 bin yiğidi. Şehirde bıçak kemiğe dayanmıştı. Halk "*yeter gayrik*" diyecek durumdaydı. Fransız zulmü, Ermeni cinayetleri kesilme bilmeden sürüp gidiyordu. Kuvayı Milliye Fransızlara saldırı için bütün hazırlıklarını bitirmişti. Ama yine

de barışçılığın bir özelliği olarak Fransız komutanına ulti matom verildi. **"Buradaki konukluğunuz artık sona ermiştir. Zulüm ve cinayetleriniz halkımızın dayanma sınırını aşmıştır. Silah bırakışmasına aykırı olarak ele geçirdiğiniz Urfa'yı 24 saat içinde boşaltınız. Bunun tersini yaparsanız dökülecek kanların sorumluluğu sizindir. Urfa'yı boşaltıp sınırimızın dışına değin serbestçe çekilmenizi ve güvenliğinizi sağlayacağız."** Fransız Komutanından gelen yanıt hiç de kesin anlamlı değildi. Durum açıklığa kavuşmadı. Fransız siyasi hakimi kentin ileri gelenleriyle görüşerek Kuvayı Milliye'nin Urfaya saldırılarının durdurulmasını istedi. Ancak olayları durdurmak bir iki kişinin elinde değildi artık. Ok yandan çıkmıştı. 8 Şubat gecesi Urfa'ya girdi Milliciler. Fransızlar karşı komadılar. Milliciler sabaha değin yerleştiler, dayangalar hazırladılar. 9 Şubat sabahında Urfa'nın yarısı Kuvayı Milliye'nin denetimine girmiş oluyordu. Ermeniler düş kırıklığına uğramışlardı... Küskün, kendi mahallelerine çekildiler.

Ertesi gün 18 kişilik Urfa Müdafayı Hukuk Kurulu göreve başladı. Hükümet ve Belediye işleri düzenle yürütecekti. Urfa halkı olağan yaşam düzeyine getirilecekti. Öte yandan Fransızlar da boş durmuyorlardı. Tetikteydiler. Bir binbaşı komutasında 5 yüz er, 12 kendiişler tüfek ve bir takım süvari birliğı hazır bekliyordu. Ayrıca 3 yüz kadar Ermeniye de silahlandırmışlardı. Bunlar gönüllüydü... Ayaklanma için kararlaştırılan tarih 9 Şubattı. Fransız kurşununa göğüs gerebilecek Milliye'ci sayısı azdı. Yetmezdi bu kadarı. Ne yapmalıydı öyleyse? Tutukluları serbest bırakmalı, eli silah tutanları Kuvayı Milliye'ye katmalıydı. Öyle de yapıldı. Ama, bir habersiz jandarma, tutukluların kaçtığı sanarak havaya bir el ateş etti. Bu çarpışmaların başlaması için bir işaret oldu. Kuvayı Milliye' nin baskınına uğradığını sanan Fransızlar gelişi güzel ateş etmeye başladılar. Kendiişler tüfekleri ölüm yağdırdı her yana. EI bombaları dehşet saçtı Urfa'ya. Akşama değin sürdü çarpışmalar. Kuvayı Milliye boş durmadı elbet. Her yandan saldırıya geçildi. Ermenilerden Türke karşı silah kullananlara baskınlar yapıldı, tutsaklar alındı. Gece Fransız siyasi hakiminin karargahına giren Urfa yiğitleri direktteki Fransız bayrağını indirerek Türk bayrağını çektiler...

Baskınlar karşısında tutunamayacaklarını anlayan Fransızlar, kentin çevresindeki savunmaya elverişli yerlere çekilerek direnmeye başladılar. Kuvayı Milliye'nin saldırıları, düşmanın iyi savunması yüzünden kesin sonuçlu olmuyordu. Hele yiğit gençlerin düzenli askerlik bilgileri de olmadığından verilen şehit sayısı artıyordu. Düşmanın kendiışler tūfekleri ölüm yağdırıyordu. Oysa Urfa millicilerinin elinde çakmaklı tūfekler vardı. Eşit değildi silahlar. Dövüş aynı koşullar içinde yapılmıyordu. Türküler yaktı Urfa halkı ölen yiğitlerine.

**Fransızın başında kırmızı fesler
Atılıyor bombalar, gelmiyor sesler
Şişkoyun damından atlayıp geldim
Cephane döküldü topladım geldim
Beş on Fransızı pakladım geldim.**

Di yürü yürü kumandanlar yürü
Çetelerin gidiyor, dönmüyor geri...

**Tıfındı hastane karşıma karşı
Kafir Fransızın bomba atışı**

Di yürü yürü kumandanlar yürü
Çetelerin gidiyor, dönmüyor geri...

**Kolumu salladım toplar oynadı
Kara taş içinde çete kaynadı
Yaşasın Urfalılar teslim olmadı**

Di yürü yürü kumandanlar yürü
Çetelerin gidiyor, dönmüyor geri...

Maraş'ın kurtarıldığı gün, Urfa yiğitleri 70,80 mermisiyle birlikte bir dağ topuna kavuştular. Artık Fransız kurşununa daha güvenle karşı koyabileceklerdi. Anadolu'nun çeşitli yerlerinden subay ve erler de Urfa'nın yardımına gönderiliyordu. Ankara'da Temsil Heyeti Başkanı Mustafa Kemal Paşa da Urfa'nın Fransızdan temizlenmesini ve Antep'in yardımına koşulmasını buyuruyordu. O yıl yani 1920'nin kışı

pek zorlu geçiyordu. Yollar kapanmıştı kardan. Ulaşım, haberleşme güçlkle yapılyordu. Fransızlar direniyordu inatla. Ermeniler yalnız asker vermekle kalmamışlar, Fransız işgal ordusuna yiyecek yardımı da yapıyorlardı. Son kez 1500 ermeni gönüllüsü yardımlarına koşmuştu. Fransız giysileri içindeydiler. Ancak Urfa millicileri silah deposu haline getirilmiş evlere baskınlar yapıyorlardı. Kuvayı Milliye'nin savaş araçları, gereçleri yeterli hale gelmişti artık. Uzun süredir yardım alamayan Fransızlar ruhsal bir çöküntü içindeydiler. Çırpındıkça battıklarını anlamışlardı.

5 Mart... 6 Mart... Bu iki gün Urfa savaşlarının en kanlı günleri oldu. Fransızların sığındığı büyük evlere, konaklara baskınlar düzenleyen milliciler başarı kazanıyordu. Ancak, kentte egemen bir tepenin de Fransızlar elinde bulunuşu savaşların uzamasının ve kesin sonuç alınmasını önlüyordu. Tepelerden ölüm yağdırıyordu düşman. Urfa yiğitleri de minarelerden, selvi ağaçlarından düşmana ateş ediyorlardı...

Çarpışmalar sürdü gitti. Nisan ayı geldi. Ermeni evlerinde dinamit, bomba yapılyor, Fransızlara aktarılyordu. Türk dayangalarına karşı şiddetli bir saldırıya geçen Fransızların püskürtülmesi Kuvayı Milliye'nin ve Urfalıların güven duygularını artırdı... Bezginlik başlamıştı düşmanda. Yabancı bir toprağı elde tutmanın, sömürmeye kalkışmanın zorluğunu anlamışlardı. Kaldı ki burası Arap toprağı da değildi... Fransızlar Anadolu' nun Suriye' den bambaşka bir ülke olduğunu çok geç anladılar. Anlayınca da Türklerle anlaşma gereğini duydular.

Görüşmeler yapıldı. Nisanın onbirinde, geceyarısından sonra Fransızlar Urfa'yı boşaltmaya başladılar. Yollara döküldüler. Çekilirken Ermenileri de ardlarınca sürüklediler Suriye'ye doğru...

Gökbitimi sonsuz Harran bozkırlarında, altın başaklar salınırken dalga dalga ve denizce, ceylan sürülerinin su başlarına indiğı, soylu atların yel gibi uçtuğı saatlerde Urfa yiğitleri hoyrat söyleyebilirdi artık, türküsünü çağırabilirdi özgürce... Kurtuluş mücadelesini şerefle sona erdiren Urfa, artık "Şanlı" ünvanını almayı haketmişti...

PONTUSÇULARA KARŞI KARADENİZ UŞAĞI

Dalga davranır davranır
Sular devrinir devrinir
Yelken kıvranır kıvranır
Benim halim de böyledir.

Artık ne kıyı ne fener
Denizler ağını gerer
Gönlümü okur enginler
Benim gönlüm de böyledir.

Bir Anadolu ozanı; güzellemeleler, koçaklamalar ustası Ahmet Kutsi Tecer, Karadeniz'e böyle türkü yakmış. Karadeniz dalgaları kıyıları döven, insanları kemence sesini duyanda horona duran Karadeniz. Suyunda balığı, dağlarında fındığı, çayı, tütününü bol diyar. Ya insanları? Karadeniz'in dalgalarınca hareketli, sırasında sinirli, kavgacı... Sırasında dostuna canını veren... Konuşma. yı oynak türkü söylemek kadar seven... Dostu için, sevdiği uğruna bıçağa sarılıveren... Düşman bildiğine yaşam hakkı tanımayan...

Dağ eteklerinde tırnağı ile kazıya kazıya iki üç mısır ekimlik toprak için çırpınan, toprağı için ölesiye vuruşkan, çoluk çocuğunun rızkı için denizle cebelleşen, dalgaların ejderha misali ağızından ekmeğini kapan Karadeniz uşığı kaptıracak mıydı toprağını Postuşçu hayınlara?

Neresidir Pontus? Kimdir Pontuşçu?

Türk hükümdarı Fatih Sultan Mehmet ortadan kaldırmıştı Pontus Rum imparatorluğu'nu. Aynı İstanbul gibi, Trabzon da birçok imparatorun düşlerine girmişti. Sonunda onu almak Fatih' e nasip oldu. Hind ellerinden, Acem diyarından gelen kervan yollarının Karadeniz'de sona erdiği yerde kurulmuştu ol dilber belde. Burada bekleyen gemiler, yükledikleri gibi kıymetli mallarını, Karadeniz'in azgın dalgalarıyla boğuşarak Avrupa limanlarına yol alırlardı. Bu yüzden canlı idi Trabzon şehri..

Trabzon ve çevresi Türkler elinde Türkleşti, Türk göçmenler akın akın gelip yerleşti. Hristiyan Rumlarla barış içinde yaşadı Halk. Türk hoşgörüsünden yararlanan Rumlar varsillaştılar; çocuklarını Avrupalarda, Amerikalarda okutanlar çıktı. Fakat, yıllar geçtikçe, Osmanlı Devletinden ayrılıp bağımsız bir Rum Pontus devleti kurma çabalarına giriştiler. Demek ki Pontus düşüncesi sinsin sinsin gelişmişti Fatih Sultan Mehmed'in imparatorluklarını yıkmasından sonra... Etniki Eterya adlı örgüt gerekli yardımları yapmaya başladı Pontusçulara. Süratle silahlandılar. İstanbul'da gazete yayınlamaya başladılar. Patris adlı bu gazete ile kamuoyu oluşturacaklar, davalarını içerde, dışarda savunacaklardı. Sınırları bile belliydi "*muhayye*" devletlerinin.. Batıda İnebolu'dan Doğuda Batum'a, içerde Kastamonu'dan Sivas'a değin uzanan Anadolu'nun kuzey kesimi... Fakat, kendi kendilerine gelin-güvey olduklarının farkında değildiler. İnebolu kayıkçularına sormamıştılar ki. Sivas yiğitlerinin düşüncesini almamıştılar ki... Kurdukları devlet kağıt üzerinde kalmaya mahkumdu. Ne var ki, barışı ortadan kaldırıp yüzlerce yıldır iyi komşuluk ilişkileri içinde yaşayan insanları birbirlerine düşman eylediler. Irkları, dinleri ayrı olsa da, aynı toprakta yaşayan, aynı doğa koşullarına karşı ekmek kavgası veren, kemeççe çalanda, omuz omuza horona duran, yerleri titreterek oyun oynayan, başı karlı Kaçkarlarda, Ziganalarda sesleri yankılanan gençleri birbirine kırdırdılar...

1919 Mayısında, Bandırma vapurundan Samsun'da karaya çıkan Mustafa Kemal Paşa gördü ki, olaylar artık durdurulamayacak ölçüde hızlanmıştır.O, Dokuzuncu Ordu Müfettişidir. Verdiği raporlardan parçalar aktaralım : "**Mütarekeden sonra Yunanlılık emeli güden bütün Rumlar her yerde şımardılar.Samsun dolaylarında da Pontus hükümetini kurmak uğrunda siyasi bir şekil aldı. Son zamanlarda Samsun havalisindeki Rum nüfusunu artırmak için Rusya'da ne kadar Rum varsa buraya gönderilmesine çalışılmıştır.**"

Pontusçuların amaçları belirgindir. Nüfus dengesini bozmak... Türkleri azınlıkta bırakmak... Bölgede Rum sayısını ne denli çoğaltabilirlerse Avrupa'da seslerini daha güçlü duyurabileceklerdir. Böylece de Avrupa'nın, Amerikanın merhametini kazanıp Pontus

Devletini kurabilecekler... Oysa, azınlıktılar... Ama, "*yavuz hırsız ev sahibini bastırır*" örneği, bu topraklara sahip çıkmak istediler. Yalnızca Amasya'da 21 azgın Rum çetesi zulüm ve cinayetlerine başlamıştı. Amaçları yılgınlık yaratmak, Türk halkını göçe zorlamak, direnenleri öldürmekti. Niksar'da 5 Rum çetesi, saldırmaktaydı Türklere . Samsun dolaylarında 40 Rum çetesi insanlık adına utanç veren işkence, zulüm yapıyordu. Fakat, onlar yaptıklarıyla övünüyorlardı. Evleri ateşe vermek, kadınları, çocukları diri diri yakmak Grek uygarlığının özelliklerindendi sanki. Bunları yurtseverlik adına yapıyorlardı. Ortam elverişliydi. Silah bırakışmasıyla Türk ordusu etkisiz durumdaydı. İngilizler büyük ölçüde silah yardımı yapıyordu Rumlara. Amerikalı görevliler de Rumlara şımartmaktan, Türklere karşı kıskırtmaktan geri kalmıyorlardı. Birinci Dünya Savaşı sırasında dışardan getirilen silahlarla Samsun, Bafra, Çarşamba, Erbaa, Rum köyleri birer silah deposu durumundaydı. Artık Pontus Devleti kurulabilirdi. Madem ki, bazı Avrupa devletleri de Karadeniz'de Yunanistan'ın uzantısı anlamına gelecek böyle bir devletin kurulmasına razı idi, her türlü yardımı yapmaya söz vermiştiler; bu iş gerçekleşebilecekti. Ayaklanmaya katılan çetecilerin toplam sayısı 25-30 bin kadar vardı. Bunların düzenli bir örgüt, etkili, vurucu bir güç olarak savaşabilmeleri için bir albay, kalabalık bir ekiple Yunanistan'dan gelmişti. Kongreler toplanıyor, Türklere karşı toplu kıyım, kırım planları yapıldıktan sonra, saldırı seferleri düzenleniyordu.

Rumların yurtseverliği öylesine coşkulu idi ki, Türk köylerine ne denli şiddetli saldırılar düzenler iseler, amaçlarına öylesine çabuk ulaşacaklarını sanıyorlardı. Öte yandan, Karadeniz Ermenileri, Birinci Dünya Savaşı yıllarında islamlığı benimseyerek nüfusa kayıtlarını yaptırmışlardı. Silah bırakışmasından sonra Ermeniler de "*fırsat bu fırsattır*" diyerek "*yağmadan pay almak*" umuduyla komşuları Türklere karşı düşmanlıklara başladılar. İngilizlerin aracılığıyla islam adlarını bırakıp eski Ermeni adlarını yeniden takındılar. Giysi değiştirmesine kolay olmuştu bu iş. Bunlar da bir yarış havası içinde Rum çetelerinden geri kalmamaya, onlar gibi can kıyıcı, kan içici olmaya başladılar.

Rum ve Ermenilerin kanlı saldırıları sürüp gidecek miydi? Buna

Karadeniz'in Türk insanı göz mü yumacaktı? Bu böyle sürüp gidemezdi, gitmemeliydi. Rum zulüm ve işkencelerine ilk tepki Samsun'da oldu. Rumların insanlık dışı davranışları 15. Fırka Makinalı Tüfek Birliği komutanı Teğmen Hamdi Bey'i çileden çıkarmıştı. Hamdi Bey, bıçak kemiğe dayanınca, birliğindeki gönüllülerle dağa çıktı. Artık Canik Dağlarında Pontusçulara karşı Türk Çeteleri de vardı. Merzifon'da 10. Alay Komutanı başkanlığında toplantılar yapılıyordu. Burada yurtseverler, örgütlenerek Rum saldırılarına karşı koymanın Karadeniz'in Türklüğü açısından gerekli olduğu anlatılıyor. Etkili korunma çareleri aranılıyordu.

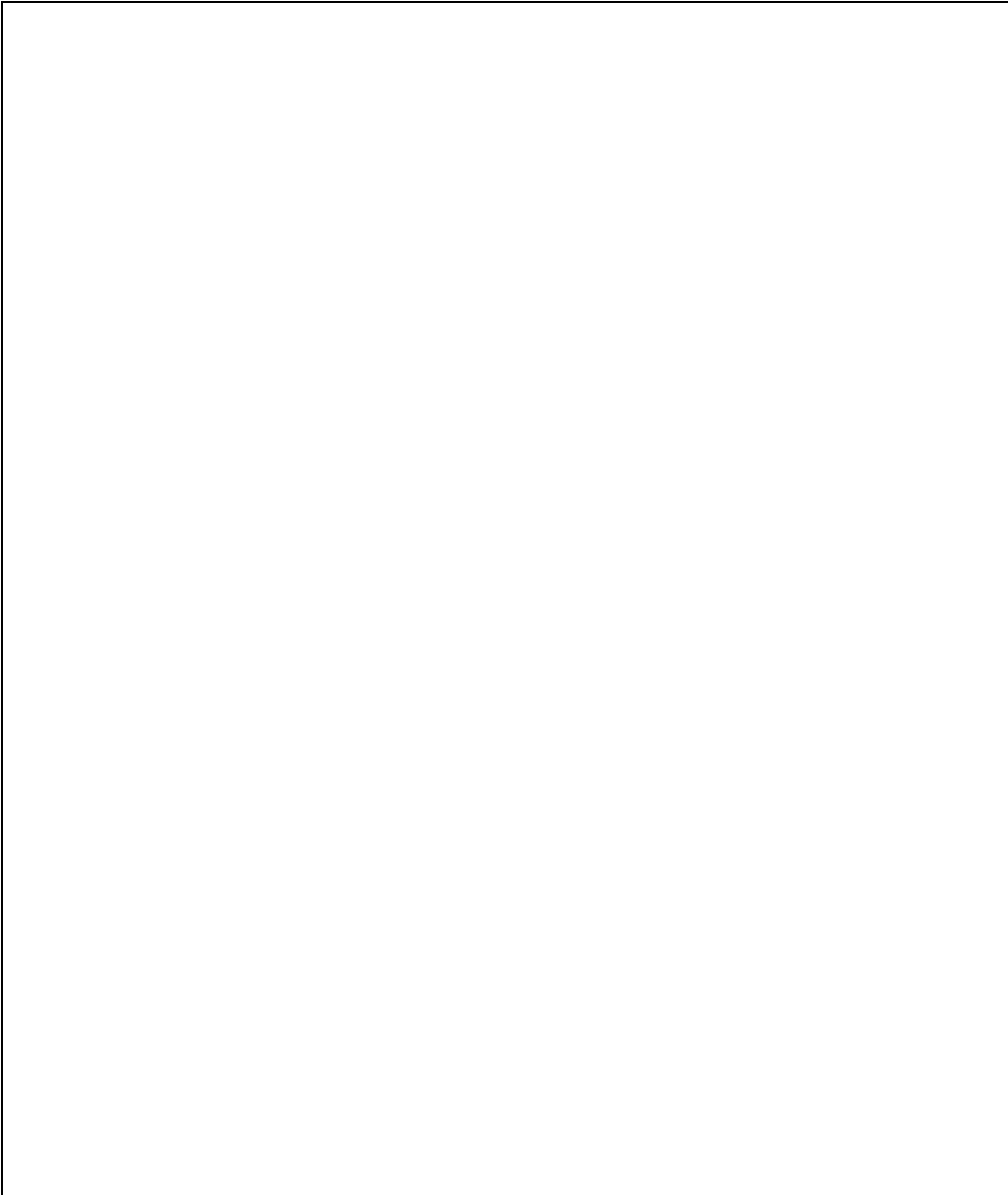
Merzifon'da yapılan bir toplantıdan sonra Rum eşkiyanın İngiliz Karargahı ile her türlü haberleşmeleri, bağlantıları kesildi. Karadeniz Kuvayı Milliyesi kurulmuş ve ilk zaferini kazanmıştı. İngilizlerden destek gördükçe şımarıyordu Rumlar. Öyleyse, haberleşme sistemleri tahrip edilirse, çeteler felç olacaktı. Geceleri Rum çetelerine karşı baskınlar düzenlenmeye başlandı. Artık bu toprakların Türk sahipleri, asıl sahipleri ses veriyordu. Karadeniz Dağlarında barışın kanını akıtanlardan, yeşile kan düşürenlerden, denizin verdiği nimete hiyanet edenlerden hesap soruluyordu. Örgütlenerek birleşip dayanışmayla Rum çetelerine karşı koymanın mümkün olduğunu anlamıştı Karadeniz uşağı. Enosis adlı büyük bir Yunan ticaret gemisinin Karadeniz'de bizim elimize düşmesinde de önemli yardımları olmuştu uşakların. Karadeniz'in suyunda ve toprağında bir destan yazılıyordu coşkulu, öfkeli bir yiğitlikle... Ekmeğini denizden yiyen, kemence sesini duyanda horona kalkıp, yerlerini titrete titrete oyunlar oynayan Karadeniz uşağı, hiyanet yarışında birbirini geçmeye çalışan Rum, Ermeni çetecilerine haddini bildirmeyi başarmıştı.

Batıda Yunan Ordusu ilerliyordu. Amaçları Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni basmak, Ankara'yı ele geçirmek, Ulusal Kurtuluş Savaşı ateşini söndürmekti. Karadeniz kıyılarında da Pontusçularla çarpışmalar sürüp gidiyordu. Ancak, kesin darbe vurulamıyordu Rum çetelerine. Çünkü Türk güçleri dağınıktı. Karadeniz Kuvayı Milliyesi binbir zorluk içinde çarpışmaları sürdürüyordu. Karadeniz'e barışı getirmek kolay olmayacaktı. 1921 yılının ilk aylarında Yunan Ordusu Ege Bölgesi ile iç Anadolu arasındaki iç Batı Anadolu platolarına ege-

men olmuştur. Çok kritik günler yaşanıyor. Türkiye Büyük Millet Meclisi bugünlerde çok önemli bir karar aldı: Merkezi Sivas'ta bulunan 3. Kolordu, Pontus Çetelerini yok etmekle görevlendirildi. Ayrıca, Merkezi Erzurum'da bulunan 15. Kolordu da Pontusçuları tepelemek üzere Karadeniz Dağlarına hareket etti.

1921 yılı Ulusal Kurtuluş Savaşımızın tarihinde, kader değiştiren bir dönüm noktası oldu. Türkiye Büyük Millet Meclisi Ordularının Sakarya Irmağı kıyılarında, Polatlı-Haymana kırlarında kazandığı büyük zaferden sonra Pontusçuların da düşleri tuz-buz oldu, dağıldı. 3. Kolordunun ve 15. Kolordunun yiğit erleri, Karadeniz uşakları ile yanyana, Pontusçu çeteleri tepeledi. 439 Türk köyünü yakan, binlerce Türkü öldüren Pontusçulardan temizlendi Karadeniz kıyıları ve dağları. Onbir aylık yorucu, kanlı çarpışmalardan sonra Türk ordusu 117 sığınak ele geçirmişti. Rum çeteleri yok edilmişti. Ermeni çetecileri de artık, aldatıldıklarını anlamışlardı. İhanetlerinin bedelini ağır ödediler... Karadeniz artık bunları barındırmak istemiyordu. Daha sonraları kalanlar da Türkiye sınırları dışına çıkartıldılar. Karadeniz'in suyuna, toprağına yeniden barış gelmişti. Uşaklar, balığa çıkacaklar, dağlardan fındık toplayacaklar, mısır biçeceklerdi...

Kemençe çalmanın, horona durmanın zamanı gelmişti. Canikler, Ziganalar, Kaçkarlar ses vermeliydi artık.

TÜRK TRAKYA'DA ÖLÜM KALIM MÜCADELESİ

**Bir yerde görürsen ki,
Ağır ve edalı akar,
Dal dal söğütleri öperek,
Samur üç belik gibi,
Müjdeler olsun efendim:
Edirne'desin..**

Akıncıoğlu Niyazi Bey bir Edirne ozanı..Şehrini, üç ırmak beldesini böyle dillendiriyor şiirinde..

Oğuzlu Türk halkı, Hun akınları sırasında Asya ortalarından Avrupa'ya at sürmüş yayılmış, Balkanlardan Macar illerine dağılmış, yurt tutmuştu. Tarihsel süreç içinde çeşitli kavimlerin etkisiyle Türk boyları hristiyanlaşmışlar, fakat Türklüklerini unutmamışlardı. Peçenekler ve Gagavuzlar daha Anadolu Türkleşmeden çok önceleri Balkanlara yerleşmiş bulunuyorlardı. Bizans'ın buyruğunda yaşarken, bu Türk boyları, Selçuklu Türklerinin üzerine gönderilen orduda yer almışlar, ne var ki, kardaşlarına ok atmamak, kılıç çalmamak için 1071 Ağustosunda Malazgirt savaşı sırasında Alpaslan'ın ordusuna katılmışlardı.

Osmanlı Devleti Anadolu Türk birliğini kurmaya çalışırken Balkanlarda da fetihler tüm hızıyla sürüp gidiyordu. 1354 yılından sonra Gelibolu'da Çimbi, Bolayır, Malkara, Tekfurdağı birer birer Türklerin eline geçti. Tekfur zulmünden bıkip usanmış halk, Türkleri bir kurtarıcı gibi karşıladı; papazların kara cübbesi yerine, kalelerin önünde Türkün ak libasını görmeyi yeğledi. Türk egemenliğine giren kentlere Anadolu'dan Türk aileler getirilip yerleştirildiler. Böylece Trakya Türkleşmeye başladı. Trakya kırlarında artık türkülerimiz yankılanıyordu. Rumeli'nin dağında, ovasında, yaylasında bir barış iklimi egemen kılındı; Türk hoşgörüsü sayesinde hristiyan, islam yanyana yaşıyorlardı. Türk ailelerin yerleşmesiyle yalnızca kentler Türkleşmiş olmadı; dağlar, ovalar, ırmaklar, göller de Türkçe adlar

alarak Türkleřtiled. Meriç, Tunca, Arda, Kızanlık... Geniş ovalarda ekinci, yüksek yaylalarda davarcı halk, daima birbirlerini tamamlayarak, ekonomik destekle, mutlu yaşadılar... Sinan gibi koca ustalar Trakya'da Türklüğüñ sonsuzluğa dek simgesi olarak yaşayacak yapıtlarını yükselttiler; görkemli ve yüce... Irmaklar üstüne köprüler kondurdular ki, güvenle geçilesi... Dağlarda buz gibi sular getirip çeşmelerden akıttılar ki, Trakya sıcağında kana kana içilesi... Ticaret yolları üstüne sağlam kervansaraylar kurdular ki, geceleri korkusuzca kalınası. Bulutlara ulaşmak dilercesine minareleriyle camiler kondurdular. Hemi de mektepler, medreseler yaptılar ki, insanlık, görgü, bilgi öğrenilesi... Ve de suları her daim akan hamamlar kurdu-lar ki, temizlik imandan gelir deyu tertemiz yunulup, yıkanılası...

Gün geldi, Rumeli topraklarında durdu ilerleme... Topraklarını vere vere küçölüyordu o görkemli Osmanlı Devleti. Uluslar bilinçleniyorlardı; bağımsızlık istiyorlardı. Rumeli'ne ilk yerleşen Anadolu göçmenlerinin çocukları "**Evladı Fatihan**" gerisin geri ata topraklarına göç etmek için yerlerini, yurtlarını bıraktılar; Göç yolları tıkadı. Olgunlaşmış meyveleri deremedi, tadına bile bakmadan, kehribar başaklı buğdayları harman yerinde bırakarak, binbir emekle büyütüp süt sağdıkları davarlarını, sığırlarını sürü sürü kırlarda terkederek, kovanlardan bal çekmeden, doğuya doğru can havliyle müthiş bir göç başladı. Yaya, atlı, arabalı... Köyler, kasabalar boşalıyordu. Bir zamanlar kardaşça yaşanan, ayrı dinden oldukları halde, bayramlarda birbirlerini ziyaret eden toplumların yaşadığı Rumeli kentlerinde, kırlarında artık düşmanlığın ağır havası vardı. Ocaklar tütmez oldu, gülmez oldu insanların yüzleri... Göç kabilelerinin arkasında bırakılan köyler yanıyordu...

1912 de başlayan Balkan savaşında, kötü yönetim sonucu Türk ordusu büyük bir yenilgiye uğramıştı. Mehmetçik, bütün özverisiyle, yiğitliğiyle Rumeli'ni korumak için savaşmış, fakat subaylar arasındaki siyasal düşünce ayrılıkları yüzünden ordumuz yenilmiş, çökmüş geri çekilmişti. Birer birer düştü..Trakya kentleri. Görülmedik, işitilmedik zulüm yapıldı Türklere. Trakya toprağına kan düştü. Irmaklar taşıyamaz oldu insan ölülerini. Kentler, can havliyle kaçan yorgun ve aç, hasta göçmenlerle, bozguna uğrayıp kaçan askerlerle doldu.

Bezginlik, umutsuzluk çörelendi insanların gönlüne. Ticaret de, sanat da söndü. Fırınlara ekmek çıkarmaz oldu. Devlete payitahtlık yapmış, Türk mührünün en güzeli Selimiye ile bezenmiş Edirne, artık bir sınır kenti durumuna düşmüştü. Nice yangınlardan daha azgın, daha zarar verici Rus işgallerinden geçip gelmişti Gazi Edirne. 1829 da, 1878 de aylarca Rusların elinde kalmıştı. O felaketli günler demek son değilmiş; 1913 yılında Şükrü Paşanın tüm yiğitliğiyle Mehmetçikle omuz omuza kenti savunmasına karşın, korkudan ve yılgınlıktan değil, açlıktan teslim oldu sevgili , üç ırmak beldesi dilber Edirnemiz... Anadolu Türkleri Gazi Edirne'nin Bulgar eline düşmesiyle içi kan ağladı. Yabanıl görünüşlü, gözlerini kan bürümüş düşman askerlerini, Selimiye içinde kanlı, çamurlu postallarıyla gezerken, mihrabını, minberini çiğnerken içine onulmaz acılar doldu Türk Edirne'nin... Yalnız Edirne mi? Kırklareli de Balkan savaşının tüm dehşetini, Haçlı ordularının acımasızlığıyla saldıran yıkan, yakan, yok eden, cana kıyan düşmanın bütün kötülüğünü gördü. Üç ırmak kenti Edirne'nin köprüsü, güzel Ergene, düşmanlığı, insanlıktan çıkmış insanları gördü. Yalnız Türkler için değil, tüm insanlar için yapılmış eserlerin yok edildiğini gördü...

Edirne'nin düşman eline geçmesi derin üzüntülere saldı Türk toplumunu. **Osmanlı Meclisi Mebusanı** toplandı. Ve karar verildi: Ordumuz Edirne üstüne yürüyecek... Avrupa, karşı koyacağını, buna razı olmayacağını bildirdi. Aldırış etmedik. Enver Paşa komutasındaki Türk ordusu 1913 yılının 22 Temmuzunda Edirne'ye giriyordu. Nice acı olaylar yaşamış güzel Edirne acılarını, açlığın , yıkıntılarını unutup Mehmetçiği bağrına bastı. 1913 temmuzunda doğan tüm erkek çocuklarına Şükrü ve Enver adları konuldu.

Bulgar işgaline sesini çıkarmayan İngiltere'ye ne oluyordu? Büyük devlet olarak, bir Türk kenti, tekrar Türklerin eline geçince kıyameti koparıyordu. Baskı ve tehditlerine, yıldırma ve korkutma çabalarına karşın Edirne, Türk kaldı.

Birinci Dünya Savaşı sona erdiğinde Trakya yine acı günler yaşamaya başladı. Kurulduğundan beri hep toprak kazanan, hep Avrupa devletlerince korunup şımartılan, Dömeke'de ağır bir Türk tokadı

yemesine karşın saldırganlığı artan Yunanistan, bu kez de gözlerini Doğu Trakya'ya dikmişti. İştahını kabartıyordu Türk Trakya. Böyle böyle İstanbul'u da ele geçirip *Megali İdea* düşlerini gerçekleştirebilecek, Bizans'ı diriltebilecekti. Ege Denizinde, Anadolu karasına en yakın adalar bile Yunanistan'ın mülkü olmuştu. Mustafa Kemal'in doğduğu kent Selanik çoktan Yunanistan'ın eline düşmüştü. Fakat, Yunanistan doymak nedir, bilmiyordu...

Türklerin hakkını korumak, düşman zulmüne karşı savunmak, düşman ilerlemesine karşı durabilmek için Trakya yurtseverleri 1918 yılının 15 Aralığında **Trakya-Paşaeli Müdafai Heyeti Osmaniyesi** adlı bir örgüt kurdular. Mondros Silah Bırakışması gereğince galip devletler Trakya'ya da el koyabilirlerdi. Örgütün ileri gelen kişileri bağımsız bir Trakya Cumhuriyeti kurarak düşman işgalinden kurtulmak düşüncesinde idiler...

Fakat ne yazık ki, coğrafi konumunun elverişli olmaması nedeniyle Trakya, Anadolu'da başlayan ulusal direnme ve bağımsızlık hareketine tam olarak katılamıyor, bir dayanışma sağlayamıyordu. Çanakkale ve İstanbul Boğazları, Marmara'nın kıyıları, Trakya'nın Karadeniz kıyıları işgalci güçlerin elindeydi.

Anadolu ile kurulabilecek bağlantıları kesmek için İngilizler, Fransızlar var güçleri ile çalışıyorlardı. Trakya'da işgaller de başlamıştı. Fransızlar İstanbul - Uzunköprü demiryoluna el koymuşlar, koruma görevini de Yunan taburlarına vermişlerdi. Gitgide bütün Trakya, Yunan ve Fransız denetimi altına girdi.

Demiryollarımıza Fransızların el koymasını, Trakya-Paşaeli Müdafaa Hukuku Osmaniyeye Cemiyeti sert bir bildiriyle protesto etti. Bildiride bu felaketli günlerde birleşilmesi gerektiğinden de söz ediliyordu. Trakya Anadolu'dan ayrılamazdı. Nüfusun yüzde yetmişbeşten fazlası Türktü.

Öte yandan Yunanistan, Batı Trakya'ya tam olarak el koymuştu. Doğu Trakya'ya da göz koyuyordu. Adı işgal olmasa da Yunan taburları, Fransızların yardımıyla kasaba ve kentlerde yerlerini almışlardı. Yerli Rumlar gitgide şımarıyorlar, Türkleri yıldınlığa,

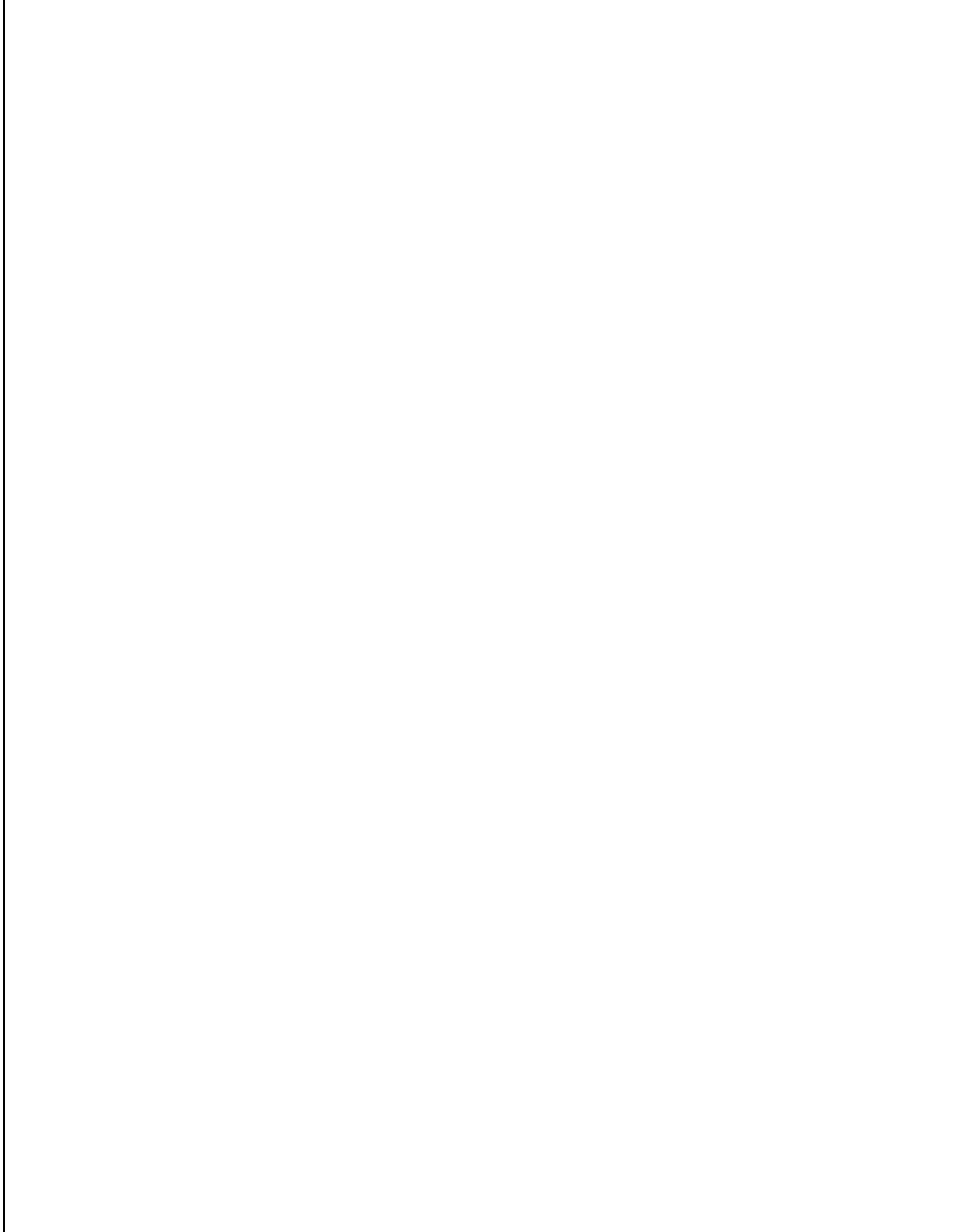

bezginliğe düşürmek için planlı hareket ediyorlardı. Silah Bırakışması gereğince Trakya'da yalnızca 1200 Türk askeri bulunmaktaydı. Ve Rumlar boş durmuyorlardı, karşılarında belirgin bir Türk Ordusu gücü olmadığı için " *Trakya Komitesi*", " *Yunan Komitesi*" adı altında iki örgüt kurmuşlardı. Türk halka ellerinden geldiğince zarar vermeye çalışıyorlardı ve başarılı da oluyorlardı.

20 Haziran 1919 günü Amasya'da, Mustafa Kemal Paşa bir bildiri yayınlıyordu. Dünyaya sesimizi duyurabilmemiz için Trakya'nın ve Anadolu'nun ulusal örgütlerinin birleştirilmesi gereğinden söz ediliyordu bildiride. Trakya aydınları ve ileri gelen yurtseverleri için Mustafa Kemal Paşa, yalnız Anadolu'nun değil Trakya'nın da kurtarıcısı idi. Daha sonra Sivas Kongresinde tüm örgütler birleştirilerek adı "**Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyeti**" ne çevriliyordu...

1920 yılının 16 Martında İstanbul, galip devletlerce işgal edildi. Bunun üzerine Trakya'da da sıkıyönetim ve seferberlik ilan edilmişti. İstanbul ile bütün ilişkiler kesildi. Asker sayısı yetersiz de olsa bir Türk Kolordusu aynı yıl, Trakya'da göreve başlıyordu. 20 Temmuz da Yunanlar Tekirdağ'a ve Marmara Ereğlisi'ne asker çıkararak Trakya'yı işgale başladılar. Marmara'daki Yunan donanması da çıkarmayı destekliyordu. Süratle ilerleyen düşman güçlerine karşı Şükrü Naili Paşa komutasındaki Türk askerleri kahramanca karşı koydular. Edirne yakınlarında sert çarpışmalar oldu. Ne yazık ki, Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Paşa, birlikleriyle bağlantı kuramadan, Havsa yakınlarında Yunanlara tutsak düştü. Trakya'nın talihsizliği, ileri görüşlü, korkusuz bir öndere sahip olmayışından ileri geliyordu. Başsız kalan, yönetilmeyen ordumuz Yunanlara karşı başarılı savaşlar veremedi. Askerler dağılmaya başladı. Trakya kentleri, kasabaları birer birer Yunanların eline düştü. Batı Trakya gibi Doğu Trakya'nın da bir Yunan ili durumuna getirilmesine İngilizler ve Fransızlar yardımcı oluyorlardı. Zaten 10 Ağustos 1920 günü İstanbul Hükümeti Delegelerinin de imzaladığı Sevr Antlaşmasına göre bütün Doğu Trakya, ta İstanbul yakınlarına kadar Yunanistan'a verilmekteydi. Rus, Bulgar işgallerinden sonra, bu kez de Yunan işgali Trakya'ya kan ağılattı. Yunan ordusu 1921 yılı ortalarına doğru Afyonkarahisar - Eskişehir hattından sonra doğuya doğru ilerledikçe şımaran,

azgınlaşan yerli Rumlar, Yunan askerlerinden aldıkları cesaretle korkunç kırım, yağma, yıkım yaptılar. Yine de Avrupa ve Amerika Rumları ve Yunanlıları mazlum ulus olarak biliyor ve koruyordu... 9 Eylül 1922 günü İzmir'e Türk ordusu girdi. 15 Ekimde Mudanya Barış görüşmeleri yapıldı. Edirne 25 Kasım'da Türk ordusuna teslim edildi... TBMM, Trakya'yı bir tek kurşun atmadan ana yurda kazandırmıştı. 1923 yılının 24 Temmuzunda İsviçre'nin Lozan kentinde yapılan Konferansta Meriç ırmağı sınır kabul edildi... Trakya'nın Türklüğü bu Antlaşma ile dünyaya kabul ettiriliyordu.

ANADOLU'NUN DOĞUSUNDA DİRENEN TÜRK GÜCÜ

Andolu' muzun doğusu... Başında buzuldan takkesi, doruğu bulutlarla sarılmış yüce dağlar, yaylalar, derin vadiler, yüksek ovalar diyarı... Dört mevsim konukluğu süren karın dağlar üzerindeki bitmez saltanatı yanında Akdeniz iklimine özgü sıcak bölge ürünlerini yetiştiren bitek topraklı koyakların , ovaların diyarı... Adına efsaneler yakıştırılmış çifte Ağrılardan, yataklarından köpük köpük akan Muratlar, Karasular, Araslara kadar bir geniş diyar... Soğuğun kol gezdiği yaylalar, yaz sıcağında karca ak pamuğa kesen ovalar diyarı... Çağlayanlar, durgun masmavi göller, gür ormanlar, ota özlem duyan kıraç yazılar diyarı... Doğaya, soğuğa karşın yaşam uğraşısında zor savaşlar veren yiğit insanların diyarı... Karlı, boranlı dağlarda hayvancılık yapan, ot biçen, buğday, tütün, pamuk eken, düğünde ve bayramda kolkola bar oynayan, cirit atan, türkülerin en hasını, en yanığını söyleyen insanların diyarı...

Fırtınaların ısıklı ölüm çığılı attığı bir vadiyi öbürüne bağlayan, dağların biraraya gelip bağdaş kurduğu, oturakaldığı bölge burası... Denizle araya sıra sıra duvarlar gibi kat kat gerilmiş, aşılması zor yüce dağlar bölgesi...

Höyüklerin dile gelip tarihi gözler önüne serdiği yerdir burası. İskitler'in, Urartular'ın, İskender'in, Bizans'ın, Selçuklu'nun, Osmanlı Türkünün ardardına eserler bıraktığı, uygarlık kalıntılarıyla dolu bölgedir burası. Her beylik, her devlet kendine özgü uygarlık eserleriyle halkın mutluluğu için çalıştı. Saldırganların, eşkiyanın da baskınlarına uğradı bölge. Düşman istilalarından acı gördü. Buğday ekilen, davar yetiştirilen ovalar, yaylalar boşaldı. Halk göç etti. Bayındır kentler, insanların mutlu yaşadığı köyler, obalar yıkıldı, yakıldı. Soğuğun kol gezdiği yaylalarda göçler yolları tıkadı. Sürü sürü davarlar bir yayladan öbürüne sürüldü. Göçler kırdı geçirdi hayvanları da insanları da. Düşman yolları kesti. Öyle anlar oldu ki; bıçağın kemiğe dayandığını gören halk orakla, kazmayla, nacakla, av tüfeğiyle direndi yiğitçe. Öldü, öldürdü. insanlar mutlu bir yaşama ulaşma

isteğiyle çoluğu çocuğuyla mutlu bir gelecek için canını tehlikeye attı. Ölümü göze aldı...

Urartular tarımcıydı. Yaz yağmurları yetmiyordu, boşa akıp giden suların önüne bent yapıp kanallarla ekeneklere akıttılar. İyi ürün aldılar; Tarih, Urartuları çiftçi bir ulus diye belletti...

Selçuklular da bir özgürlük iklimi getirdiler bu topraklara. Türkmen'in, Oğuzlu Türk halkının yüce töresini, hoş görüsünü getirdiler. Anadolu'nun doğusunda başladı Oğuzlu boylarının insancıl barış türküsü çağrılmaya. Köylüler, göçebeler Selçuklunun iyi yönetiminde ayırimsız yaşamaya başladılar. Göçebeler, kentlere yerleşmiş sanatla ticareti e uğraşanlar, buğday ekip davarlardan süt sağanlar Anadolu'nun doğusunda bir güzel, yaşanılabilir bir düzen kurdular. Camiler, kervansaraylar, medreseler, çeşmeler yaptırdı beyler ve sultanlar. Taşa türkü söyledi Selçuklunun yapıcı elleri...

On üçüncü yüzyıldaki korkunç Moğol istilasından sonra iç ayaklanmalarla çalkalandı durdu bölge. Ondokuzuncu yüzyılda, sıcak denizlere inme heveslisi Rus Çarlığı 1800 yılından sonra Kafkasları aşip kuzeydoğudan Anadolu'ya girmeye uğraşıyordu. Rus saldırıları aralıklı olarak 1917 yılına değin sürdü. Bu savaşlarda Erzurum halkı çocuğuyla, yaşlısıyla destanlar yarattı.

Rus ordusu çekildikten sonra Doğu Anadolu'nun çilesi bitmiş olmuyordu. Çünkü askerler bölgeden ayrılırken, tüm silah ve cephanelerini Ermenilere bırakmışlardı. İngilizlerin de Ermeni çetelerine büyük yardımları olmuştu. Doğu Anadolu Bölgemizde bir Ermenistan devletinin kurulması Büyük Britanya imparatorluğuna Kafkasya'da sadık bir bağlaşıklık yaratacaktı. Bunun içindir ki, tüm güçleriyle çalıştılar. Türkler için Ermeni zulmü dayanılmaz dereceye ulaşmıştı. Kanlı katil çeteciler bölgede bir tek Türk bırakmamak niyetindeydiler. Böylece, Amerika Birleşik Devletlerine ve İngiltere'ye "*işte, görüyorsunuz, nüfus sayımı yapalım; burada bir tek Türk yok; burası Ermeni yurdu*" diyeceklerdi. Kars Türklerinin tamamı öldürülmüştü. Yalnız üç kişi kaçmış ve korkunç kıyımı Türk komutanına bildirmişti...

Doğu Anadolu Bölgemizdeki Türk illerine göz dikenler yalnızca Ermeniler de değildi; Gürcüler de Büyük Gürcistan kurmak amacıyla silaha sarılmışlar, Türk köylerini basmaya başlamışlardı. Fırsattan yararlanıp Ardahan ve Posof'a el koymuşlardı.

Doğu Anadolu Türktü, Türk kalacaktı. Rusların boşalttığı bölgeyi Ermenilere teslim etmemek için bağımsız Türk Şura Cumhuriyetleri kurulmaya başlandı. Bu küçük devletlerin Meclisleri, Bakanları, Başkanları vardı. Fakat, Ermeni çetelerine karşı koyacak insan güçleri zayıftı; silah ve cephaneleri yoktu. Öyleyse bir çare bulmak gerekiyordu. Bölgenin bir Ermeni yurdu olmadığını dost düşman herkese duyurmanın bir yolu olmalıydı.

Mustafa Kemal Paşa Erzurum'a gelip de çalışmaya başladıktan sonra Ermenilerin de Gürcülerin de rahatı kaçtı. Erzurum'dan doğuya, kuzeydoğuya artık Türklüğün ışıkları dağılıyordu. 15. Kolordu Komutanı Kazım Karabekir Paşanın da yardımlarıyla küçük Türk Şura devletleri korunuyor, güçlendiriliyordu. Bölge halkı artık umutsuz değildi; biliyordu ki, Erzurum'da iki büyük komutan onların Ermeni, Gürcü eline düşmesine izin vermeyecek...

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerimizden delegeler çağrıldı. Kurtuluş için kurulacak ilk ulusal meclis denemesi Erzurum'da yapıldı. Kurtuluşun önderini, Mustafa Kemal'i bağrına basan Erzurum dadaşı. Onu hemşehrisi bildi. Doğu illerinden gelen delegelerle küçük bir "Meclis" çalıştı Erzurum'da. **"Ya bağımsızlık ya ölüm"** denmişti. Ve yine Mustafa Kemal, geleceğini söylemişti tüm ezilmiş, sömürülen ulusların. inancın o güzelim içtenliği, içtenliğin o güzelim özgünlüğü vardı sesinde, **"Bugün doğan güneşi nasıl görüyorsam, yarın Asya ve Afrika'daki tüm tutsak ve ezilen ulusların da özgürlük ve bağımsızlıklarına kavuşacaklarını da öyle görüyorum."**

Ve kongre çalışmaları sırasında bir komutan da dikkati çekiyordu: 15. Kolordu Komutanı Kazım Karabekir Paşa... Artık bir Osmanlı ordusu Generali olmayan Mustafa Kemali yine baş sayan, yine üst sayandı o... **"Buyruğunuzdayım paşam. Ben, subaylarım, erlerim,**

Kolordum, hepimiz buyruğunuzdayız." diyecek kadar, İstanbul hükümetine asi gelecek kadar korkusuz, yurtsever bir insandır o...

Mustafa Kemale bağlı kalarak ulusal kurtuluş ve bağımsızlık savaşlarımızın doğu cephesini zaferler kazanarak kapatmak şerefi de Kazım Karabekir Paşaya aittir. Gerçekten de o kanlı ölüm-kalım günlerinde Yunanlar batıdan, Fransızlar güneyden saldırırken Ermeniler Kilikyada, Pontusçular Karadeniz bölgesinde ihanet yarışındayken ve İstanbul Hükümetinin beslediği asiler de iç ayaklanmalarla TBMM'ni ortadan kaldırma amacını güderken Doğu cephesi komutanı Kazım Karabekir Paşa bölgeyi Ermeni ve Gürcülerden kurtarmış, böylece TBMM ordularının batıda Yunanlara karşı daha etkin, vurucu güçle çarpışmasını sağlamıştı...

1920 yılının 9 Haziranında doğu illeri için seferberlik ilan edildi. Artık, kangren olmaya yüz tutmuş Ermeni sorunu kökünden kesilip temizlenecekti. Seferberlikten 10 gün sonra Ermeni ordusu Türk kasaba ve köylerine saldırmaya başlamış, silahsız insanları öldürmeye koyulmuştu. Zenginor ve Oltu Türkleri saldırılardan zarar görüyordu. TBMM Hükümeti durumu şiddetle kınadı. Ama Ermeni saldırıları durmadığı gibi daha da arttı. Aynı yılın 24 Eylülünde Kötek ve Bardiz bölgelerinde saldırılarını yenileyen Ermenistan'a karşı resmen savaş ilan edildi. Doğu cephesi ordusu yürüdü üstüne üstüne hayın düşmanın. Dağlar dayanamadı önünde Mehmetçiğin. Ermeni bozgunu başlamıştı. Soğukların bastırıldığı Eylülün 30'unda Sarıkamış kurtarıldı. Bir ay sonra Kars Türklerinin çilesi bitiyordu. Ermenilerden kurtarılan Kars, Mehmetçiği bağrına bastı. Ancak koskoca serhat kenti Kars bir yıkıntıydı artık. Hemen hiç insan kalmamıştı kıyımlarla, kırımlarla, salgın hastalıklarla... Durmadan geriledi düşman. Mehmetçiği kimse durduramazdı artık. Sanki dağlar canlanmış, yürüyordu. Tutunacak dalı kalmamıştı artık Ermenilerin. Kafkas demiryolları üzerinde önemli bir durak olan Gümrü Kalesi de elimizdeydi. Kasımın altısında silah bıraktıklarını bildirdiler. Oysa Sevr anlaşmasına göre Karadeniz kıyısında Trabzon, Batum'a, Güneyde Van Gölünü içine alacak Aras, Karasu, Murat ırmaklarının kaynak bölgelerini kapsayan geniş bir bölgede bağımsız Ermenistan kurulması öngörülüyordu. 20 Ağustos 1920 de bu aşağılık anlaşmayı İstanbul Hükümeti yurt hayınlığının en

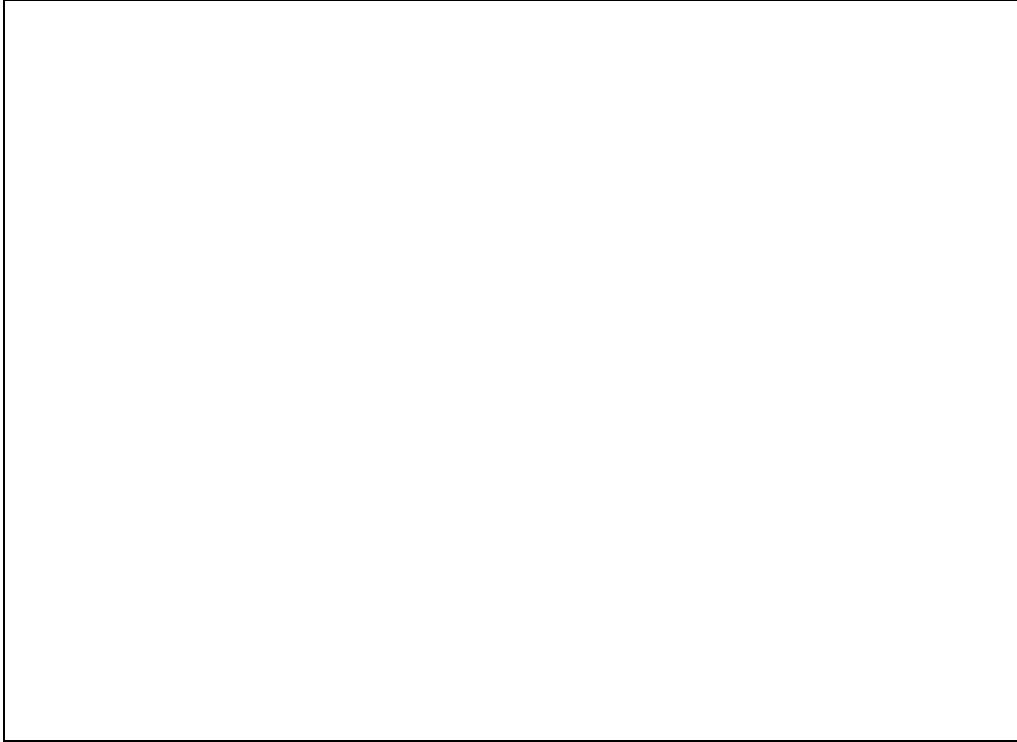
acı örneğini vererek imzaladığından doğuda Ermenistan düşleri tuz buz oluyordu. Kağıt üzerindeki anlaşmayı Türk süngüleri parçalıyordu. Doğu hareketi sonunda Gümrü anlaşması imzalandı. Iğdır, Tuzluca Kulp, Arpaçay artık Türkiye toprakları içine alınmıştı. Daha sonraki Kars Anlaşmasıyla da Doğu Anadolu'da artık Ermeni, Gürcü sorunu kalmıyordu. Mehmetçik, Türk onuruna, insanlık gururuna leke sürecek Sevr anlaşmasını kabul etmeyeceğini dünyaya duyurmuş oluyordu.

Yeni sınırlarımız süngü ile çizilmişti.

Batıdan Yunanoğlu ilerliyordu içerilere doğru.. Doğu cephesi kapanınca Mehmetçik batı ya, Yunana karşı durmak için koştı. Toplar, tüfekler taşındı aylar süren yorucu çalışmalar sonunda.

Çok zaman geçmeden batıda da zorlu savaşlar sonucu düşman yenilecek ve Anadolumuzun Ege sınırları da Mehmetçiğin süngüsü ile güven altına alınacaktı.

ADANA , TOROS DİRENMELERİ

**Ben seni tanırım Fransız !
Özgürlüğe yaktığın ilk türküden,
İlk başkaldıran haksızlığa,
Eşitsizliğe, zorbalığa.
Ne ararsın benim yoksul dağlarımda peki?
Göz diktiğin ne? Avucumdaki
Kuru ekmeğim, acı soğanım,
Ve özgürlüğüm, o gök mavisini.
Yedirmem karabulutlara...
Bir türküm var ki, tarihle yaşıt,
Söylerim namluna baka baka...
Vur beni, öyle bir saçılalım ki
Dağ dağ tohum tohum,
Umudum ve öfkem fıskırsın
Pıtrak gibi dört bir yandan.
Ve erler, benden güçlü, benden inançlı
Zakkum kızılında, zakkum acısında.
Bin yıldır boy salmışım bu toprağa.
Bir en derinlere, bir en yücelere...
Köküm öyle derinlerde ki
Söküp atamaz hiçbir bombardıman.
Bir köknar yetişir Bolkar'ın doruğunda,
O benim dağşırı kolumdur.
Bir yel eser bu dağdan o dağa,
O benim soluğum.
Biçemez makineli tüfeklerin umudumu
O ki: her yaprakta her yeşilde, her kıvıltıda.
Dövemez topların gururumu
O ki şaha kalkmış Toroslarca...
Gemilerin tedirgin eder de denizlerimi,
Teslim alamaz tek dalgasını bile.
Ne ararsın Fransız Çukurovamda,
Antebimde, Maraşımda, Urfamda ?
Nice kıyarsın bağımsızlığıma ?
O bağımsızlık ki, özgürlüğümün anası,
O özgürlük ki, sen yapmışsın kavgasını ilk.**

(Orhan Asena, *Kurtuluş Savaşı Destanı*.)

Dorukları karlı, başları duman!ı Toroslarla nazlı Akdeniz'in arasında dünyanın en verimli toprakları uzanır. Seyhan ve Ceyhan ırmaklarının ortaklaşa çalışıp milyonlarca yıl içinde yarattıkları, günümüzde de her yıl yeniledikleri bu topraklara biz Çukurova deriz. Batılların dilinde buranın adı Kilikya düzlükleridir...

Bu bitek topraklar sömürgecinin iştahını kabartıyordu. Bu yüzden de acı olaylarla karşılaştı bu toprağın insanı. Acı çektiler, zulüm, eziyet gördüler. Dost bildiklerinden düşmanlık gördüler. Ermeniler, bağımsız bir devlet kurma uğruna insanlık adına yüz kızartıcı suçlar işlediler. Bugüne değin unutulmadı acılar...

Bütün Anadolu için olduğu gibi, Kilikya için de acı günler birinci büyük Dünya savaşı sonunda imzalanan Mondros Silah bırakışmasıyla başladı. Fransızlar ilk olarak İskenderun'a el koydular. Dört yol'da Kurtuluş Savaşımızın ilk ateşi açıldı düşmana karşı. Olayların birbirini izlemesi üzerine kolaylıkla kuruldu Kuvayı Milliye. Süratle örgütünü tamamladı. Fransız'a ve onun silahlandığı Ermeni birliklerinin zulüm ve işkencelerine karşı koyabilmek için, hiçbir yerden buyruk alınmadan kurulan ilk ulusal güç buydu. 1918 yılı bitmemişti olaylar başladığında. Silah Bırakışması gereğince Türk Ordusu terhis edildiğinden düzenli bir karşı koyma hareketi görülüyordu. Bu nedenle Fransız'lar 17 Aralıkta Mersin'e asker çıkarıp, o güzel yalı şehrine el koydular. 26 Aralık 1918'e değin bütün Kilikya Toroslara, Pozantı'ya değin yıldırım hızıyla ele geçirildi. Ellerinde son sistem kendişler ateşli silahları, tankları, uçakları, binek otomobilleri vardı. Fransız işgali öylesine hızlıydı ki, Türk direnme örgütleri İskenderun ve Dört yol dışında düşmana karşı koyamadılar...

Fransızlar verimli Çukurova topraklarını aşp da Toroslara dayandıklarında. 1916 dan beri Suriye illerinde yaşamakta olan Kilikya'nın Ermeni ahalisi de arkadan gelip fırsattan yararlanarak yerleşmelere başladılar. Nüfus dengesini bozmak, Ermenileri çoğunluk göstermek istiyorlardı. Öfkeyle, intikam hıncıyla çalışmaya başladılar. Haçın, Feke, Kadirli, Kozan dolaylarında o güne değin duyulmadık zulüm yaptılar. Hesabı sorulmayan cinayetler işlediler. Türkleri toplu olarak öldürmeye başladılar. Yerli Ermeniler ayaklandırılmıştı. Fransız

askeri giysileri içinde Ermeni gençleri Türk'leri göçe zorladılar. Türk köylerine baskınlar yapıldı, silah bulunan Türk gençleri tutuklanarak işkenceler edildi. Fransız'lar Adana Polis Müdürlüğüne bir Ermeni getirdiler. Çiftlik evlerine, camilere doldurulan Türkler yakılıyordu. Artık Çukurova toprağına kan düşmüştü. Buğdayın, pamuğun, pirincin en hasının yetiştiğı Çukurova'yı böyle böyle tamamen Ermenileri n yaşadığı bir diyar haline getirecekler ve Kilikya Ermeni Devletini kurabileceklerdi. Umutları buydu. Bu devleti kurmada Fransızlar yardımcı olacaktı. Türk'ler koruyucusuz av, Ermeniler av köpeğı, Fransızlar da avcı durumundaydı.

21 Ocak 1919 da. Mersin, Tarsus, Adana bölgesinden Fransız ve Ermenileri çıkarmak amacıyla, Türk halkını korumak amacıyla Kilikya Ulusal Direnme cephesi kuruldu. Artık ok yaydan çıkmıştı. Fransız ve Ermeni ortaklığının karşısında korkusuz Çukurova yiğitlerinden, Toros gençlerinden oluşmuş bir örgüt vardı. Ulusal güçler Fransız müfrezelerine baskınlar yaparak yıldırma savaşlarına başladı. Haruniye savaşlarında Kuvayı Milliye büyük başarılar kazandı. Yüzbaşı Abdullah Bey şehit düştü ama, Haruniye de kurtarıldı. Düşmandan önemli sayıda silah, cephane de alınmıştı. Tren yollarını yıktı, köprüleri uçurdu milis güçlerimiz. Kilikya Kuvayı Milliye'sinde yalnız erkekler değil, kadınlar da vardı. Türk kadını İnebolu Ankara arasında olduğu gibi, kağnılarla, sırtında cephane taşımakla kalmıyor, kaptığı gibi silahını, düşmana karşı da duruyordu. Rahime 25 yaşında genç bir kadındı. Toprağını Fransız ele geçirdiğinde, oturup da ağlamadı. "Kader bu !" demedi. Kaptığı gibi tüfeğini düşmanı ateşle karşıladı. Baskınlara katıldı. Coşkuyla, türkü çağırır gibi üstüne üstüne yürüdü hayın düşmanın. Yararlık gösterdi. Onbaşı rütbesini kazandı alınının akıyla. Toz, duman, barut kokuları arasında köylü Rahime'nin rütbe düşünecek hali yoktu. Ağustos'un beşinde Osmaniye Savaşında şehit düştü;adı ölümsüzleşti.

Mercin'de, Kovancıbaşı'nda, Kanlı Geçit'te Fransızlar bozguna uğratıldı. Yurt topraklarını Fransıza ve de Ermeniyeye kaptırmayacaktık. Andımız vardı.

Adana daha 1918 yılının 21 Aralığında işgal edilmişti Fransızlarca.

ikinci üzeri kente giren Fransızları coşkun sevgi gösterileriyle karşıladı Ermeni halk. Adana'da bayram vardı. Kiliselerin çanları bu bayram şenliğinde yeri göğü inletti. Ermeni evleri Fransız ve Ermeni bayraklarıyla süslendi. Hiç masraftan kaçınmadı Ermeniler, geceleyin fener alayları düzenlediler. Türklere saldırılar da hemen başladı. Bu toprakların asıl sahipleri Türkler, evlerine kapanmışlar, ışıklarını bile yakmadan, yaşamlarının en karanlık saatlerini geçirdiler.

İşgal bütün acılığıyla Adana'nın üstüne korkunç bir kabus gibi indi. Türk aileler yok ediliyordu. Aylar süren kıyım, zulüm, soygun yağma sonucu canından başka verecek birşeyi kalmayan Çukurova Türkü korkunç Temmuz sıcağında Toroslara doğru tozduktan içinde, perişan, aç susuz, yenik, bitkin, umudu kalmamış ,yıkın göç etti. Çukurova ve Toroslar böylesine korkunç bir göç görmemişti. Buna "kaç kaç" adı verildi. Fransız ve Ermeniyeye kalmıştı Kilikya... Sevinçten bayram ettiler. Türk halkı da düşman elinde inim inim inleyen Adana'ya ağıtlar yaktı. Torosların kuzeyindeki Niğde'den, Nevşehir'den , Ürgüp'ten, Develi'den, Yahyalı'dan geliyordu ses..

**Gelmez oldu fabrikanın pamuğu
Doğruyumuş Adananın yandığı
Kitli kaldı gelinlerin sandığı
Sandıkarı kitli kalan Adana**

**Taksimden ayrılır evlerin suyu
Kasımın dükkanı makamın önü
Elektrikler yanar, selviler boyu
Dükkanları kitli kalan Adana**

**Halepten Antepten kervanın gelir
Satar matahını pamuğun alır
Korkarım Adana düşmana kalır
Düşmanları elinde kalan Adana**

Adana düşman eline geçtiğinde daha Erzurum ve Sivas Kongreleri yapılmamıştı. Sivas Kongresinden sonradır ki, güneyde Fransızlara karşı Kuvayı Milliye'yi etkin kılmak için çalışmalara başlandı. Sivas'ta bir kumandanlar toplantısı yapıldı. Ermeni intikam alayları adıyla

örgütlenmiş bulunan düşmanın Türk halkına zarar vermemesi için, Türk halkının korunması için birtakım önlemler alındı. Temsil Kurulu Başkanı Mustafa Kemal Paşa gerekli yönergeleri veriyordu. Kilikya Cepheleri Kuvayı Milliye Komutanlığı Ali Fuat Paşaya verildi. Daha sonra bölümlere ayrıldı cepheler. Adana Kuvayı Milliye Komutanlığına da Salahattin Adil Bey atanmıştı.

Toroslar, eli silah tutan binlerce genç barındırıyordu artık. Ormanların içinde coşkuyla silah eğitimi yapılıyordu. Yetişen çatalyürek delikanlılar Çukurova'ya sel gibi akacakları günü bekliyorlardı. Fransızın da Ermeninin de yaptığı yanına kar bırakılmayacaktı. Bilenmiş bıçak gibiydi gençler. Gülek Boğazı'nın, Çakıt Koyağı'nın kuzey ağızları silah sesleriyle inliyor, sesler karanlık ormanlarda yankılıyordu.

Tufan Bey, Özdemir Bey, Kılıç Ali Bey, Saim Bey, Sinan Tekeli Bey, Güney Anadolu'nun kurtarılmasında ayrı ayrı onur payı olan yiğit komutanlardı.

Pozantı yöresinde ilk savaşlar Nisan ayında bütün şiddetiyle başladı. Dağların karı eridiğinde, Çukurova bayramlığını giyip, kış yelini üzerinden kovarken, korkusuz yiğitler de düşmanı kovmak için eller tetikte bekliyorlardı. Belemedikte, Hacıkırı'nda, Durak'ta büyük çarpışmalar oldu. Kuvayı Milliye Toroslarda ilk başarısını gösteriyordu. Fransız askerleri kovalandı. Karakolları, müfrezeleriyle birlikte bir bir yok edildi. Çifttehan'da bulunan Fransız birliğine de bir baskın düzenlendi. Kilikya'yı çepeçevre kuşatan Toroslar, bağrında yüzbaşı Saffet gibi binlerce yiğit saklıyordu. Hepsi adsız birer kahramandı. Aşiretler de yurdun kurtarılması uğruna bütün güçleriyle Kuvayı Milliye'ye destek oluyorlardı. Yalnız Aydınlı Aşireti 5 bin yiğitini Kuvayı Milliye buyruğuna vermişti.

Yapılan baskınlar sonucu Tarsus yakınlarına değin sürüldü Fransızlar. Yalnız Gülek Boğazındaki Pozantı'da Fransızlar büyük yığınak yapmışlar, direniyorlardı. Fransızlarca kahraman olarak ünlü bir binbaşı vardı burada. Adı Menil'di. Kuvayı Milliye çetecileri Gülek Boğazının girişini, çıkışını tutunca Fransızlar kapana kısıp kaldılar.

Güneydeki Fransız ordularıyla tüm bağlantıları kesilmişti. Güçlü silahlarla donatılmış 3 bin kişilik bir Fransız ordusu güneyden saldırıya geçti. Amaç, Binbaşı Menil'i, ailesini, askerlerini kurtarmaktı. İki kez Kavaklı Hanlarda ağır yenilgilere uğradıklarından geri çekildiler. Toroslar gittikçe tehlikeli oluyordu Fransızlar için. Bu, üzeri yer yer karanlık ormanlarla kaplı yalçın dağlar korkutuyordu onları. Boğazlarda, koyaklarda" *Allah, Allah !*" sesleriyle saldıran Türkler korkutuyordu onları. Tekin değilmiş Toroslar... Anladılar ki binbaşılarını kurtaramayacaklar; havadan yiyecek attı uçakları. Türklere teslim olması isteniyordu. Adana'daki Fransız Genel Komutanlığının buyruğuydu bu. Binbaşı Menil'in çaresi yoktu artık. Torosları sarp yerlerden aşip, birliğiyle Akdeniz kıyısına inmeyi düşünüyordu. Toros köylüleri yurtseverdi. Yurtseverlikleri gereği kurnazdılar da. Bir köylü rehber oldu. Çeteciler Panzin Çukurunda kuşattılar Fransız birliğini. Kapana kısıtılmışlardı. Sağa, sola saldırdılar, ama, kurtuluş olmadığını sonunda anladılar. 530 kişiydiler. Yörükler gizli dağ geçitlerinden haber ilettiler Kuvayı Milliye komutanlığına. Çoban çocuklar tipi gibi koşturdular. Fransız komutan, maiyetiyle artık tutsaktı. Belemelik'te Fransız yaralılarına hastabakıcılık yapan Binbaşının karısı da tutsak edildi. Kadına el kaldırmayan Türk, düşman da olsa, saygıda kusur etmedi ona...

Pozantı'da olanlar çok sarstı Fransızları. Binbaşı Menil, Verdön kahramanıydı. Askerleri de en seçkin insanlardı. Kendilerini tutsak eden Türk çetecileri ise düzenli bir askerlik eğitiminden bile geçmiş değillerdi. Bütün Kilikya'da işgal ordularında yılgınlık, bezginlik başlamıştı. Ankara ile anlaşma yolları aramaya başladılar. Bir silah bırakışması, ateşkes imzalandı; ancak bu, 20 gün sürdü. Fransızların Zonguldak'a asker çıkarmaları üzerine yine başladı ve sürdü gitti çarpışmalar...

1920 yılının 5 Ağustosunda Pozantı tarihi bir gün yaşadı. Çünkü o gün Türk Kurtuluş Savaşının iki önderi, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa Kemal Paşa ile Milli Müdafaa Vekili Fevzi Paşa Pozantı'ya gelmişlerdi.

Kuvayı Milliyeciler, göçer-konar halk, Yörük köylüleri, dağ köylerinin

halkı sevgi gösterileriyle karşıladılar iki büyük önderi. Burada da bir kongre toplanacaktı. Kayseri'den, Niğde'den, Bor'dan delegeler çağrılmıştı. Ayrıca güney cephesinden de temsilciler geldi. Mustafa Kemal Paşa Toros insanlarına seslendi. Geleceğe güvenle baktıklarını belirtti. Düşmanların er-geç Anadolu'dan atılacağını anlattı. Dost ulusların yardımlarından söz etti. İnanmış insanlara özgü sıcaklık vardı sesinde. İçtenliğin sevimliliği vardı.. **"Gerçek gücünü Tanrının yardımından alan, bağımsızlık ve saygınlığı korumak uğrunda sonsuz, özverili duygularını şanlı ve şerefli atalarımızdan miras alan ulusumuzun yakın bir zamanda her türlü anlamıyla dinsel ve ulusal tarihine şanlı sayfalar ekleyeceğine kuşku duymuyoruz. "**

Mersin dolaylarında savaşlar sürüyordu. Fransızlar yenildikçe, Akdeniz kıyılarındaki Türk köylerini topa tutuyordu. Yüzlerce suçsuz, günahsız insan ölüyordu. Uygur Fransa suçsuz insanların yok edilmesine karşı sessiz kalıyordu. Aynı anda Ermeniler de Haçın'da, Fekede, Kozan'da, Kadırlı'de Türkleri ortadan kaldırma yarışındaydılar. Ancak Ermeni komitacılarının yaptıkları yanlarına bırakılmadı. Yalnız dışardan gelen düşman değil, içimizdeki düşman da yok edilmeliydi. Kuvayı Milliyeciler güzel günler için acı çektiler, özgürce yaşanılacak günler uğruna vuruştular, şehit düştüler , gazi oldular.

1921 yılının ilk aylarından başlayarak, Fransız saldırıları yavaş yavaş kesildi. Ermeniler de, kendileri açısından durumun parlak olmadığını anlamışlardı. Artık Fransızlara güvenleri kalmamıştı. Kilikya Ermeni devleti düşleri tuz- buz oluyordu. Anladılar ki Türk toprakları üstünde bir yabancı bayrağı dalgalanamaz...

Türkiye Büyük Millet Meclisi de batıda Yunan ordularına karşı kesin bir sonuç alabilmek için güney cephesinin kapanmasını istiyordu. Sakarya Savaşında Yunan ordusunu büyük bir yenilgiye uğratan Türkiye Büyük Millet Meclisi yönetiminin önemi artmıştı, Avrupa'da daha düne değin bize düşman olanlar anlaşma yolları aramaya başladılar. İlk önce Fransa, Ankara ile anlaşmak istedi. Bu çabaların sonucu olarak 20 Ekim 1921 de Ankara anlaşması imzalandı...

Türklerle birarada yaşama olanağı kalmayan, Çukurova toprağına,

Toroslarda, Seyhan'a ve Ceyhan'a ihanet eden Ermeniler de kaçmaya başladılar. Köyleri, kasabaları boşaltıyorlardı. Trenle, vapurla, yayan... Kaçan kaçanaydı. Ermeni intikam alayları geride kanlı topraklar, kan düşmüş dağlar, yanmış- yıkılmış köyler, kömürleşmiş ölümler ve acılar bıraktılar. Haçın kasabasından kaçıp giderken bir tek Türk kalmamıştı geride. Kadın, yaşlı, çocuk demeden korkunç bir vahşilikle yok etmişlerdi. Ancak Binbaşı Kemal Doğan Bey ve yedek Üsteğmen Saim Bey Ermenileri izlediler; arkalarını bırakmadılar. Yollarda, bellerde Kuvayı Milliye çetecileri ile baskınlar yapıp , yok ettikleri Türklerin hesabını sordular Ermenilerden...

Fransızlar askerleri de çekilmeye başlamıştı. Suriye ellerindeydi. Sığınacakları bir Şam, Halep vardı. Adana 1921 yılının 20 Aralığında Türk Kuvayı Milliyecileri bağrına bastı. Halk, askerleri çiçek yağmuruyla karşıladı. Coşkun sevgi gösterileri içinde Çukurova insanı bayram yaptı günler ve günler boyu.

Ceyhan 23 Aralıkta. Osmaniye 24 Aralıkta, Tarsus 27 Aralıkta ve Mersin 1922 yılının 4 Ocağında Türk askerinin eline geçiyordu.

Kalemlerin tam yazamadığı, dillerin tam söyleyemediği bu destanı, Toroslar ve Akdeniz ve Seyhan ve Ceyhan dile gelse de anlatsa... Ağıtını söylese, türküsünü çağırsa.. Dile gelse de söylese Toros'un çamları, Akçasaz'ın kamışları...

Köylülerden paşaların çıktığı, çarıklı ve dolaklı ve kuşaklı Kara Halil Paşaları, kadın savaşçı Rahimeleri, General Pozantıları, yiğit Şehit Saim Beyi bir de onlardan dinleyebilirsek.

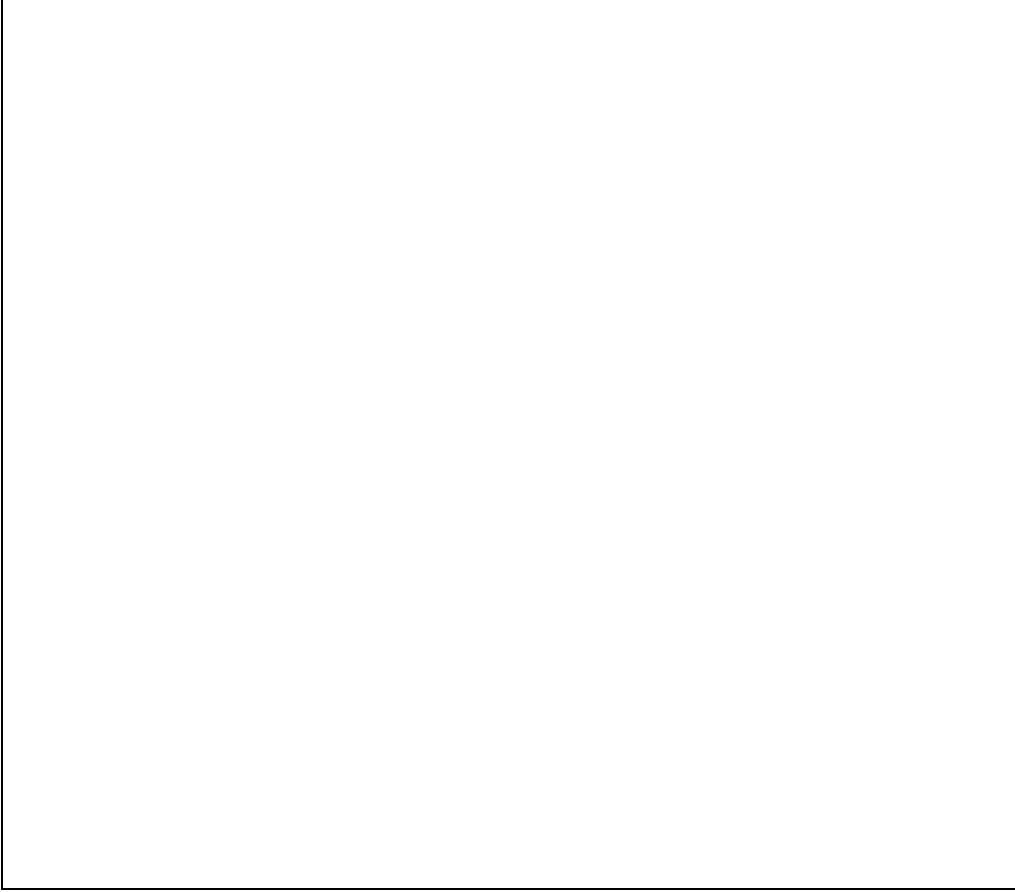
Haruniye, Mercin, Kovanbaşı, Kanlıgeçit, Pozantı, Gülek Boğazı, Çakıt Geçidi, Kavaklı Han, Hacin, Mağara, Feke... Dağlarıyla, ovalarıyla, çamlarıyla, çağlak sularıyla, kayalarıyla, otlarıyla söylese bir bu diyarın adsız yiğitlerinin öyküsünü..

Bölümü, Dr Orhan Asena'nın şiiriyle sonlayalım.

**Güneyden halktı başlatan savaşı,
Sonra desteklemişti Mustafa Kemal,**

**En gözde subaylarını göndererek.
Bir Kılıç Ali Bey, kuvayı milliye komutanı
Güneydeki dağınık milislerin.
Bir Ali Saip Bey Urfa'da,
Fransızı yerden yere çalan.
Bir Şahin Bey, Elmalı köprüsü şehidi.
Bir Saim Bey Mamure önlerinde kalan.
Yiğittiler, öldüler, sancak oldular...
Bir Tufan Bey, Kozan'da, Kadirli'de
Bir Doğan Bey, Bir Aslan Bey Bir Sinan Bey,
Nerde bir fırtına varsa orda.
Ve sayısız adsız kahramanlar...
Kaçyüz kilometreyi tutmuş bir cephe...
Ve silah seslerine karışan türkü sesleri,
Ve kaç yüz kilometre boyunca bir destan.
Fransız anlıyordu yavaş yavaş
Kol kapmak isterken kaptırdığını başı.
Çırpınırken dar boğazında Kilikya'nın
Artıyordu can telaşı.
Görüyordu insanın tükendiği yerde
Başkaldırıyordu yurdun dağı taşı.
Kusmaya başlamıştı yuttuklarını
İlkin Urfa'yı, sonra Maraş'ı.
Anlıyordu tüm olanaklarıyla
Bir uçtan bir uca bütün güney,
Pamuğu Çukurova'nın, buğdayı Harran'ın
Fransız emperyalizmine karşı.
Farkındaydı kaybettiğini yavaş yavaş
Tarihindeki bu en çikin savaşı.**

(Orhan Asena. *Kurtuluş Savaşı Destanı.*)

Torosların kuytuluklarında Kuvayı Milliye örgütleniyordu. Çoban ateşleri çoğaldıkça, Çukuru elinde tutan Fransızın, işbirlikçisi Ermeninin ödü kopuyordu.

DAĞLARIMIZDA DİRENERLERİN TÜRKÜSÜ

**Başına bir hal gelirse
Dağlara gel, dağlara gel
Seni saklar vermez ele
Dağlara gel, dağlara gel.**

**Rakibe miktarın bildir.
Yanına civanlar uydur
Zamane dostundan yeğdir
Dağlara gel, dağlara gel.**

Dağlar... Bizim dağlarımız... Güzel Türkiyemizi kuzeyden, güneyden kuşatan, batıya doğuya sıra sıra uzanan, enginli, yüksekli, dorukları karlı, başları dumanlı, koyakları çayırli, çimenli dağlarımız... Kiminde kekik biter, keklik öter; kiminde gür, gümrah çamlar göklere baş kaldırır...

Dağlarımız güzellmelerin, koçaklamaların da kaynağıdır... Güzelliğe, güzele vurgun Karacaoğlan , Toroslar olmasaydı böylesine bir güzellmeler ustası olabilir miydi acep?

**Şubat ayı kış yelini kovarken
Çukurova bayramlığın giyerken
Çıplaklığın üzerinden soyarken
Cennet demek sana yakışır dağlar.**

**Karacaoğlan size bakar sevinir
Sevinirken kalbi yanar göyünür
Kimıldanır hep dertlerim devinir
Yas ile sevincim yıkışır dağlar.**

Ya , Bolu Dağları olmasaydı nic olurdu hali Köroğlu Ruşen Alinin? Bir bilinmedik Ali olarak kalır, fakat Köroğlu olamazdı... Yiğitlemeler ustası

olarak ün salabilir miydi o zaman Köroğlu ? Haksızlığa başkaldıran, zulme erkekçe direnen, ezene karşı ezileni koruyan bu koçak yiğit tahtını dağlara kurmuş, o dağların doruklarında bayrak açmıştı.

**Hemen Mevla ile sana dayandım
Arkam sensin, kal'am sensin dağlar hey
Yoktur senden gayri kolum kanadım
Arkam sensin, kal'am sensin dağlar hey**

**Yüce yüce tepesinden yol aşan
Gitmez oldu gönlümüzden endişen
Mürüvvetsiz beyden yeğdir köşen
Arkam sensin, kal'am sensin dağlar hey.**

Dağlara ad verip, belleri tutadursun Köroğlu, yıllar sonra, Toroslarda, bir elinde sazı, bir elinde tüfeğiyle Afşar boyunun yiğit sözcüsü Dadaloğlu yaşadı.

Toroslar gümbür gümbür ses verdi onunla. Afşar'ın yiğit haykırışı yankılandı geçitlerde, bellerde. Osmanlı yönetimi, Dadal'ın oymağını zorla bir yere bağlamak istiyordu. Afşarlı direndi. Toroslarda, Çukurova'da görülmedik çarpışmalar oldu. Kardeş kardeşi kırdı kıyasıya... Oysa Afşar göçerdi... Kışın dulda, ılıkça Çukurova'da, yazın soğuk sulu, serin- sağlam havalı, çiçek ve reçine kokusunun yaşama coşku kattığı Toros yaylalarında, güzelce koyaklarında yaylardı... Osmanlıyla başa çıkmak kolay değildi. Afşarın türküsünü Dadaloğlu çaldı, söyledi:

**Kalktı göç eyledi Afşar elleri
Ağır ağır giden eller bizimdir
Arap atlar yakın eyler ırağı
Yüce dağdan aşan yollar bizimdir.**

**Belimizde kılıcımız kirmani
Taşı deler mızrağımın temreni
Hakkımızda devlet etmiş fermanı**

Ferman padişahın, dağlar bizimdir

**Dadaloğlum yarın kavga kurulur
Öter tüfek davlumbazlar vurulur .
Nice koç yiğitler yere serilir
Ölen ölür ,kalan sağlar bizimdir .**

Yiğitliğin simgesi olmuş Köroğlu, gönüllere taht kurmuş dağlar yanında. İstanbul saraylarına sırtını dayayıp halkı soyan Bolu Beyine karşı dağları yurt tutmuş, belleri beklemiş, baş almış...

**Tan yeri atanda şafak sökende
Düşmanın üstüne hörelenmeli
Düşman kalkan alıp kılıç çekende
Yiğit onbeş yerden yaralanmalı...**

Birinci Dünya Savaşından sonra yurdumuz düşman işgaline uğrarken ilk direnmeler dağlarda başladı. Özgürlüğü dağlar besliyordu... Dağların o dulda koyakları korkusuz yiğitlere mekan oldu. Bizim dağlarımız yiğitlere yuva oldu. Düşman üstüne atılan yiğitler hep, dağlarda hazırlandılar, oralardan hız aldılar. Dağlar güvenleri besliyordu. Bir ana sevgisiyle dağlar, yiğitçe başkaldıranı koruyordu. Güneyde, İngilize, Fransıza karşı ilk direnmeler Amanos Dağlarında başladı. Dağlarda yuvalanan çeteciler Fransız birliklerine baskınlar yaptılar. Korkusuz yiğitlerimiz köprüleri havaya uçurdular ki düşman askerleri ilerleyemesin ve de tankları geçemesin.

Ozan Attila İlhan'ın koçaklamasından öğrenelim Amanosların yiğit direnişçilerini..

**Yılların yücesinden şöyle bir seyran edelim:
Bir avuç toprağıma çöreklenmek için
Yürümüş selamsız sabahsız
Destursuz girmiş memleketime
Yedi çeşit Frenk askeri.
Uğursuz bir hava çökmüş
Üstüne memleketimin!**

**Uğursuz ve karanlık
Çocuklar gülmemiş artık
Sessiz sessiz ağlamış analar,
Odana giderken vurulmuş
Ve yahut harman yerinde,
Avuçları buğday kokan delikanlılar.
Yalvarmış ihtiyarlar Allaha.
- Rivayet şöyledir kim-
Dumanlı bir güz akşamı
Şu mor dağlar efendim
Destur demiş de yürümüş
Silkinip kalkmış ayağa.**

Toroslar da düşmana hiç tekin görünmüyordu. Çukurova'yı süratle ellerine geçirince pek sevinmiştiler. Sandılar ki, yine öyle süratle aşacaklar bu ormanlı yüce dağları.. Aşacaklar da, Niğde'ye, Aksaray'a, Ereğli'ye varıp oralara kendi bayraklarını dikecekler. Gökbitimi sonsuz Orta Anadolu düzlüklerine egemen olacaklar. Oysa bilmiyorlardı ki dağ, ovaya benzemez... Hele Toroslar, binbir gizemiyle, koyağı, karanlık ormanlarıyla, çağlar sularıyla büyümlü dağlardır. Ulusal güçleri bağrında saklamaktadır. Herbir Millici, dağca güçlü, yanardağca öfkeli... Pozantı'da, Beledemik'te, Çiftahan'da birden çıkıp kayaların ardından, bozguna uğrattılar düşmanı. Düşmanın haksız işgaline karşı dağlarda direnenlerin kutsal hakkı vardı. Haklı olanın inancı da haksız olaninkine baskın çıkıyordu. Düşmanın tankına karşı kağı, son sistem kendişler silahlarına karşı çakmaklı tüfeğin dehşetli çarpışmasını gördü yüce dağlar, ulu koyaklar.. Toros Toros olalı beri böyle kavga kurulmamıştı belenlerde, geçitlerde. Çarıklı, kuşaklı köylüler askerlik eğitiminden geçmemiştiler ama, toprağını, yaylasını çiğneyen düşmanın üstün savaş gücüne karşı yiğitçe direndiler. Özgürlüğün türküsünü söyleyerek yürüdüler üstüne sömürgecinin, hayınının... Ve tepelediler onları; Torosların namusunu kurtardılar.

Ege Dağlarında da efeler, zeybekler, düşmanı ilerletmemek izin tüfeğe sarılıp yaylım ateş açtılar... Bozguna uğrattılar düşmanı. Kentlerde Yunan zulmü almış yürütmüştü. Efeler toplanıp baskınlar

yaptılar, birçok kenti kasabayı kurtardılar. Özgürlük bir türküydü dudaklarda. Yunan askeri, babasının malıymış gibi Ege toprağında ilerlerken söylenmezdi türkü... Efeler türkü söyleyebilmek için yurdun özgür olması gerektiğini biliyordular. Düşmanın üstüne yürüdüler, bırakıp kendi aralarındaki çatışmaları... Yiğitliğin, korkusuzluğun simgesi oldular. Yalnız dış düşmana değil, içteki işbirlikçi hayınlara da doğrulttular silahlarını... Bazı kasabalarda Yunanlarla işbirliği yapan eşraf, mütegalibe vardı. Onlar susturulmalıydı... Halkın direnme gücünü zayıflatıyorlardı... Ve susturuldular; cezaları verildi usulünce...

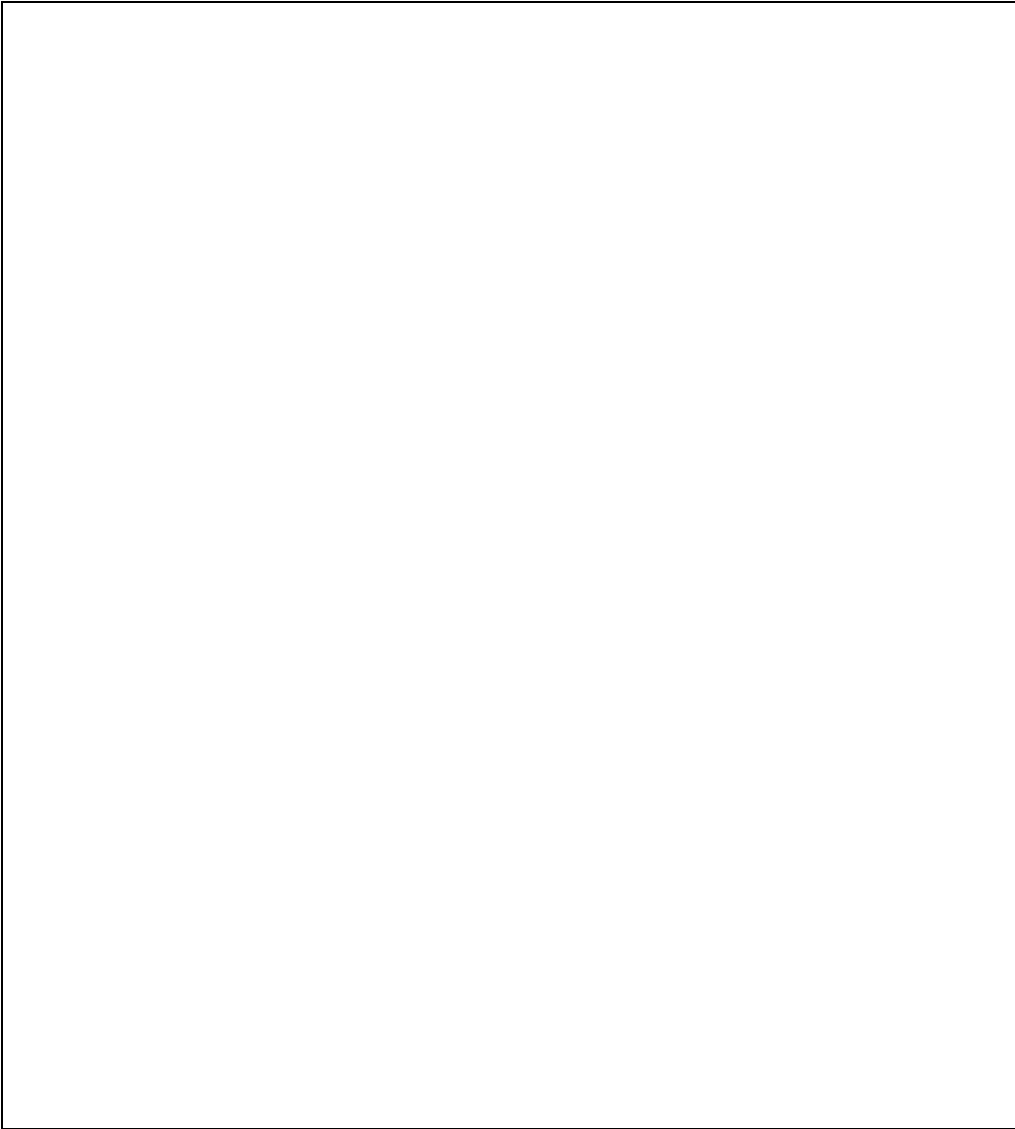
Ege efeleri, Kuvayı Milliye yiğitleri, düşmana baskın yapadursun, Türkiye Büyük Millet Meclisinin düzenli orduları da kurulmaya başlanıyordu. Fakat, dağlardaki halk direnmeleri sürdü gitti. Aydın Dağları, Demirci Dağları, Simav Dağları, Murat Dağı bağında barındırdı yiğitleri... Korudu, sakladı... Bu dağlar gazi dağlardır... 26 Ağustos günü başlayan Büyük Taarruzla Yunan Ordusu çözülmüş, çökmüş, bozgun başlamıştı... Karmakarışık, panik içinde, batıya doğru kaçıyorlardı Yunan askerleri... Emir, komuta kalmamıştı gayri... Yollar, beller can havliyle, canını kurtarma telaşı içinde yüzlerce düşman askerle doluydu. Bir Yunan birliği de Dumlupınar'da bozulmuştu; askerler korku içinde kaçıyorlardı. Bahadır köyünden Murat Ağa adında bir köylümüze yol sordular... Murat Ağa rehber oldu. Gizlice de haber ilettiler yakınlarındaki Türk birliğine... Sarp yamaçlarda binbir zorlukla geçirterek Murat Dağının, kuytuluk bir koyağına ulaştırdı Yunanları rehber Murat ağa... Yunan komutanı Türk köylüsünün niyetini anlamıştı... Fakat, artık iş işten geçmişti. Bir Türk birliği çevre tepeleri tutmuştu... Düşman kısıvrak kapana kısırdı. Yunan Komutanı silahını Murat Ağaya çevirdi... Murat Ağanın yiğit haykırışı dağ doruklarından yankılandı, ses verdi; "*Vur hayın düşman vur!...Bir köylü Murat ölmekle, Türk milletini ölür mü sandın, Vur, hadi vur.!..*"

Doğudaki dağlarımızda da Ermenilere, Gürcülere karşı yiğitçe dayandı, direndi halk ve asker...Yaptıkları zulüm dayanılır gibi değildi. Bıçak kemiğe dayanmıştı gayri. Sonunda Doğu Anadolumuzun dağları

ayaklandı. Yiğitler, üstüne üstüne yürüdüler düşmanın... Özgürlük için, barış için, kutsal ekmek için Doğu dağlarında nice destanlar yarattı halkımız ve ordumuz... Sonunda, ormanlı, kekikli, çayır- çimenli dağlarımız, yaylalarımız kurtuldu, aslına döndü. Dağlarımızda direnmeler denince, elbette kuzeydekileri de unutmamalı... Korkusuz yiyebilmek için mısır ekmeğini, türkülerle çekebilmek için denizden ağları, özgürce horona durabilmek için kemeçe sesini duyanda... Karadeniz dağları yıllar boyu soluk aldı, soluk verdi... Dağ dağ olmaktan çıktı; canlandı, coşku ya kesti tümünden...

Kurtuluş Savaşımızı dağlarımız kazandı bir bakıma... Dağlarımızda direnen, savaşan yiğitlerimize selam olsun...

KENDİ KENDİNİ KURTARAN KAHRAMAN MARAŞ TÜRKÜ

"Maraş bize mezar olmadan düşmana gülzar olamaz. "

Anadolumuzun güneyi Fransızlarca işgal ediliyor. Sömürgeci aralarında anlaşır, ülke değiş-tokuşu yapmaktalar. Önce İngilizler sahip çıkmışlardı buraya, şimdi de Fransızlar. Antep'le yetinmemişler. Kuzeydeki Maraş'tan, Ahır Dağlarını aşır Orta Anadolu yaylalarına yayılmak dilerler. Ama sömürgeci her dilediğini gerçekleştirebilmiş olsaydı bu yazı yazılamayacaktı. Gelene ağam, gidene paşam demediği için Maraş edeleri, İstiklal Harbimizde bir destan yarattılar. Beldelerini gazi yapmakla da kalmayıp, ezilenin ezene nasıl sopa atabileceğini dünyaya gösterdiler.

Sömürgeci, nerede biter topraklı ülkeler var oralara göz dikmişlerdi. Ama unutuplardı ki Anadolu toprakları hiç de Arap topraklarına benzemez. Oralara ele geçirdiklerinde direniş görmediler. Ama Antep'te, ama Maraş'ta yaman aldandılar.

Yenilmediğimiz halde yenilmiş sayıldık. Yengili devletler mal bulmuş mağribi gibi üleşmeye koyuldular topraklarımızı. 29 Ekiminde 1919'un, Maraş kavruluyordu sıcaktan. Ama Maraşlıyı asıl yakıp kavuran bu sıcak değildi. Fransızlar o gün İngiliz komutanı ile görüşmek için Maraş'a gelmişti. , 30 Ekimde de saldırganlar değişiyordu. Kimin malını kime veriyorlardı? Maraşlıya sormuşlar mıydı ?

Bir Ermeni müfrezesi işgal ediyor "*Dağında keklik öten, düzünde çeltik biter*" güzel Maraş'ı. İşgalciler 4 yüz Ermeniydi ki, düne kadar aynı sokak üzerindeki evlerde yanyana yaşamıştık. Yüzlerce yıl boyunca Türkün hoşgörüsünden yararlanıp varlıklı hale gelen, zenginleşen, Türkün sofrasındaki ekmeği bölüşen Ermeniler birden şımardılar. Konaklarını üç renkli Fransız bayraklarıyla süsleyip, çılgınca sevinç gösterileri düzenlediler.1915'te Suriye Vilayetimize yerleştirilen Ermeni aileler de korkunç bir intikam duygusuyla geri dönüyorlardı.

Fransızlardan bağımsızlıklarını isteyeceklerdi ve bunu da kazanacaklarına inanıyorlardı.

Kilikya Ermeni Devleti kurmakta Fransızlar onlara yardımcı olacaklardı. "*Kahrolsun Türkler*" diye ortalığı gürültüye boğdular. Maraş'ın Ökkeşleri barışçıydı. En güzel at koşumları Maraş çarşısında yapılırdı. En nakışlı yün heybeler orada dokunur, en sağlam bakır kaplar orada dövülürdü. Maraş çarşısının ustaları türkü çağırır gibi çalışırlardı. Biber, pamuk, çeltik ekeneklerinde Maraşlı hep dost bakışlı, candan gülüşlüydü. Gülten Akın ozanımızdan, dinleyelim:

Adamın su gibi akanıdır Maraşlı
Biberde, çeltikte, pamukta elleri
Sim işler, oyma yapar, edik diker gibidir
Sinsin oynar, halay çeker, diz kırar gibidir.

Ama bir kez "*yeter gayri*" demesin. Bıçak kemiğe dayandığında gör Maraşlıyı. Toprağına yan gözle bakana dost değildir gayri. Barışcılığı uçup gitmiştir. Maraş işgal edilmektedir. Türk sessizdir. Ama fırtına öncesinin durgunluğudur bu. işgalcilerin ellisi Cezayirlidir. İslam, bilinçsiz ve suçsuz. Sömürgenlerin elinde oyuncak. Hiç bir alışverişimiz yoktur onlarla. Daha yakın zamanlara değin Türk Devletinin, Osmanlı'nın koruyucu kanatları altındaydı ülkeleri. Ve yüz kadar da Fransız askeri vardı gelenlerin içinde. Anadolu'nun verimli, bitek ovalarına el koymaya, çarşısını ve pazarını çökertmeye gelmişler.. Sömürmek niyetleri. Bu sessiz sessiz duran Anadolu dağlarının bir yanardağ öfkesiyle tetikte durduğunu düşünemediler. Bu yoksul giysiler içinde sessiz duran yanık yüzlü insanların sırası geldiğinde nasıl cengaverleştiğini farkedemediler.

Maraş'ın işgali Anadolu'yu uyandırdı. İşgal, olayları harekete geçiren bir tetik rolü oynadı. Adana, Antep, Urfa ayaklandı. Birleşip dayanışmanın gerekli olduğu ortaya çıktı böylece. Etkili önlemler alma gereği duyuldu. Heyeti Temsiliye, direnmeleri bir düzene sokup, yardım edecekti.

31 Ekim günü Uzunoluk hamamı önünde Ermeniler ve Fransızlar Türk kadınlarına saldırdılar." *Burası Fransız toprağı. Peçelerinizi çıkarın !*" diye havladılar. Sütçü imam iki Ermeniye vurdu. Ama onlar Sütçü İmam'ı arayıp da bulamayınca dayısının oğlunu Zeytinlik'te öldürdüler. Fransız Ermeniyle ortak..Ve intikamlarını böyle alıyorlar.. Maraş'ta ilk Türk kurşunu atılmış ve ilk şehit de verilmişti. Maraş'ta heyecan elle tutulacak, gözle görülecek gibiydi.

Sütçü İmam destanını Doktor Asena'dan dinleyelim bir kez de.

**O gün otuzbir ekim, bindokuzyüzondokuz.
Sütçü imam dükkanını açar,
Dükkan Soğukoluk hamamına bakar.
Hamamdan yüzü peçeli kadınlar çıkar.
Tam kırk yıllık görüntü.**

**Birden bir şey olur, çok değişik,
Kırk yıldır görmediği bir şey.
Üç silahlı ermeni askeri
Kadın kokusuyla iyice kızışmış
Saldırırlar peçeli kadınlara,
Kadınlar çığlık çığlığa...**

**Unutur tanrının gazabını Sütçü İmam,
Unutur ecri mağfireti,
Unutur bu dünyayı da o dünyayı da,
Unutur kendini.
Birden patlar elinde silah,
Yıkılır üç adamdan biri,
Kaçar ötekiler...
Sütçü İmam kapar dükkanını çıkar.
Çıkış o çıkış.**

**İlk kurşun atılmıştı ya korkunun gözüne,
Barut kapmıştı ya ateşi,
Yayılacaktı alabildiğine.
Saflar sıkışırken ardından Sütçü İmam'ın
Kaçılıyordu önünden dağlar...**

(Orhan Asena. *Kurtuluş Savaşı Destanı*)

Ozanımız Gülten Akın'a kulak verelim yine.

**Uzunoluk Caddesinde gün akşama döndü
indirdi çarşılar kepenklerini
Şen ezgiler, mutlu kahkahalarla
Açılan Ermeni evlerine karşı
Bir top kara kumaş oldu
Dürüldü kendi üstüne
Türk Mahalleleri.**

**O Cuma, camilerde namaz kılınmadı
Bağırdı halk
Bayraksız namaz kılınmaz
Tutsağın namazı kabul olunmaz.**

Maraş'ın Ökkeşleri ateş almayı bekleyen kav gibiydi. Karşılık olarak Fransızlar önlemlerini aldılar. Ermenileri silahlandırdılar. Silah bırakmasıyla kapatılıp mühürlenmiş Türk cephaneliklerinden alınmıştı bunlar. Tarihin acı bir cilvesiydi olanlar. Yenilmediğimiz halde yenilmiş kabul edilip de kullanmaya fırsat bulamadığımız silahları düşman bize karşı çeviriyordu şimdi.

Şikayetleri arttı Maraş'ın Türk halkının. Ermenilerden "*illallah*" dediler. Zulüm, kıyım yağma, saldırı rüzgarıydı Maraş'ın üzerinde esen. Yine de Fransızlar Adana'dan Cezayirli süvariler getirdiler. Maraş'ta güçlerini arttırdılar. Fransız albay Andrea'nın Maraş Askeri valisi olması sevinçten çıldırttı Ermenileri. Türkleri kıskırtmak için her olayı bahane ediyorlar, şehirde kargaşalıkların çıkmasını istiyorlardı. Kargaşalık çıksın ki , bu toprakları sahiplensinler ve Türkler de göçüp gitsin. Ermeni Konakları ışık içindeydi. Türk evleri ise küskün, ışıklarını söndürmüş ve düşünceli, bungun... Ermeni zenginleri Fransız askeri valisi şerefine her gece balo veriyorlardı. Yıllardır bu günleri bekliyorlardı. Sevinçle yiyip, neşeyle içiyorlardı. Böyle bir eğlence sırasında Hırlakyan Agop'un konağında, komutan dans etmek istediğinde, hıyanetini dişiliğiyle gizleyerek, tiz sesiyle haykırdı Virjiniya, Fransız komutana :

"Kalede hala Türk Bayrağı dalgalanırken, sizinle dans edemem komutan !."

Kasımın 28'inde halk, sabahleyin uyandığında ,kendi bayrağını dalgalanırken göremedi. Kaledeki direkte Türk'ün ayyıldızı değil, Fransız bayrağı vardı.

Maraş Türkü tek bir gövdeyle öfke oldu; hınç oldu. Bu, bardağı taşıran son damlaydı. Bir bildiri yayınlandı. Maraşlıya soruluyordu: *"Dedelerinin kanı karşılığında fethettiği kalenin burcundaki Al Sancağın Fransızlarca indirildi. Acaba sende bunu yerine koyacak bir kaç damla Türk kanı yok mu?"*

Maraş heyecana kesti. O gün Cuma idi. Egemenlik olmayan yerde, toprağı düşman işgali altında olan, kalesinde düşman bayrağı dalgalanan beldede Cuma namazı kılınamazdı.

İsmail Habip Sevük' ten dinleyelim." **Cuma günü Ulu Cami dopdolu. Apansız bir haber: Kaledeki Türk Bayrağı yerine Fransız bayrağı çekilmiş. Derhal binlerce yiğit, kol kol, ellerinde silah, önlerinde bayrak, tepeden yağın keşif düşman ateşine rağmen devrilenlerin üstünden saldıranlar sıçrayarak işte bir hamlede kaleye çıkmışlar ve düşman tepelenip al bayrak tekrar yerine dikilmiştir."**

**Burçları ilk aşın Onbaşı Osman
Yerden kaldırdı bayrağı
Öpüp direğine astı
Ve kinden gözleri kuruyan halk ilk kez ağladı
ilk kez bağıra bağıra and içti.
" Maraş bizlere mezar olmadıkça Düşman gülzar olamaz. "**

Ermenilerin düşleri tuz- buz oldu. Kırıldı. " *Bir bez parçası için bu kadar gürültüye ne gerek var?"* diyorlardı. Vatansızdılar. Bayraksızdılar. Bayrağın ne demek olduğunu elbet bilmeyeceklerdi.

Bu olay Maraş Ökkeşlerine yeni bir güç verdi. Edik giyen edeler, Fransızla birleşip de Türk'e yaşama hakkı tanımama kararında olan Ermenilere karşı direndiler. Çarpıştılar. insanca yaşamının da savaşını verdiler. Öldüler, kalblere gömüldüler.

Maraş denilince ilk akla gelen " *Kahraman*" dır. Kendi kendini kurtaran beldedir. İstiklal madalyasını kazanmış gazi bir halkın şehridir Maraş.

Yirmiüç gün süren savaşlardan sonra, düşman işgalinden kendi gücü ile kurtulmuştur. Maraşlı edeler, canları pahasına bir savunma ve direnmeyle yerli hayınları, yabancı saldırganları söküp atmışlardı. Maraş düşmana yar olmadı. 12 Şubatında 1920 yılının, çekilip giderken Fransızlar, artlarınca Ermenileri de sürükleyip götürdüler. Gitmeleri zorunluuydu. Çünkü ekmek veren toprağa hiyanet etmiştiler. Kendi kendilerine, yaşama hakkını ortadan kaldırmıştılar. Türkün sayesinde zengin olup da nankörlük yapanın sonunun hiç de iyi olmadığını bütün bu olanlar ispat ediyordu.

Ovasında çeltik biten, dağında keklik öten Maraş özgürdü, mutluydu.

**Zorla hele hiyle ile
Toprağına girildiğinde
Satıldığında gavura yöneticileri .
Verir savaşını, kahraman olur.**

Maraş kurtuldu. Çakmakçı Sait, Nasıroğlu Mehmet, Sütçü imam, Tıyekli Kadir bayrak bayraktı gönüllerde. Kimi gazi, kimi şehit... Ama bütün Maraş kahramandı. Tüm Maraşlı tek bir gövde gibi, adsız kahramandı..

Yirmiüç gün süren cenklerin anısı türkülerde yaşıyordu artık.

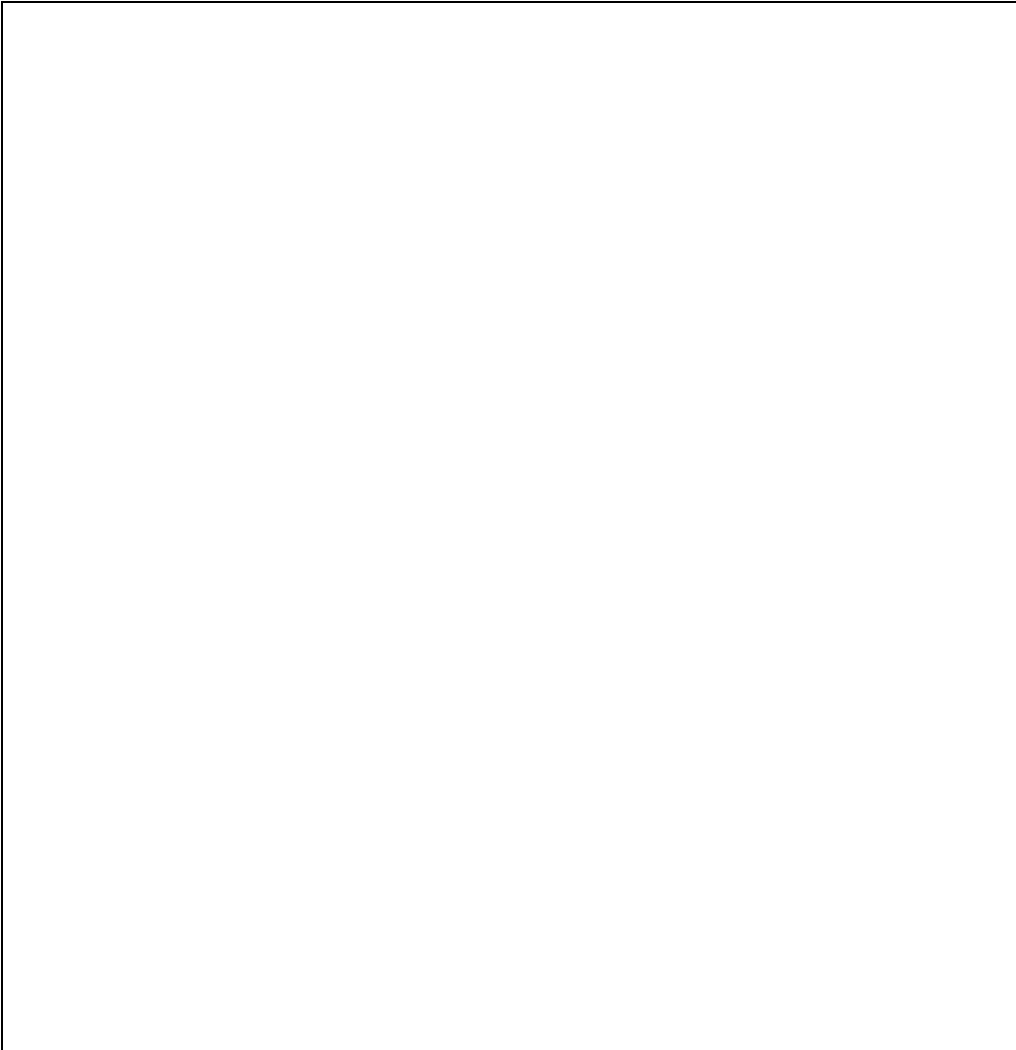

**Bir beşli mavzer onbeş liraya
Alın arkadaşlar, namus günüdür
Mercimek tepeye çıktığın duyduk
Oniki cepheden saldırıp vurduk.**

Maraşlı hiç bencil olmadı. Onun kitabında yazmazdı bu. Kurtuluş bütün Anadolu için olmalıydı. Yalnız bir Maraş kurtulmuş, yeter miydi? Edeler, yiğitler, Ökkeşler koştular çevrede işgal altındaki şehirlere. Antep'e ve Urfa'ya ve Adana'ya. Düğüne gider gibi, dillerinde türkülerle... Davul, zurna ile uğurlanarak, halaylarla coşup, özgürce haykırarak...

Dayan Antep dayan, Maraş geliyor....

Antep de kurtulup, gazi olacak, sömürgene bir zorlu dayak da orada atılacaktı... Gazi Mustafa Kemal yedi yıl sonra Maraş savunmasını şöyle anlatıyordu. : " Güney bölgelerinde **yabancı kuvvetlerce silahlandırılan Ermeniler, koruyucularından yüz bularak buldukları yerlerdeki müslümanlara saldırmakta idiler. Öc alma düşüncesiyle her yerde acımaksızın öldürme ve yok etme yolunu tutmakta idiler. Maraş'taki o acıklı olay, bu yüzden meydana gelmişti. Yabancı kuvvetleri e birleşen Ermeniler, top ve ağır makineli tüfeklerle Maraş gibi eski bir müslüman şehrini yerle bir etmişlerdi. Binlerce güçsüz ve günahsız ana ve çocukları tepeleyip, yok etmişlerdi. tarihte bir benzeri görülmemiş olan bu yırtıcılığı yapanlar Ermenilerdi. Müslümanlar ancak namuslarını ve hayatlarını korumak kaygısıyla karşı koymuşlar ve savunmada bulunmuşlardır. 20 gün süren Maraş kırımında Müslümanlarla birlikte şehirde kalan Amerikalıların, bu olay üzerine İstanbul'daki temsilciliklerine çektikleri tel, bu acıklı olayı yaratanları yalanlanamaz bir biçimde göstermekteydi. "Maraş'ta, Antep'te, Urfa'da önemli savaşlar ve çarpışmalar oldu. Sonunda düşman kuvvetleri buradan çekilmek zorunda bırakıldılar. Bu başarıların kazanılmasında başlıca etken olan Kılıç Ali ve Ali Saip Beylerin adlarını anmayı ödev sayarım".**

ANTEP: DESTAN YARATAN GAZİ BELDENİN YİĞİTLERİ

**Ben, Antepliyim, Şahinim Ağam,
Mavzer omzumda yük,
Ben yumruklarımla döğüşeceğim,
Yumruklarım memleket kadar büyük.**

**Kaytan bıyıklarım, delişmen çağım,
Düşman kurşunlarına inat köprü başında
Memleket türkülerini çağıracağım,
Bu dağlarda biz yaşarız,
Bu dağlar bizim dağımız.**

**Namusumuz temiz, bayrağımız hür,
Analarımız, karımız, kızımız, kısrağımız,
Burada erkekçe döğüşür.**

**Antep Kalesi üstünde bir bayrak dalgalanır,
Alı kanımdaki al, akı alınımdaki ak,
Bayraklar içinde en güzel bayrak...**

(Yavuz Bülent Bakiler, Gaziantep Tarih ve Kültür Dergisi)

30 Ekim 1918...Türk'ün gönlünde bir buruk acı vardır. Dört uzun yıl sürmüş, dünyayı kana bulamış bir büyük paylaşım savaşı sona

ermiştir. imparatorluklar batmış, yeni devletler ortaya çıkmıştır. Türk askeri Kafkasların buzlarından Hicazın kızgın kumlarına kadar sayısız cephede yiğitçe dövülmüş, fakat yine de yenik saymıştır. Batan imparatorluklardan biri de Osmanlı Devletidir. Artık, adı var, kendi yok bir devlet durumundadır. 1918 Ekim'inin 30'unda Mondros silah bırakışması imzalanır, yani Mütareke... Gözü doymaz sömürge Avrupalı mal bulmuş mağribi gibi, yağmalarcasına topraklarımıza saldırmaya başlamıştır. Haritaları önlerine serip, her karış toprağında Türkün kanı olan, vatanlaşmış toprakları bölüşmektedirler aralarında.

Anadolumuzun güneyindeki üzüm, çam fıstığı, zeytin cenneti Antep de İngilizlerin payına düşmüştür... Sonraları aralarında anlaşılır ve bu topraklar Fransızlara devredilir... Kimin malı kime veriliyor? Antep ne diyor bu işe? Razi midir? Sormaya gerek görmeden, rahatça işgal etmeye başlayacaklarını sanıyorlar...

"Fransız ordusu başta muzıka, gezmeğe gider gibi alaylar, şakalar içinde yola düzöldü. Onlar ilk merhalede, mavi gömleklı halkın kendilerini alıştırđı gibi bu havalide de, Fransız ordusu gözükür gözükmez, yerlilerin önlerinde hemen rüku edeceğini zannediyorlardı ve hayallerinde girecekleri beyaz kulelerin üstüne rekzedilecek üç renklı bayrağa gülerek neşe içinde yürüyorlardı. Fakat bir gün fıstık ağaçlarının gölgesinde, billur ırmakların kenarından yürürken birdenbire bir mermi sağanağına tutuldular. "Kemallilerin hafif bir eşkıya çetesi olacak" dediler. Halbuki Antep karşısında idiler.

Ve işte o zaman bu zamandır, o gün durdukları yerden bir adım ilerleyemediler. Dokuz aydır o küçük kasaba, dibi olmayan bir fıçı gibi Fransızların, kabile kabile akın akın getirdikleri bütün askerleri yuttu."

Osmanlı imparatorluğu orduları, Mondros Silah Bırakışması gereği dağıtılmıştı. Askerler terhis edilmişti. Neyle karşı konulacaktı sömürgecinin topuna tankına? Galıpler, Anadolu'nun ,artık içinden asker çıkarmayacağını sanıyorlardı. Devletin askeri yoksa da, halk ne güne duruyordu? Bu ulus doğuştan asker değil miydi? Ve direndi halk.

Siperini kazdı, silahını yaptı. Kükürtten ve güherçileden barut, kovadan bomba üretti. Yedisinden yetmişine asker oldu Antep'li. Çok tatlı yediğinden özü de, konuşması da tatlıydı, fakat düşmanına ne zehir- zemberek olduğunu gösterecekti... Gösterdi de...

Kilis'ten doğru Fransız geliyordu. Öyle az da değildi. sayıları: 3 piyade alayı, 2 yüz süvari, bir top bataryası ve dört tank...

Ezmek isteyenle ezilmek istemeyenin korkunç kapışması 1920 Nisanının birinci günü başladı. O günlerde Şahin Bey Antep'e gelmiştir. 2 yüz yiğit toplanır yanına. Silahları derme çatmadır. Fakat düşmanı Antep'e sokmamak için köprüleri uçururlar; düşman ilerleyemez... Köprüleri onarıp geçmek ister işgalciler. Şahin Bey ve müfrezesi izin vermez. Fransız öfkelenince Türk kükürer, arslanlaşır... Fransız, ordularla saldırır, Türk bir avuçtur, önlemeye çalışır işgali.. Fakat, Fransızda saldırganın inançsızlığı, Türkte ezilmek istemeyenin haklı öfkesi ve inancı vardır.

Antep neden önemliydi Fransa için? Sömürgeci inatçıydı, doymak bilmiyordu. Suriye vilayetimizi yutmuştu. Fabrikalarının çarklarının durmadan dönebilmeleri için hammadde gerekiyordu. Pamuk, yün, fıstık, zeytin, üzüm, maden gerekiyordu. Yerli pazarları çökertip kendi malları için pazar açması gerekiyordu. Sömürgeciliğin kuralları böyle işliyordu. Acıma sözcüğü yoktu sözlüklerinde... Ve Antep sömürgecinin iştahını kabartıyordu. Peki, sormuş muydu Fransız, Antep'liye? Razi miydi sömürülmeye, alın terini kaptırmaya şahanlar? Şahin Bey dayandı şahanlarıyla. Direndi Türklüğü ile... Fakat, ne yazık... Düşman durmadan destek alıyordu ve şahanlar her çarpışmada eriyorlardı. "*Düşman benim cesedimi çiğnemediği giremez Antebime*" diyorlardı... Köprü başında şehit ettiler gencecik Şahin Beyi. Verdiği sözü tutmuştu. Antep'li gaziler türküler yaktı yiğit şehitlerine..

**Uyan Şahin uyan, yaran çok mudur?
Düşmandan öcünü alan yok mudur?
Saplanan bağına yoksa ok mudur?**

Vardı düşmandan intikam alacak. Antep'li, Şahinin yerini tek bir gövde olarak almıştı. Fransızlar daha tanıyamamıştı Antep ve Antep'liyi. Sandılar ki, Şahin ortadan kalkınca Antep' e girmek mümkün olacak. Girecek ve de Antep'li onları güle oynaya karşılayacak... Fakat, yaman aldandılar. Bilmiyorlar ki Türk kırılır fakat eğilmez. Bütün Antep Şahinleşti. Şahin gitti, Özdemir Bey geldi... Kılıç Ali geldi. Yedisinden yetmişine, düşmanı beldelerine sokmamak için direndiler. Ayağından düşman kurşunu ile yaralanmasına rağmen elinden silahını bırakmayan Mehmetlerin şehriydi Antep, Bomba sağanağı altında evler çöküyor, fakat inançlar çökmüyordu. Fransız inatlaştıkça vahşileşti. Antep'li " *Seni sokmayacağım şehrim*" diye kükredikçe barbarlaştı. Camiler topa tutuldu; minareler birer hedefti. O güzelim Antep yıkıntılaştı, o rayihalı güller yetişen bahçeler çölleşti. Fakat 11 ay ve 9 gün, insan üstü bir çabayla savundu şehrini Antep'li... Daha beş yıl önce "*Çanakkale geçilmez*" diyen Türk, Antep'i de elbette çiğnetmezdi düşmana. Yeraltında mağaralar, inler, dehlizler, bodrumlar silah yapılan yerlere dönüştürüldü. Kükürten ve güherçileden barut, tenekeden fişek kapsülü, kurşun parçasından mermi, kovadan bomba yaptı Antep ..İhtiyaç icadı doğurdu: Her Antep'li bir mucit oldu bu savunma savaşı sırasında. En modern silahlarla Antep'e saldıran Fransızlar şaşkınlık içindeydi. Nasıl dayanıyor Antep? Böyle bomba sağanağı altında bir şehir nasıl direnir? Nasıl karşı koyar? Bunun sırrı nedir?

Ağustos'un onüçü... Fransız komutanının sabrı taşmıştır. Sert bir buyruk verir. Şehrin teslimini ister... Teslim bayrağı olarak kaleye ak bir bez çekilecektir... Fransızlar öylesine kendilerine güveniyorlar. Fakat, düşleri tuz- buz oldu kaleye baktıkları zaman, Çünkü, ertesi gün, kalede ak bez parçası yerine ayyıldızlı Türk bayrağı dalgalanmaktadır. Bu ezilmek istemeyenin ezmek isteyene yiğitçe başkaldırması, kafa tutmasıdır. Kudurdu Fransızlar, deliye döndüler. Kızgınlıkla saldırdıkça, ölü gibi görünen şehir dipdiri ayağa kalkıyordu. Fakat, Antep'te yiyecek de tükeniyordu gitgide... Bir gün geldi yiyecek namına kalmadı hiçbir şey. Acı zerdali çekirdeği yediler, zehirlenenler oldu. Suya yatırıp zehirini aldılar, devam ettiler vuruşmaya... Aç aç çarpıştılar. Fransızlar iyi besleniyorlardı. Ülkelerinden konserveler

gelmektedir, hem de koruyup gözettileri Antep Ermenileri, ağzına kadar dolu gıda ambarlarını onlara açmıştır

Fransızla Anteplinin çarpışması: Tarihte hiçbir savaş böylesine denk olmayan koşullar altında yapılmamıştır. Antepli acı çekirdek yemiştir. Fakat helaldir bu ağulu zerdali çekirdeği. Fransızın ekmeğinde ise Cezayir Berberisinin, Senegal zencisinin alın teri vardır. Antep cengi helal lokma ile haram lokmanın savaşı olmuştur.

Kuşatma sürmektedir. Antepli öz beldesini savunmaktadır. Fransızlar saldırı üstüne saldırı tazelerler. Tankları hücumla geçer. Fakat, en ilkel, çakmaklı tüfeklerle tanklara dehşetli bir yayılım ateş: Her tank, düşmana demir muhafazalı bir mezardır artık...

1921 yılı Şubatının altısında, Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi Antep'e gazilik rütbesini verdi. Aylardır, eşit olmayan koşullarda dövüşen Antep şahanİarına en anlamlı bir armağandır " *Gazilik* "... Antep Türkiye'nin erdemidir.

"İş inada bindi. Çekilip gitmiyor Fransızlar, "Gel buyur" demiyor Antepli... Kahraman olup kahraman görünmemek... Türkün ne güzel tarafıdır bu.... Dıştan bak, ne güzel dersin, bir de içlerine bak, zırhlı bir cengaver çelik kargısını gererek duruyor... Onbir ay bütün düşman saldırılarını kötürümleştirdiğimiz cengi yeraltına indirmeyi bilişimizdendi... Yeraltını bodrumlar, sığınaklar, sıçan yollarıyla köstebeklemiştik. Gülle mi yağıyor, yerin altındayız. Düşman mı girdi? Yerin içinden fıskırıyoruz. İn ölümünden kurtul, çık düşmanı kov... Yenemediler. Silahımız yenilmedi, erzakımız bitti. Fakat aç midenin dehşeti: Siperlerimizin gerisine atılan bir beygir ölüsünü kadınlar beş dakikada parçalayıp paylaşmışlardır... 9 Şubat'a Antep'in düşüşü derler. Ayıptır bu, Antep sadece aç düştü... Vatan hesapla sevilmez. Hesap hayatındır. Türk ölüme nasıl dimdik bakarmış... Kuş nasıl öter, arı nasıl bal yapar, ağaç nasıl çiçek açarsa Antep gazasını da öyle yaptık. Damarın içinde kan gibi yiğitliğimiz de kan içindedir... Antep yaptığını Türk olduğu için yaptı. Antep bir şehir değil bir millettir."

Yetmişbin gülle yedi Antep... Binlerce can yitirdi. Fakat, Türk

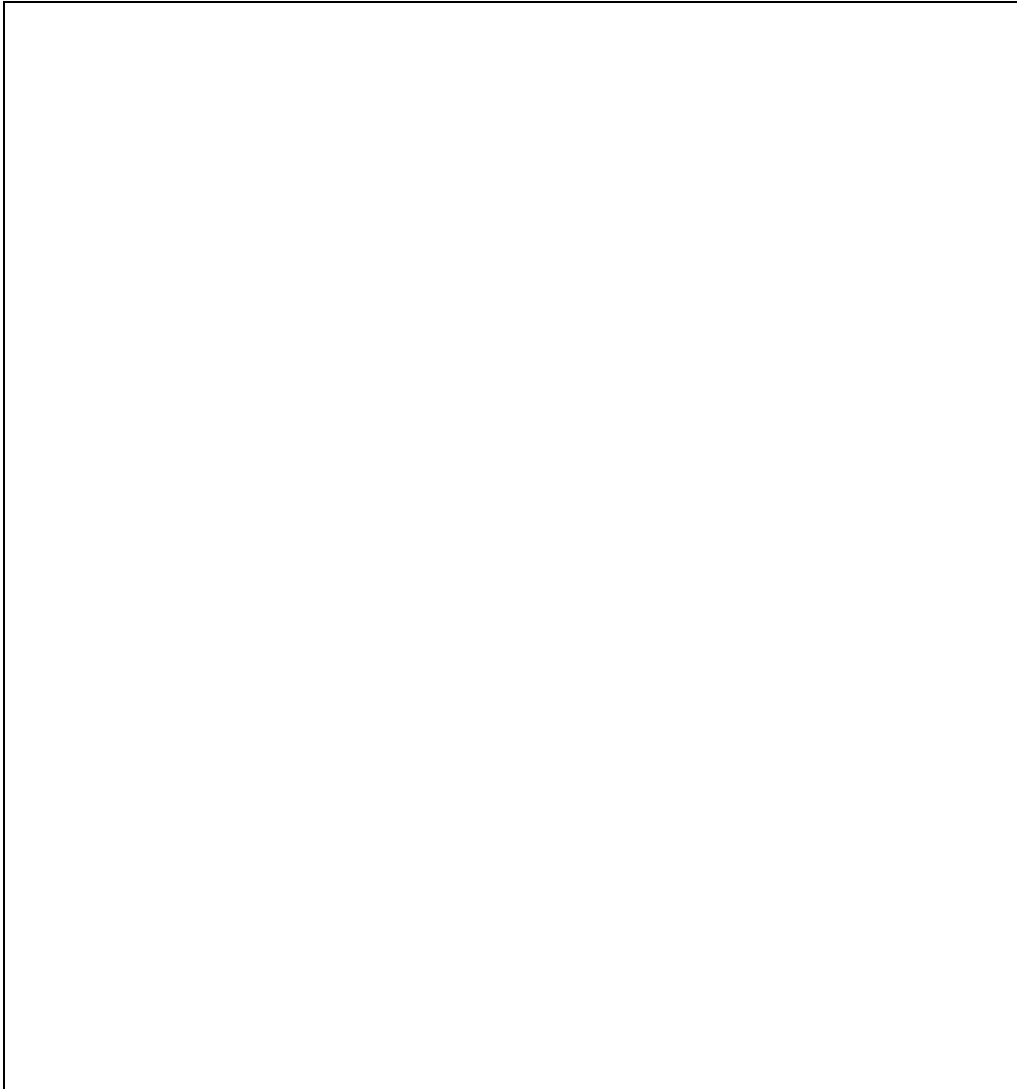
kahramanlığının örneğini, Çanakkale'den sonra ikinci kez gösterdi dünyaya. Fransızlar, onbir ay dokuz gün saldırdılar da öyle girebildiler. Onlar da çok yıpranmıştı. Kendi ülkelerinde Verdun, nasıl direncin simgesi ise Cenubi Anadolu'da Antep öyle olmuştu... Sakarya Meydan Savaşında Yunan ordusuna vurduğumuz zorlu tokat Fransızları da kendine getirdi. Antep'i asıl sahibine teslim ettiler. Zaferin bedeli ağır oldu : Antep tam 6 bin 317 yiğidini şehid vermişti.

"Antep, sen abidesin. Sen ikinci bir Plevne, ikinci bir Çanakkale'sin. Dünyada bir Türk kaldıkça senin ismin mukaddes tanınacak, dünya durdukça senin gazi kalen Türklüğün ebedi bir timsali olacaktır."

Antep: Gazi belde... Şahanlar diyarı... Üzüm, zeytin, çam fıstığı diyarı. Türk'ün onurunu, gururunu kurtaran yiğitlerin şehri... Öğretmen ozan Mehmet Adem Solak'tan dinleyelim.

**"Sonra bir Antep kilimi oturdu gözlerime
Özgürlük güllerinden almış rengini
Şahin destanından, Sakarya Savaşından
Efesinden, dadaşından, beyinden, paşasından,
Aç gözlü sömürgene kafa tutar gibi soylu
Bir Antep kilimi...
Ancak ben anlarım onun tarih dolu dilinden"**

İNEBOLU KAYIKÇILARININ TÜRKÜSÜ

Anadolu'nun kalbi Ankara'da atarken, İstanbul suları da kıpır kıpır ve tedirgindi. İstanbul'un yurtsever Millicileri, Anadolu'ya daha çok, daha doyurucu yardım edememenin sıkıntısını yaşıyorlardı. İzmir'den kuzeye ve doğuya doğru işgal alanlarını genişleten Yunan ordusunun bütün silah ve mühimmatını Büyük Britanya imparatorluğu karşılıyordu. Ya biz ne yapıyorduk o günlerde? Mehmetçik için bir mermi ekmek kadar azizdi. Öpüp başa konulacak bir nimetti silah. Birinci Dünya Savaşının sonunda yenik sayılıp da silahları bıraktığımızda, galip devletler elimizi kolumuzu bağlamışlardı. İleri görüşlü komutanlar gerçi Urfa, Antep gibi bazı yerlerde silah depolarını doldurtmuşlardı... Bunlar ilerde işgal orduları na karşı kullanılacak, saldırganlar kovulacaktı. Fakat çok yerde, düşmanlar, toplarımızı, tüfeklerimizi, cephane sandıklarını alıp büyük depolara yığmışlar ve kapılarına kendi nöbetçilerine dikmişlerdi. İstanbul Millicilerinin rahatsızlığı bundandı. Ağzına dek silah dolu depoları gördükçe içleri sızlıyor, kahroluyorlardı. Oysa o anda Mehmetçik belki de atacak bir tek mermisi kalmadığı için bir yurt köşesini Yunan ordusuna bırakıp geri çekilmek zorunda kalıyordu. Kuvayı Milliye yiğitleri, yeterli mühimmat olmadığı için, kolaylıkla alabilecekleri bir tepeyi Yunanoğlunun işgalinde bırakıyorlardı. Halkı Yunan zulmünden inim inim inleyen bir beldemiz mühimmat yetmezliğinden kurtarılamıyordu. Ne yapıp edip, düşman ordularının elindeki silahların Anadolu Millicilerinin eline geçmesi gerekiyordu. Ulusal Kurtuluş ateşinin sönmemesi bu silahlara bağlıydı. 1918 de terhis olup da İstanbul'a gelen yedek subaylar, öğretmenler, eski komutanlar toplanıp görüştüler, Anadolu'ya, Kuvayı Milliye'ye silah gönderecekti...

Bir İngiliz yüzbaşısı anılarında anlatıyor: "**İstanbul silah ve mühimmat depolarından kaçakçılık yapıldığını öğrenmiştik. Depoları korumak görevi bana verildiğinden fotoğraflarını almaya, silahlarını saymaya ve özenle izlemeye başlamıştım. Fakat kaçakçılığı önleyemiyorduk. Türkler, barut mahzenlerinde rahatça**

sigara içiyorlar, bir kaç tahta kırarak ateş yakıp yemek pişiriyorlardı. Patlayıcı maddeleri hiç telaş etmeden taşıyorlardı... Kaçakçılık sürdü gitti..."

Nöbetçilerin Hindli müslümanlardan olması bazen işe yarıyordu. Millicilere yardım ediyordu onlar, Zavallı Afrikalı zenciler, efendilerinin buyruğuna karşı gelemiyordu. Bazen kavga çıkıyor, kan dökülüyordu. Tığ gibi Karadeniz uşakları, sandık sandık cephaneyi omuzlayıp dolduruyorlardı sandallara, kayıklara, takalara... Kutsal bir uğraştı bu... Dökülen kan, akıtılan ter kurtuluş içindi. Yaptığı işten bir karşılık bekleyen yoktu. Fakat, kayıklara yüklemekle bitmiyordu işler. İstanbul Boğazı, Karadeniz tekin değildi; savaş gemi leri, ganbotlar, denizaltılar cirit atmaktadır... Projektörlü düşman gemileri suları tarıyor geceleri... İngilizler silah kaçırın tekneleri yakaladıkları zaman batırıyorlar. Millicileri tutuklatıp götürüyorlar. Silah kaçakçılarının içleri kan ağlıyor. Üzüntüden kahrolarak yakılan, batırılan takalarını seyrediyorlar. Boğazdan yakalanmadan çıkanlar için de tehlike atlatılmış sayılmazdı. İngiliz, Fransız, Yunan savaş gemileri devriye geziyorlardı. Poyraz da, lodos ve soğuk da işleri aksatırdı bazen... Fakat Kuvayı Milliye'yi silahsız bırakmamak için tüm bu engellerle savaşılacaktır, başka çare yoktur. Karadeniz uşakları bir düşman gemisi görende hemen önlemlerini alırlar. Yurtseverliğin gereklerinden biri de sırasında kurnaz olmaktır... Göz göre göre yakalanmak niçin? Sürer gider kutsal yolculuk... Nerede bitecektir? Ankara'nın iskelesi demek olan İnebolu'da... O yıllarda İnebolu, mendireksiz, rıhtımsızdır... Vapurlar, mavnalar açıkta demir atar. Fakat, İstanbul'dan yola çıkalı en aşağı bir hafta olmuştur. Mavnalar, takalar daha rahat yaşayabilirler kıyıya. Yaşamasalar da ne gam? İnebolu kayıkçıları ne güne duruyor? Karadeniz kayıkçıları denilince ilk akla gelen İnebolululardır. Şundan ki ekmeğini denizden, kayıkçılıktan yemektir bu diyarın insanları... Kayık, onlar için ekmek teknesidir... Ve de namuslarıdır... İnebolu önlerinde iyice azgınlaşan, kuzey rüzgarlarına tam açık olduğu için kayıkta ayakta durmanın bile babayiğitlik sayıldığı Karadeniz'de, gelen silahları, mermileri sandık sandık, ancak İnebolu kayıkçıları taşıyabilir karaya... İnebolu evleri hem birbirine hem de denize bakar... Haberleşme bu yüzden kolaydır. Yedisinden yetmişine İnebolu insanı kıyıya dökülür... Sanki bir şenlik var... Denizden insan

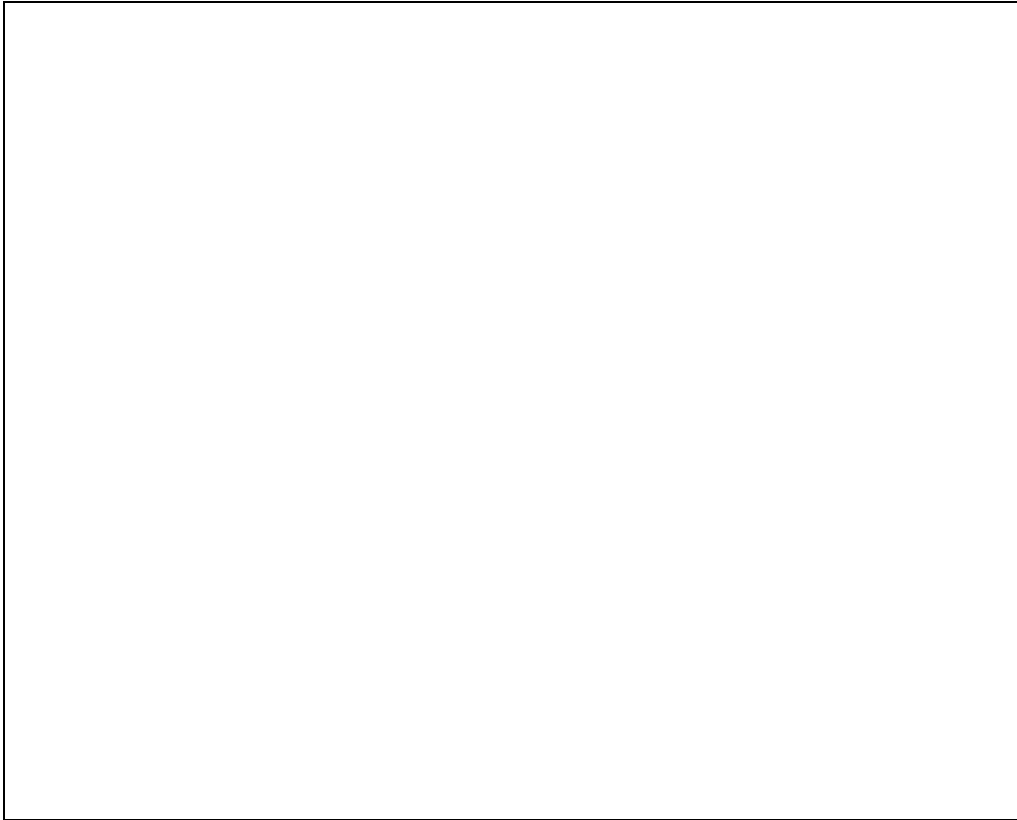
kaynamaktadır... Sanki oynak dalgalar kemeçe almakta ve insanlar cephaneye değil, gelin gtrmekteler... Bu bir güzel imecedir; bir coşkulu düğündür... Kıyıya yaklaŐamayan gemiye doğru aynı anda yüzlerce kayık dalgalarla boęuŐa boęuŐa ilerlemektedir. Gemiye yanaŐan kayıklar sandık sandık cephaneyi aldığı gibi, kıyıya doğru dmen kırar... Kıyıya bırakır, geri döner... Kayığını yükler, yine götürür, bırakır kıyıya... Bir coşku içinde, kutsal bir davaya gönülden inanmış insanlara özgü bir sevgiyle sürer gider bu çalıŐma... Çocuklar, kadınlar, yaŐlılar, kaptıkları gibi cephaneye sandıklarını, içerilere taŐırlar... Neden ki, İngiliz, Yunan savaş gemileri, babalarının deniziyymiŐ gibi Karadeniz'de cirit atmaktadır ve topa tutmaktadır istedikleri yeri... Öyleyse sandıkları İnebolu'nun arka taraflarına götürüp yığmak gerek... Ve boŐaltılan kayıklardan sonra bu da oldu. Kağnılarla, omuzda, sırtta, kucakta Kastamonu, ankırı zerinden Ankara'ya ve Sakarya boylarına doğru, kesintisiz bir zincir, bir kutsal taŐıma iÇi gerçekleŐtirildi... Köyden köye, kasabadan kasabaya aktarılarak... Batı cephesinin Mehmetleri silahsız bırakılmadı... Anadolu zaferinin kazanılmasında İnebolu ile cephe arasındaki yollar kan damarıydı... Can damarıydı... Analar, bacılar, kar ve çamura, İlgaz Dağlarının amlar deviren fırtınalarına göğüs gerdiler. İnebolu-Sakarya arası sekiz, on gün sürerdi kağnılarla... Kutsal emanetleri namus bildiler, taŐıdılar, taŐıdılar... Çift sürer, ekin eker, buğday biçer , harman savurur gibi... Şikayetsiz, sabırla... İnebolu, zafere kan veren damarın baŐlangıcıydı. Hiç aksatmadan bu damar besledi zaferlerimizi...

İnebolu denilir de hiç akla" **Şehit Bacı**" gelmez olur mu? Fırtınada cephaneye taŐıt kolundan bir kağnı kara saplanmıŐtır. Askerler aramaya çıkarlar. Kağnıyı bulurlar. Cephaneyi ıslatmamak için eski bir yorgan örtülmüŐtür. DonmuŐ yorganı kaldırıncaya bir kadın çıkar ortaya. vendiresi elinde, ıslatmamak için cephaneyi kucaklamıŐ, donakalmıŐtır orada.. Otlara sarılı silahlar çıkar alttan. Bir ocuk sesi duyulur o sıra... Donmaktan kurtulmuştur ocuk. Kahraman Türk anası, Mehmetçiğin düşmana karşı kullanacağı silahla çocuğunu bir tutmuŐtur. Askerler gözyaŐlarını tutamazlar. Ağlaya ağlaya selam dururlar. Kastamonu'nun Azdavay ilçesinin Seydiler köyünden gelenler kahraman Şehit bacıyı, gözyaŐları içinde, bebeği bağırlarına basarak

götürürler..

Bugün anıtı dikilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, İnebolu'nun yiğit kayıkçılarının özverili çalışmalarını unutmadı. İstanbul Millicilerinin gönderdiği silahları İnebolu kayıkçıları Sakarya boylarına, Kocatepe'ye iletmeseydiler bu kutsal savaş belki de kazanılamazdı. Onun içindir ki Türkiye Büyük Millet Meclisi onlara İstiklal Madalyası'nı layık gördü... Bir topluluk olarak bu anlamlı, gurur veren madalyayı yalnız onlar aldılar... Ulusal Kurtuluş Savaşımız yalnız cephelerde kazanılmadı... İnebolu kayıklarında, Karadeniz kıyılarında, Ecevit geçitlerinde, Ilgaz ormanlarında da kazanıldı... İnebolu kayıkçılarının büyük zaferde katkıları unutulmaz, unutulmamalı...

TÜRK ULUSU : KURTULUŞ SAVAŞLARI ÖNCÜSÜ

**Kar yağıyor yağıyor; daha sık daha dolgun,
Yüzünü dolduruyor bir akşam yolcusunun.
Bu yolcu kar içinden, fıskırmış gibi yerden,
Canlanan bir heykele benziyordu: mermerden.**

**Adımını atacak ne bir set var ne pusu,
Ne bu ölüm nefesli tipidendi korkusu,
Tufan bile boşansa bu kudreti yıldırılmaz,
Yürüyor ; durmaksızın, dinlenmeksizin biraz.**

Kurtuluş Savaşımızda binbir zorluğa karşın zafere doğru, yılmadan ve korku duymadan yürüyen Türk Halkı için yazılmış destanda böyle deniliyor. Korkunç düşman güçlerine yiğitçe göğüs geren bir ulusa da ancak böyle övgüler dizilir, destanlar , türküler yakılır. Biz o kavgada, 1919 dan 1923' lere değin süren o 4 yıldan fazla zaman içinde yalnız Yunanoğluna. Fransız'a, Ermeni'ye, Gürcü'ye, Pontusçu Rumlara , iç hayınlara, yerli işbirlikçilere karşı çarpışmadık... Düşman çoktu: Açlık da, soğuk da, hastalık da acımasız birer düşmandı.

Türk insanının dünyasını, iç yapısını, özelliğini en iyi değerlendiren insan, hiç kuşkusuz Mustafa Kemal Paşa olmuştur. Türk İstiklal Harbi'nin asıl insan kaynağı Anadolu'yu en iyi tanıyan da O olmuştur. O'nu dinleyelim." Türkiye'nin gerçek sahibi ve efendisi gerçek müstahsil olan köylüdür. O halde herkesten daha çok reah, mutluluk ve servete layık olan köylüdür. Bunun için TBMM hükümetinin iktisadi siyaseti bu asli gayeyi sağlamaya matuftur. Efendiler! Diyebilirim ki, bugünkü yıkım ve yoksulluğun tek sebebi bu gerçeğin gafili bulunmuş olmamızdır. Gerçektir ki, yediyüz yıldan beri cihanın dört bir köşesine göndererek kanlarını akıttığımız ve yediyüz yıldan beri emeklerini ellerinden alıp savduğumuz ve buna karşılık daima tahkir ve tezlil ile karşılıklıta bulunduğumuz ve bunca fedakarlık ve bağışlarına karşılık nankörlük, küstahlık, cabbarlıkla uşak seviyesine indirmek istediğimiz bu gerçek efendinin önünde saygı ile gerçek durumumuzu alalım."

Anadolu insanının içinde bulunduğu yoksulluğu ozan öğretmen İzzet Çetin'den dinleyelim :

**Yoksulluk babamdan kalma bir servet
Harcarım harcarım bitmez
Bir karaduman gibi,
Bastırdı bizi
Bastırdı kara-yokluk
Kara - kışta
Evlerimizi.**

Dünya kuruldu kurulalı, insanlar birbirleriyle çarpışmaya başladı başlayalı haksızlıklara karşı haklılar baş kaldıralı beri, hiçbir savaş böylesine eşit olmayan koşullarda yapılmamıştı. Düşmanın, kağnımıza karşı tankı, çakmaklı tüfeğimize karşı mitralyözü vardı. Kendi halinde, yoksul yaşayan insanlarımızın yaşadığı köyleri bombardıman eden dev savaş gemileri, drenotları vardı... Bizim bir tek düzenli işleyen motorumuz bile yoktu. Demiryollarımıza düşman el koymuştu. Ovalarımızın pamuğu, pirinci, buğdayı, yaylalarımızın elması, üzümü, tütünü, cins atları, ipekçe yünlü koyunları, hırsızlama düşman ülkelerine taşınyordu...

Kurtuluş Savaşımızda yalnız Kuvayı Milliye yiğitleri değil, Türkiye Büyük Millet Meclisinin boz giysiler içinde yanık, kavruk Anadolu Mehmetleri değil, onların anaları, babaları, bacıları, kardaşları da savaştı... Nasıl? Tüfek elde, dayangalarda erkeği ile yanyana, sömürgeci düşmana kurşun sıkarak... Sirtında ve de kağnisıyla Mehmedine silah, cephaneye yetiştirerek... imalatı Harbiye atölyelerinde fişek yaparak... Yayıp büyüttüğü buğdayın ununu evine ayırmayıp, si-perlerde yarı aç yarı tok, düşmanla çarpışanlara vererek...

Anibal Kartaca kadınları sayesinde görkemli Roma ordularına direnmişti. Çünkü Kartaca'nın yiğit kadınları Roma ordularına karşı çarpışan erkeklerine yardım için saçlarını kesip ucuca ulayarak halat örmüşlerdi. Türk kadını ise saçını değil, canını verdi; savaşın ta içinde yer aldı. İstanbul millicilerinin kaçırıp da İnebolu kayıkçılarınin karaya çıkardığı sandık sandık cephaneyi köy kadınları taşıdı Sakarya

bozkırlarına... Köyden köye ileterek... Elden ele aktararak... Kutsal bir görevdi yaptıkları. Fakat onlar güvenlik işleri saydılar bunu. O bitmez tükenmez tozlu yollar değildi yalnızca soluk alıp veren... Bütün yurt yüzeyi tüm coşkuya kesmiş, tam tetikte, ordumuzu, son ordumuzu destekledi. Analar, Mehmetlerini cepheye gönderirken artık ağlamıyordu: Giden, Yemen'e değil, Fizan'a, Galiçya'ya değil, kendi yurdunu kurtarmaya gidiyordu. Tokat'ın yolları taşlı da olsa, onbeşliler askere de alınsa , artık yaşlı değildi kızların gözü. Anadolu, kurtuluşu için nesi var nesi yoksa verdi. Şikayetsiz verdi. Çünkü, verdiği boşa gitmiyordu. Verilen, Anadolu'nun kurtuluşu içindi. Yunan askerlerinin elinde son sistem silahlar vardı. İngiltere, yoksul ulusları sömürerek Yunan ordusuna yardım ediyordu. Fabrikalarının çarkları hep Yunanlar için döndü. Yunan askerlerinin yalnız silahları mı üstündü? Yediklerini de İngiltere vermekteydi. Yoksul Hind halkının ürettiği besinleri İngilizler Yunan askerlerine yedirdiyordu. Tatlısı, tuzlusu eksik değildi. Konserve gıdalar çeşit çeşitti. Kurtuluş Savaşımız helal lokmanın haram lokmaya karşı savaşı idi. Ya giysilerdeki eşitsizlik? Türkiye Büyük Millet Meclisi, askerini ancak boz giysiler içine sokabilmişti. Yazlığı da kışlığı da oydu işte. Sakarya boylarının kışın sazak soğuşuna da, bozkırın yaz sıcağına da aynı giysilerle dayanmak zorundaydı. Oysa Yunan için çalışıyordu Britanya' nın dokuma fabrikaları... Mısır halkının, terini toprağa damlata damlata, suyun buğu olup uçtuğu o Nil sıcağında, sıtmadan titreye titreye yetiştirdiği pamuk, Avustralya halkının yetiştirdiği koyunun yünü İngiltere'ye taşınıyor, koca koca fabrikalarda kumaş oluyor, dikimevlerinde giysiye dönüşüyor, Yunanoğlunun sırtına veriliyordu. Anadolu sıcaklarına ve soğuklarına uygun... Yazlığı ayrı, kışlığı ayrı... Ve Türkiye Büyük Millet Meclisi, erlerine giydirdiği giysinin aynısını generallerine, subaylarına da giydirdiyordu. Başka çaresi yoktu çünkü. Bir ölüm kalım savaşı veriyorduk... Sakarya Savaşı günlerinde Mustafa Kemal Paşanın çizmesinin altı delikti.. Türkiye Büyük Millet Meclisi Ordularının Başkomutanının yedek bir çizmesi , bir ikinci çifti yoktu.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Britanya destekli Yunan ordusuna karşı savaşmak , ilerlemelerini durdurmak için düzenli orduyu kurduktan sonra ilk vuruşmalar İnönü dolaylarında oldu. İstiklal Harbimizin ozanı asker Dağlarca anlatsın da biz dinleyelim:

**Heyulalar yıldızlarla yükselirler lacivert karanlıkta,
Uzanırlar korkak boşluğu sere serpe.
Civar arazinin sultanları,
Metris tepe, Kanlı sırt, Adsız tepe.**

**Sanki dünyanın ilk gecesi, soğuk mu soğuk
İklimler yeni doğmuş, rüzgarlar körpe.
Karın beyazlığıyla daha da kocaman
Metris tepe, Kanlı sırt, Adsız tepe.**

**Burası bir avuç kahramanın savunduğu yer
Tarihin kulaklarında altın küpe
Burası
Metris tepe, Kanlı sırt, Adsız tepe.**

Arkasını Külebi öğretmenimizin duygulu dizelerinden dinleyelim.

**İnönü'de iki kılıç karşı karşıya
Aşk olsun birinciye su veren kılıççıya !**

**İnönü'de iki kılıç karşı karşıya
Aşk olsun birincinin yapıldığı çarşıya!**

**Birinci kılıca su veren usta
Hakkı, yiğitliği, sevgiyi
Bu kılıcın kabzasına işlemiş tek nakışta.**

**Birinci kılıçla dövüşen yiğit vur ki!
Anandan emdiğin süt helal ola !**

**Birinci kılıçla dövüşen yiğit vur ki!
Gelinler, çocuklar ağlamıya!**

**Birinci kılıçla dövüşen yiğit vur ki!
Önü al önlüklü yüzü peçeli
Hanım kızlar nişanlısız kalmaya !**

**Vur ki anam babam, vur ki kardaşım !
Hayın düşman yurdumuzu almıya !**

1921 yılı ortalarında Yunan Ordusu Sakarya boylarını, Polatlı kırlarını işgal ederken , Ankara'ya yaklaşmışken , Anadolu insanının ruh dünyasına bir göz atmakta yarar var... O zamanlar bizim öyle sömürgeci devletlerde olduğu gibi koca koca fabrikalarımız, atölyelerimiz yok... Altıyüz yıldan fazla bir ömür süren Osmanlı Devletini yönetenler Anadolu'yu hep unutmuşlar, devlete çekirdek olan bu toprağı, bu öz halkı ihmal etmişler, aç ve bir dilim ekmeğe muhtaç yoksul insanımızdan aldıklarını ya Arap topraklarına, ya Balkan diyarına harcamışlardı. Osmanlı Devletinin vebali büyüktü. Anadolu toprağını işleyip değerlendiremediler, toprağının insanının değerini bilemediler, fabrikalar kuramadılar, Avrupa'dan gelecek öteberiyi bekler oldular...

Fakat, bizim bıçakçı ustalarımız vardı. Demir döven, tırpan yapan babacan, pos bıyıklı, insan sarrafı emekçilerimiz vardı. Bırakıp işlerini, pala yapmaya, süngü sivirtmeye koyuldular. Çorum çarşısında, Tokat çarşısında bakır dövmeyi bir yana bıraktı ustalar. Ordumuz için silah yapmaya giriştiler. Maraş çarşısı, Konya çarşısı bir türkü çağırır gibi, kendi askerimizin eline vereceğimiz silahları yaptı. Çekiç sesleriyle inledi çarşılar, yoksul mahalleler... Bu bir kutsal imece idi... Göz yaşartıcı bir yarıştı özgürlük uğruna. Silah Bırakışması imzalandığında tam 20 bin piyade tüfeğinin mekanizması ile binlerce topun kaması galip ordularca sökülmiş, götürülmüştü. Kamasız top bir kütük, mekanizmasız tüfek bir deynek demekti. Elde tek tük kalmış toplara mermi bulmak olanağı da yoktu. Toplar ayrı, mermiler ayrı idi. Yurtsever Milliciler yılmadı. Bağımsızlığa ölesiye düşkün insanlar bezginliğe kapılmadılar. Bir yandan çarşılarda ustalar, kalfalar, çıraklar silah yapadursunlar, imalat-I Harbiye ustaları da canla başla çalışmaya koyuldular. ilk top kamaları dökülmeye başlandı. Bir köşede küskün yatan toplar düşmanın göğsüne mermilerini gönderebilecekti artık...

Birer birer canlandırıldı o, işe yaramaz sanılan toplar. Deneme atışları sırasında ustalar, işçiler, top ölülerine can veren emekçiler sevinç göz yaşları döktüler; birbirlerine sarılarak ağlaştılar. Artık biz de kendi silahımızı, namuslu silahımızı kendimiz yapıyorduk. Varsın,

Yunanoğlunu besleyen İngiltere' nin o korkunç görkemli silah fabrikaları olsun... Ankara'da, Ayıntap'ta o ışksız, nemli mahzenlerde fişek dolduran kadınlarımız, kovadan bomba, güherçileden barut, demiryolu raylarından kılıç yapan ustalarımız vardı bizim de. Anadolu, baştan başa bir büyük silah yapımevi olarak çalıştı durdu taa Büyük Zafere ulaşıncağa değin...

Güneş. koku yayan otlar, çalılar, dantela gibi kıyılar. Menteşe yöresi de İtalyanlara verildi. Sormadan, danışmadan kimin malını kime veriyordu küstah emperyalist? Yunan kadar zalim olmasa da, İtalyan da işgalciydi ve gereği yerine getirildi Muğla Kuvayı Milliye örgütünce.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa Kemal Paşa 5 Ağustos 1921de Başkomutan oldu. Düşman ilerliyordu. Ordumuz daha sağlam dayangalar bulmak için geri çekiliyordu. O güzelim çiniler beldesi Kütahya, içinden Porsuk çayı akan nazlı Eskişehir düşmüştü. Taa Ankara yakınlarına değin geldiler Yunan askerleri. Sakarya boyları hepten Yunanoğlunun uğursuz ayaklarıyla çiğnendi. Başkomutan, Türk ulusunu bir büyük, kutsal imeceye çağırdı. Yurtta her ev birer kat çamaşır, birer çift çorap ve çarı k hazırlayıp Ulusal Salma Kurullarına teslim edecekti. Ayrıca her türlü gıda maddesinin de yüz üzerinden kırkı Türkiye Büyük Millet Meclisi Ordularının olacaktı. Bir imece olur da katılmaz mı Anadolu insanı? Bir imece yürütülmez mi türkülerle ve coşkuyla? Bu bir ölüm kalım savaşıdır. Ya kazanacaksın ya da yok olacaksın. Yok olduktan sonra, yenildikten sonra malın mülkün ne hükmü vardır? Öyleyse yenilmeyeceksin... Yenilmemek için de ordunu güçlendireceksin. Ve Anadolu insanı verdi nesi varsa.

Uzunyayla köylüsü rüzgar gibi uçar soylu atlarını verdi ki, süvariler binende korku girsin düşmanın yüreğine. Ürgüp köylüsü yetiştirip, omcalardan kesip güzelim Kapadokya güneşinde kuruttuğu üzümünü verdi ki askerimiz hoşafsız kalmasın. Toros'un kara donlu yörükleri yünden çorap ördü ki, giyende ayağı üşümesin Mehmetlerin. Mercimeğin hası yetiştirdi Urfa düzlüklerinde. Hoyratları insanı ağlatan Harran köylüleri nakışlı çuvalarla gönderdi mercimek ürününü. Karadeniz uşağı fındığını, mısırını verdi, kendisi yemese de olurdu. Arabası olan arabasını, kağnisı olan kağnisını, bir çift öküzünü verdi; boş kalan yere kendi koşulur yine sürerdi çiftini... Bir çift atını orduya veren ne yapacaktı? Harmanını, dövenini kendi çevirecekti. Bütün Anadolu, o güne değin görülmedik bir coşkuyla ordusunun arkasında yer aldı. Onu giydirdi, besledi, donattı, destekledi... Ustalar, kalfalar, çıraklar, işçiler, kurtuluşumuzun, bağımsızlığımızın Savaşı için emekçileri alın teri damlatarak, namuslu elleriyle silah yaptılar.

Biz Niğde ovasının buğdayları
Biz esintili arpa tarlası Sungurlu'da
Biz Havza değirmenlerinin unu
Biz Çankırı'nın bulguru
Biz nohut, biz mercimek

Bekliyoruz karavanaya girecek
Yaralı ellerinde bir tahta kaşık
Siperlerde aserler yiyecek.
Şekerimiz bir topak, veriyoruz
Yemeyiveririz.
Tuzumuz bir tutam, veriyoruz
Yemeyiveririz
Tuz ekmeziz aşımıza.
Bir avuç pirincimiz, veriyoruz
Saklamıştık düğüne
Davaların sütüne yaylayı katan yağ
Çorbalarımızda az
Veriyoruz, veriyoruz
Asker çorbasız olmaz.
Zor bulduk gazımız az
Geceleri, o dağlık tepelik haritalara
Lambasız bakılmaz
Veriyoruz gaz yağını.
Ve yoksul gecelerin mumlarını
Dikiyoruz istasyonlara
Askerler geçip gidecek tirenlerde
Demiryolları ışiksiz olmaz.
Biz ustalar, biz kalfalar, biz çıraklar
Hepimiz hazırız paşam, selam olsun
Erzurum çarşısı, Kayseri çarşısı, Maraş çarşısı
Çekiç seslerinden inler karşısı
Başlar demiri, köseleyi eğitmeye ellerimiz
Biz biliriz yaşamanın kadrini insanca
Varolmayı vatani dokumayı biliriz
Namuslu ellerimizle...

22 gün ve 22 gece sürdü Sakarya Savaşı... Tepeler alındı, dağlar verildi; cehennemler yaşandı. Anadolu'nun kalbi Sakarya boylarında attı günler ve geceler boyu. Başkomutan da gazi oldu binlerce Mehmetçik, yüzlerce subay gibi. Sakarya renk değiştirdi, kan kırmızısı aktı. Sonunda kazandık zaferi. Türk ulusunun helal ekmeğiyle, alın teri ve de emeğiyle benzersiz özveriyle kazanıldı bu zafer. Çok değil, bir yıl geçmeden kesin zaferi de kazanıp kovacaktık düşmanı yurttan. Bir daha gelmeyes, bir daha köylerimizi yakıp, emeklerimizi sömürmeyes, insanlarımıza zulmedip öldürmeyes...

İstiklal Harbimizin dönüm noktası olan Sakarya Melhamei Kübrası'nı Şevket Süreyya Aydemir Bey anlatsın, biz dinleyelim : " **Sakarya Meydan Muharebesi 100 kilometrelik bir cephe boyunca ve 23 Ağustos 1921 gününden 13 Eylül'e kadar tam 22 gün devam ederek, dünyanın en uzun meydan muharebelerinden biri oldu . Sakarya harbinin hakim kanunu şuydu:**

" Hattı müdafaa yoktur! Sathı müdafaa vardır ve o sathı bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı kanla sulanmadıkça düşmana terk olunamaz! "

Başkumandan Mustafa Kemal Paşa'nın Sakarya'da ordusuna verdiği bu emir, Sakarya muharebelerinde baştan sona kadar yürütüldü.

" Hakim tepelere ve siperlere bağlanmayarak, geniş bir müdafaa sathı üstünde düşmanı adım adım eritmek !.."

Başkumandanlık karargahı Malıköy istasyonuna yakın Alagöz Köyünde kurulmuştu. Başkumandan ordumuz Beylikköprü'de savaşırken attan düşerek bazı kaburga kemikleri kırıldı. Muharebeyi bazen sedye üzerinde izlemek zorunda kaldı. Yunan ordusu Çaldağı doruğunu ele geçirmek istiyordu.Kanlı çarpışmalar oldu. Çaldağı Yunanların eline düştü. Askerlerimiz saldırıp geri aldılar. Beylikköprü karşısında Sakarya boyunda Kartaltepe, Duatepe, Beştepe Yunan eline düşmüştü; kurtarıldı. Fakat bu saldırılarda Türk hücum safları eridi. Tepelerin sarp yerlerinde,

doğu eteklerinde Türk Őehitleri, düzgün avcı hatları halinde sıra sıra yamaçlara serilip kalmıştı.

Bugün Polatlı, Haymana arasındaki tepeleri dolaŐanlara, bu çorak dağların havasında, binlerce ve binlerce Őehitlerin son nefesleri hala duyuluyormuŐ gibi gelir. Ve geceleri dağlarda dolaŐan çobanlarla, dağ yollarından geçen yolcular, mesela Duatepe üzerine, zaman zaman gökten nur yağdığını anlatırlar. İnanırsınız. Çünkü her bastığınız toprak parçası bir Şehit mezarıdır.”

Türk Ulusunun kazandığı bu büyük Kurtuluş Savaşı, ilk örnek oldu tüm ezilmiş, sömürölen uluslara... Ondan sonradır ki sömürzene karşı bir soylu ayaklanmalar dizisi sürdü geldi bu günlere... Bağımsızlık ve Kurtuluş SavaŐımızdan aldıkları cesaretle sayısız ulus silaha sarıldı, bağımsızlığına, özgürlüğüne kavuŐtı...

Ozan Sunullah Arısoy Şiirinde özetleyiveriyor bir güzellemeyle Mustafa Kemal Paşa’yı, yaptığını.

**Yorgun, umutsuz, yıkık
Bir ulusla yola çıkıp
Saldırgan ve sömürgen
“ Yedi düvel”e karşı
Dünyada ikin “ Kurtuluş Savaşı” veren
Türk’e onur veren, Türk’ü ulus eden,
Kara Afrika’dan Asya’ya,
Uzak Doğu’ya dek uzayıp, büyüyen
Bütün “mazum milletler” e,
Yani tutsak ezik, yaŐamasız milyonlara
Gittikçe büyüyüp güzelleŐerek
IŞık olan, önder olan, umut olan
Sendin !**

Gönlünü Bingöl çobanlarına yayla yapan yurt güzellemeleri ustası ozan Kemalettin Kamu’nun Şiiriyle bitirelim bu bölümü.

**Anneler dindiriniz gönlünüzün yasını,
Düşman kaniyle sildik palamızın pasını,
Yeniden çizmek için vatan haritasını
Kandan ve kıyametten bir sahneye çevirdik
Gökleri çatırdayan bir vatan parçasını.**

**Anneler ağlamayın dönmeyenlerinize,
Vatan katillerini getirdik işte dize,
Dumlupınar üstünden yol ararken denize,
Çöktü savletimizden düşmanla dolu dağlar,
Gökler genişleyerek Akdeniz geldi bize !**

**Biz taze kanlarını hürriyetine katan
Bir nesliz, ülkemizde biziz yegane sultan,
Tanyeri nur alıyor muzaffer alnımızdan..
Karşımıza çıkmayın Akdeniz dalgaları
Yolumuzu bekliyor yekpare ana vatan!**

ATAYA SESLENİŐ

**Sen yarın gibisin bugün
Yarınlar senden bir gün
Halkının önündesin
Büyüksün ilerdesin**

**Ölüm senin için değil, ölenler için
Su ekmek gibisin, vazgeçilmezsın**

**Gök mavisi gözlerinde Türkiyem
Düşüncen aydınlık her sabah
Pencere olur önümüze
Uyanı çocuklarımız sevginle**

**Gülen gözlerinde bir yücelik var
Bakan gözlerinde bir bilgelik var
Düşüncenin içinden özgürlük doğar
Oturmuşuz bayrağının altında.**

İzzet Çetin

YARARLANILAN KAYNAKLAR

1. Kuvayı Milliye'nin " Kalk Borusu"

Atatürk, G.M.K. 1950, "Nutuk",
Türk Devrim Tarihi Enstitüsü yayını. İstanbul

Selek, S. 1973, " Anadolu İhtilali", Cem Yayınevi. İstanbul

Aktaş, N.R. 1973, " Bağımsızlık Savaşı". Varlık yayını. İstanbul

Kili, S. 1982, "Türk Devrim Tarihi", Tekin Yayınevi. İstanbul

Apak, R. 1942." İstiklal Savaşında Garp Cephesi Nasıl Kuruldu". İstanbul ,

Mumcu, A. 1986. "Atatürk ilkeleri ve inkılap Tarihi- I"
Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi yayını. Eskişehir

2. Ege Efeleri

Aydemir Ş.S. 1969. " Tek Adam- Mustafa Kemal"
Remzi Kitapevi. İstanbul

Abadan, Y. 1972. "Mustafa Kemal ve Çetecilik". Varlık yayını. İstanbul

3. Erzurum ve Sivas Kongrelerinin Koçaklaması

Kansu, M.M. 1966. " Erzurum'dan Ölünceye Kadar Atatürk'le beraber".
Türk Tarih Kurumu Yayını (2 cilt), Ankara

Kansu C.A.1969. "Yurdumdan" Varlık yayını. İstanbul

4. Urfa Yiğitlemesi

Ursavaş, A.S. 1924. " Kilikya Faciaları ve Urfa'nın Kurtuluş Mücadeleleri".
Ankara

5. Pontusçulara Karşı Karadeniz Uşağı

Goloğlu, M. 1973. "Pontus". İstanbul

Belen, F. 1983. "Türk Kurtuluş Savaşı".
Kültür ve Turizm Bakanlığı yayını. Ankara

Kocatürk, U. 1983. "Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi", 1919-
1938. Ankara

6. Türk Trakya'da Ölüm Kalım Mücadelesi

Selek, S. 1973. " Anadolu ihtilali". Cem Yayınevi. İstanbul

Belen, F. 1983. " Türk Kurtuluş Savaşı".
Kültür ve Turizm Bakanlığı yayını. Ankara

Sevük, LH. 1944. " Yurddan Yazılar" Cumhuriyet Müessesesi
Neşriyatı. İstanbul

Atatürk, G.M.K. 1950. " Nutuk". Türk Devrim Tarihi Enstitüsü Yayınları.
İstanbul

7. Doğu Anadolu'da Direnen Türk Gücü

8. Çukurova'da ve Toroslarda Fransız Zulmüne Karşı Duranlar

Sevük, LH. 1981. "O zamanlar". Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. Ankara

Arıkoğlu, D. 1961. " Hatıralarım". İstanbul

Özerdim, S.N. 1981 "Açıklamalı Söylev Sözlüğü".
Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara

Aydemir Ş.S. 1969. "Tek Adam- Mustafa Kemal".
Remzi Kitabevi. İstanbul.

Ursavaş, AS. 1924. "Kilikya Faciaları ve Urfa'nın Kurtuluş Mücadeleleri".
Ankara

Güney, E. 1988. Anadolu Türküleri. Hückelhoven .

Tansel, S. 1978. "Mondros'tan Mudanya'ya kadar". Cilt i,
Milli Eğitim Bakanlığı yayınları,. Ankara.

9. Dağlarımızda Direnenlerin Türküsü

Güney, Ş. 1931-1971. Yayınlanmamış Derleme Notları, Türküler. Göre-
Nevşehir

Esegin, K. 1969. "Milli Mücadelede Hıyanet Yarışı". İstanbul

Müderrişoğlu, A 1982 " Sakarya 1-2" Yapı ve Kredi Bankası Yayınları. İstanbul

.Aydemir, Ş.S. 1976 " İkinci Adam" Remzi Kitabevi. İstanbul

Kansu, CA 1970. " Sakarya Meydan Savaşı" Bilgi Kitabevi. Ankara

.Erzurumlu Emrah, Karacaoğlan, Koroğlu Dadaloğlu.
Varlık Yayınevi, Türk Klasikleri Dizisi Kitapları

Karabekir, K. 1960" İstiklal Harbimiz". Türkiye Yayınevi. İstanbul

Adıvar, H.E. 1962. "Türk'ün Ateşle İmtihanı". İstanbul

10. Kendi Kendini Kurtaran Kahraman Maraş Türkü

Akın, G. 1972. " Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı".
Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara

11. Gaziantep: Destan Yaratan Yiğitler Beldesi

T.C. Genelkurmay Başkanlığı, Harp Tarihi Başkanlığı, 1965 "Türk istiklal Harbi" Cilt: 3, Doğu Cephesi, Ankara

Uras, E. 1950 " Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi". Ankara

Sevük, LH. 1944. "Yurddan Yazılar" Cumhuriyet Müessesesi Neşriyatı.İstanbul

Solak, MA 1966. "Vatanıma Yaktığım Türküdür". Tercüman Gazetesi,
16 Ağustos 1966. istanbul

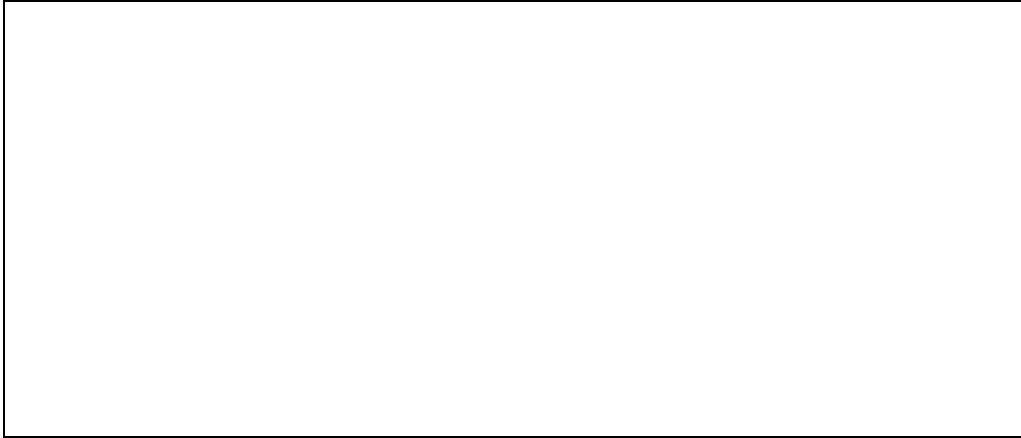
12. İnebolu Kayıkçılarının Türküsü

Açıksözcü, H. 1933. " İstiklal Harbinde Kastamonu. Kastamonu .

Sevük, İ.H. 1944. "Yurddan Yurda Yazılar". Cumhuriyet Müessesesi Neşriyatı.
İstanbul.

Selek, S. 1973. "Anadolu ihtilali". Cem Yayınevi. İstanbul

13. Türk Ulusu: Kurtuluş Savaşları Öncüsü

**Sana borçluyuz ta derinden
Işığın bu yurdun.
Dilimizi, ulusallığımızı öğrettin bize,
Çünkü Cumhuriyetimizi sen kurdun.**

**Hürriyeti sen yaydın içimize,
Halkçılız dedin halk içinden, inançta hür yetiştirdin bizi,
Sana borçluyuz ta derinden.**

Cahit Külebi

